

Mamuşa

Evlad-i fatihan diyarı

TOPLUM BİLİM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

Yıl 3 - Sayı 8 - YAZ 2023- Mamuşa - Kosova

Murad Hüdavendigâr
Kosova'daki Kabri başında
dualarla anıldı

2023 Kosova Nüfus sayımı öncesinde

Karnelerini alan Mamuşalı Öğrenciler
tatile Merhaba dediler

Editör`den

Yine dolu dolu...

Değerli okurlar, dergimizin İlkbahar sayısı ile başlayan kısa ayrılığın ardından Yaz sayımız sayesinde yine beraberiz. Yeni sayımızda da geçen üç ay içerisinde buralarda siyaset, ekonomi, kültür, eğitim, edebiyat ve yaşamın diğer alanlarında meydana gelen önemli gelişmelere kısaca değindiğimiz haberlerin yanı sıra yazarlarımızın gönderdikleri inceleme, değini, yorum, araştırma türündeki yazılarına da yer verdik. Bu arada önümüzdeki dönemde şanlı Türk tarihiyle ilgili olarak yaşanacak çok önemli gelişmeler üzerine ilginizi çekecek haberleri, bilgi dağarcığınızı zenginleştirecek makaleleri, gündelik yaşamınıza renk katacak şiirleri ve öyküleri de sayfalarımıza koymayı ihmal etmedik.

Beldemizdeki Türkçe eğitimin atar damarı olan "Anadolu" İlkokulu ile "Atatürk" Lisesi'ndeki ders ve ders dışı etkinlikleriyle ilgili haberler, öğrencilerimiz ve genç şairlerimiz tarafından kaleme alınan şiirler, ekonomik yaşamımızın gelişmesine katkı sunan tarımcı ve esnafımızla yaptığımız söyleşiler bu söylediklerimizden sadece bir kaçını oluşturuyorlar.

Bu arada, Atatürk önderliğindeki Türk ulusunun bundan 101 yıl önce verdiği Kurtuluş Savaşı esnasında, 30 Ağustos 1922 tarihinde, esaret zincirlerini kırdığı, şanlı zaferlerle dolu tarihine altın harflerle yazdırdığı Büyük Taarruz, Başkomutanlık Meydan Muharebesi veya 30 Ağustos Zaferi diye bilinen o büyük zaferle birlikte içinde bulunduğumuz yılın sonuna kadar sürecek olan Cumhuriyet'in ilanının 100. yıl dönümü kutlamalarına da sayfalarımızda yer vermeye özen gösterdik. Bu konulara hasredilmiş makale ve şiirlere yer vermekle Türk tarihi açısından çok önemli bir yere sahip olan bu şanlı olaylarla ilgili kutlamalara bu sayımızda olduğu gibi bundan sonraki sayılarımızda da karınca karınca olsa bile Mamuşa dergisi olarak biz de katkı sunmaya çalışacağız.

Bunların yanı sıra, geçenlerde 634. yıl dönümü kaydedilen Kosova Meydan Muharebesi zaferinden bu yana Kosova'daki varlığını dini ve milli kimliğini koruyarak sürdürmeye özen gösteren Türk halkını yakından ilgilendiren 2023 Kosova Nüfus Sayımı'na da özel bir yer ayırdığımızı önemle belirtmek isterim. İçerisinde bulunduğumuz yılın 01 Eylül-16 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirilecek ve bir buçuk ay sürecek olan nüfus ve hane sayımı haliyle bundan sonraki varlığımız açısından büyük bir önem taşımaktadır. 2011 yılında gerçekleştirilen son nüfus sayımından 10 yıl sonra, 2021 yılında tekrar yapılması gerekirken Covid 19 salgını önlemleri yüzünden ertelenmek zorunda kalınan en yeni nüfus sayımının Kosova Hükümeti tarafından geçen yıl alınan karar uyarınca bir aksilik çıkmaması halinde yukarıda da belirttiğimiz gibi bu yılın 1 Eylül-16 Ekim tarihleri arasında yapılması öngörülmüyor. Kosova Cumhuriyeti gibi çok halklı ve kültürlü ortamlarda her halkın yönetimde, karar alma mekanizmalarındaki katılım, sahip olacağı söz hakkı konuları sayımda ortaya çıkaracağı sayıyla orantılı olacağı gerçeğinden hareketle soydaşlarımızın sayım esnasında milli mensubiyetlerini milli bilinç hassasiyeti içerisinde belirtmelerinin ne kadar büyük bir önem taşıdığı kendiliğinden ortaya çıktığı için bunu ayrıca belirtmemize sanırım gerek yok.

Bir sonraki, Sonbahar sayımızda yeniden buluşmak umuduyla esen kalınız...

Reşit Hanadan

İÇİNDEKİLER:

Ne kadar insan, o kadar hak ve hukuk
3. sayfada

Gazi Reşit Kolburan Ağa
9. sayfada

Kurtuluş Savaşı'nı Konu Alan 12 Roman
11. sayfada

Hüdaverdigar'ın Bahçesinde Cahid'in sofrası
14. sayfada

Tarihi-Siyasi ve kültürel yönüyle Mamuşa
17. sayfada

Sırtını dağa, yüzünü bağa, ağzını suya...
21. sayfada

Dünyada el yazması Kur'an anıtları arasında Mamuşa
23. sayfada

Karadağ'dan Türkiye'ye göç eden Boşnakların gelenekleri
27. sayfada

Hasan Kaleşi'nin kurduğu Oryantalistika bölümü 50 yaşında
30. sayfada

Bir varoluş öyküsü üzerine birkaç söz
37. sayfada

Yayın Yönetmeni:

*Reşit Hanadan

Yayın Danışmanı:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Yazı Kurulu:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Refki Taç

*Türker Mazrek

*Erol Morina

*Buyar Mazrek

*Reşit Hanadan

*Nazmi Morina

Türkiye Temsilcisi (Bursa):

Cemali Tunalıgil

Yazışma adresi: Mamuşa Dergisi
Mamuşa Belediyesi, 20540
Mamuşa-Kosova

E- mail adresi:
mamusadergisi@gmail.com

Gönderilen yazılar yayınlasın veya yayınlanmasın iade edilmez. Yazılarda sergilenen görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

Mizanpaj ve Kapak Tasarım:
Esra Bütüç Osi

Baskı: ARF SH.P.K.

Mamuşa Dergisi, Mamuşa Belediyesi Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Müdürlüğü tarafından hazırlanıp yayınlanır.

2023 Kosova Nüfus sayımı öncesinde

Ne Kadar İnsan, O Kadar Hak ve Hukuk ...

Türker Mazrek
Belediye Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Müdürü

En yeni nüfus sayımı Kosova Hükümeti tarafından daha geçen yıl alınan bir karar uyarınca eğer bir aksilik çıkmazsa 1 Eylül-16 Ekim 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilecek.

2021 yılında olması gereken nüfus sayımı Covid 19 önlemleri nedeniyle vaktinde düzenlenememişti. Kosova İstatistik Ajansı tarafından gerçekleştirilecek olan nüfus sayımının iki yıl gecikmeli olarak bu yılın 1 Eylül-16 Ekim tarihleri arasında yapılması öngörülmüştür.

Eselden, Yugoslavya oluşumunda yer alan Kosova'da nüfus sayımları ülkenin diğer bölgelerinde olduğu gibi burada da genelde on yıl aralıklarla yapılmaktaydı. Dolayısıyla ilk olarak 2. Dünya Savaşı'nın hemen ardından, 1948 yılında düzenlenen nüfus sayımı ilerleyen yıllarda sırasıyla 1953, 1961, 1971, 1981 ve en son olarak da 1991 yılında gerçekleştirilmiştir.

Komünist Partisi'nin yönetimi altında bulunan Yugoslavya döneminde yapılan sayımlarda Türklerin sayısı ile ilgili olarak ortaya çıkan sonuçlar gerçeği ifade etmekten çok uzak olduğu için halk da bu sonuçlara zaten hep kuşkuyla bakardı. 2. Dünya Savaşı'nın hemen ardından, 1948 yılında yapılan ilk sayımda Kosova'da sadece 1,500 Türk'ün yaşadığını açıklanması da halkın bu kuşkularında ne kadar haklı olduğunu ortaya koymaktaydı. Aradan beş yıl geçtikten sonra, 1953 yılında yapılan bir sonraki sayımda Türklerin sayısı 34,589 kişiye çıkmıştı. Ne var ki, bu sayımın ardından 1961 yılında yapılan nüfus sayımında Türk halkının sayısı bu kez 25,764'e düşmüştü. Ortada 10 bin kişilik bir azalma olduğu için sonucun da gerçek durumu ifade etmeye, bu dönemde ülkedeki halklar arası ilişkiler çerçevesinde ortaya çıkan siyasi emellere göre saptandığı anlaşılıyordu. 1971, 1981 sayımlarındaysa Türk sayısı 12,500'lere geriledi. Yugoslavya döneminin en son sayımı olan 1991 yılındaki sayımdaysa Türklerin sayısı 10.445'e düşmüştü.

Bu dönemde Sırp rejimine karşı pasif bir direniş içerisinde girdikleri için sayımı boykot eden Arnavutlarla dayanışma amacıyla Türklerden kimileri sayıma çıkmadıkları için söz konusu bu sonuç da Türk halkı nezdinde kabul görmemişti.

1999 Mart-Haziran ayları süresince NATO'nun askeri müdahalesiyle özgürlüğüne kavuşturulan ve 2008 yılında bağımsızlığını da ilan eden Kosova Cumhuriyeti'ne gelince... Ülkede bir önceki nüfus sayımı 2011 yılında düzenlenmişti. Kosova İstatistik Ajansı'nın açıklamasına göre Kosova Cumhuriyeti'nde 1,739,825 kişinin yaşadığı saptanmıştı. Bu rakamın 1,616,869'unu (% 92.93'ünü) Arnavutlar, 25,532'sini (% 1.47'sini) Sırlar, 27,533'ünü (% 1.58'ini) Boşnaklar, 18,738'ini (% 1.1'ini) Türkler oluşturuyordu. Bu arada sayımda kendilerini Roman, Mısırlı veya Goran olarak tanımlayan bir miktar vatandaş da yer almıştı.

Yugoslavya döneminde yapılan en son nüfus sayımıyla Kosova'da 2011 yılında yapılan nüfus sayımında ortaya çıkan rakamlara göre Kosova'daki Türk nüfusun bu 30 yıl içerisinde sadece 8 bin kişi civarındaki artışta başta Prizren ve Mamuşa olmak üzere Kosova'nın diğer şehirlerinde de Türkçe konuşan on binlerce vatandaşın varlığı göz önüne alındığında beklenenin çok altında kaldığı gerekçesiyle bu sonuç da Türk halkı arasında pek inandırıcı bir rakam olarak kabul görmedi.

Farklı etnik toplulukların yaşadığı diğer ülkelerde olduğu gibi Kosova Cumhuriyeti'nde de yerelden genele kadar uzanan yelpazede yönetimde

söz sahibi olma konusunda herkes ortaya koyduğu, çıkarabildiği nüfus, sağladığı oy oranına göre hak talebinde bulunabileceği, dolayısıyla da nüfusu orantısında bir hakka sahip olabileceği gerçeğinden hareketle nüfusun çok büyük bir önem taşıdığı göz önüne bulundurulduğunda doğal olarak herkes kendi sayısını olabildiğince artırma mücadelesi vermek zorunda kalıyor.

Durum böyle olunca Kosova'da yaşayan Türk halkının da ister istemez seslerini duyurabilmesi, yerel ve genel yönetimde daha çok söz hakkına sahip olabilmesi için nüfus sayısını artırması gerekmektedir. Buysa haliyle halkımız mensuplarının sayım günü, milli bilinç çerçevesinde kendilerini Türk olarak göstermelerinden geçmektedir. Hele hele daha Yugoslavya dönemindeki komünist yönetim süresince Kosova'da yaşayan Türk halkı mensupları arasından kimilerinin kişisel çıkar sağlama, mevki makam edinme, kariyer yapma, görevde terfi endişesiyle birilerine yaranmak için milliyetini unutup kendisini başka bir milletin

mensubuymuş gibi gösterme eğilimine girdikleri gerçeği gözünde bulundurulduğunda Türk halkını temsil eden siyasi parti, dernek, sivil toplum kuruluş ve kurumların da bu konuya özel bir hassasiyet gösterip halkı bilinçlendirmeleri gereği ortaya çıkmaktadır.

Önümüzdeki nüfus sayımında sayımın artması, yönetimde daha yüksek bir katılım sağlayıp daha çok söz hakkına sahip olabilmemiz için kendisini Türk hisseten herkesin sayıma katılıp milli mensubiyetlerini milli bilinç hassasiyeti çerçevesinde belirtmeleri gerekmektedir.

Aksi takdire 2011 yılı nüfus sayımındaki beğenmediğimiz o rakamı bile tutturmak mümkün olmayacaktır. Böyle bir durumda ise yönetimde, dolayısıyla da devletin karar verici organlarında daha büyük bir katılım sağlamak, daha büyük bir hak, hukuk, söz hakkı talebinde bulunmak şöyle dursun sahip olunanların bile muhafaza edilmesi haliyle giderek zorlaşacaktır. Demokrasi kuralı gereği, her topluma ne kadar insan, o kadar hak ve hukuk öngörüldüğü, pastadan da buna göre pay verildiği unutulmamalı.

Önümüzdeki nüfus sayımının, adil, hak ve hukuka dayalı, hilesiz, hoşgörü kuralları içerisinde bir sayım olması, her vatandaşın milli mensubiyetini öz iradesi doğrultusunda belirtmesi dilekleriyle...

2. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Sosyalist Yugoslavya'da 1991 yılına kadar ülke genelinde 10'ar yıl aralıklarla yapılan nüfus sayımı sonuçları ve Kosova'daki Türklerin sayısını gösteren tablo:

Sayım yılı	Türk Nüfusu	Yüzdeler	Kosova'da nüfus toplamı
1921			870.371
1948	1.315	0.2	733.820
1953	34.583	4.3	815.798
1961	25.764	2.7	963.988
1971	12.244	1.0	1.243.693
1981	12.513	0.7	1.584.440
1991	10.445	0.5	1.956.196

Dışişleri Bakan Yardımcı Mehmet K. Bozay Mamuşa'da

23 Nisan Kosova Türkleri Milli Bayramı kutlamaları dolayısıyla Kosova'ya gelen TC Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay TC Priştine Büyükelçisi, Prizren Başkonsolosu, KDTP Genel Başkanı'yla birlikte Mamuşa'ya gerçekleştirdiği ziyaret çerçevesinde Belediye Başkanı A. Krasniç tarafından makamında kabul edildiler. Yapılan görüşme esnasında Mamuşa'da bulunmaktan büyük bir memnuniyet duyduğunu belirten Mehmet Kemal Bozay Türkiye'nin Mamuşa'ya olan desteklerinin bundan böyle de devam edeceğini vurguladı.

Büyükelçiler Mamuşa Ziyaretinde

TC Priştine Büyükelçisi Tunç Angılı, Prizren Başkonsolosu Celal Doğan ve İsveç Priştine Büyükelçisi Jonas Westerlund'un geçenlerde Mamuşa'ya yaptıkları ziyaret esnasında Belediye Başkanı A. Krasniç tarafından makamında kabul edildiler. Bu sırada gerçekleştirilen görüşmelerde belediye tarafından hazırlanan bazı projelerin maddi açıdan desteklenmeleri konusu ele alındı.

Ziyaretleri çerçevesinde uğradıkları "Anadolu" İlkokulu öğretmenleri ve öğrencileriyle yaptıkları görüşmelerde eğitim süreci hakkında bilgi edinen konuklar Mamuşa'daki Türk İzleme ve İtibat /İVİT/ Evi'ni de ziyaret ederek yetkililerden çalışmalarını hakkında bilgi aldılar.

Belediye Başkanı A. Krasniç Tokat Ziyaretinde

Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç 9-10 Haziran tarihlerinde Mamuşalıların ata yurdu Tokat'a gerçekleştirdiği ziyaret çerçevesinde buradaki Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörü Fatih Yılmaz'ı makamında ziyaret etti. Yapılan görüşmede söz konusu üniversitede öğrenim görmekte olan Mamuşalı öğrencilerin durumlarının yanı sıra önümüzdeki öğretim yılında üniversitenin çeşitli fakültelerinde öğrenim görmek isteyen Mamuşalı üniversite adaylarının kayıt işlemleri konusunda bilgi alışverişinde bulunuldu.

"Saklı Yüzler-Bosna" Filmi Ekibinden Belediye'ye Ziyaret

29 Nisan'da Prizren "Doku Kino" sinema salonunda yapılan gösterimi Mamuşa Belediyesi'nin maddi katkısıyla gerçekleştirilen "Saklı Yüzler-Bosna" filminin yönetmeni ve başrol oyuncusu Gökhan Tunalıgil filmde rol alan sanatçılarla birlikte Mamuşa Belediye Başkanı tarafından makamında kabul edildiler. Çekimi geçen yıl yapılan ve Türkiye'de büyük ilgi gören "Saklı Yüzler-Bosna" adlı filmin Prizren'de yapılan galası da izleyiciler tarafından ilgiyle karşılandı.

Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı Etkinliklerine Katılım

Mamuşa Belediye Başkanı A. Krasniç Prizren Sultan Murat Kışlası'nda konuşlu Kosova Türk Temsil Heyet Başkanlığı'na gerçekleştirdiği ziyareti çerçevesinde 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları kapsamında burada düzenlenen birbirinden ilginç etkinlikleri izledi.

TİKA Başkan Yardımcısı ve Akademisyenler Mamuşa'da

Priştine Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde düzenlenen Balkanlarda Türkler ve Türkçe konferansı için Türkiye'den Kosova'ya gelen akademisyenler TİKA Başkan Yardımcısı Dr. Mahut Çevik ile birlikte Mamuşa Belediyesi'ni de ziyaret ettiler. TİKA Başkan Yardımcısı Dr. Mahmut Çevik ve beraberindeki akademisyenleri makamında kabul eden Belediye Başkanı A. Krasniç ile konuklar arasında gerçekleştirilen görüşme esnasında beldemizdeki Türkçe eğitimin geliştirilmesi konusunda yapılabilecek çalışmalar üzerinde duruldu.

MAMUŞA'NIN İLK BELEDİYE BAŞKANI ARİF BÜTÜÇ VEFAT ETTİ

Kosova Adalet Türk Partisi KATP Genel Başkanı ve bu arada Mamuşa'nın ilk Belediye Başkanı Arif Bütüç 28 Mayıs Pazar günü geçirdiği ani bir rahatsızlık sonucu Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Arif Bütüç, Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetimi döneminde ademi merkezîyetçilik projesi çerçevesinde belediye statüsü tanınan Mamuşa'nın ilk Belediye Başkanı görevine atanmıştı. Belediye Başkanı görevini ilerideki yıllarda düzenlenen yerel seçimleri önce KDTP, ardından da kendi kurduğu KTAP adayı sıfatıyla elde ettiği başarı sayesinde 2005-17 yılları arasında sürdüren Arif Bütüç'ün genç yaşında bu beklenmedik ani ölümü ailesinin yanı sıra Mamuşa halkını, başında bulunduğu parti üyelerini, sevenlerini derin bir üzüntüye boğdu. Arif Bütüç'ün naaşı aynı gün Mamuşa Merkez Camisi'ndeki ikindi namazı sonrası kılınan cenaze namazının ardından Mamuşa mezarlığında toprağa verildi.

Mamuşa'da doğan, ilkokulu Mamuşa'da, liseyi Prizren'de okuyan Arif Bütüç Priştine ÜNiversitesi Filoloji Fakültesi Türkoloji Bölümü'nden mezun oldu. 1980'li yıllarda Priştine Televizyonu Türkçe Yayın Bölümü'nde gazeteciliğe başlayan Arif Bütüç burada çalıştığı süre içerisinde gerek gazeteci, gerek spiker, gerekse yapımcı olarak çok sayıda yayına imza attı.

Arif Bütüç için bu arada, uzun yıllar belediye başkanlığı yaptığı Mamuşa Belediyesi Meclisi'nde belediye başkanı ve meclis üyelerinin katıldıkları bir anma toplantısı da düzenlendi. Anma toplantısı esnasında merhumun anısına gerçekleştirilen saygı duruşunun ardından Arif Bütüç hakkında bir konuşma yapan Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç diğerleri arasında merhum başkanla birlikte görev yaptıkları dönemde gerçekleştirdikleri çalışmalardan söz ederken merhuma Allah'tan rahmet, kederli ailesine başsağlığı, yakınlarına da sabır dileklerinde bulundu.

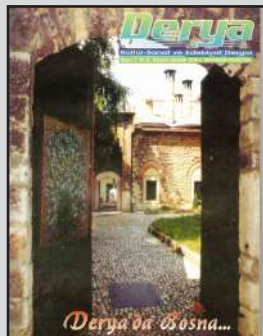
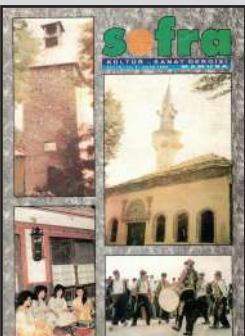
Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç'in Başsağlığı Mesajı:
Bir önceki mamuşa belediye başkanı Arif Bütüç'ün vefat haberini derin bir üzüntü ile öğrenmiş bulunuyorum.

Geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybeden; uzun yıllar Mamuşa Belediye Başkanlığı yapmış, Mamuşa Belediyesi'nde başkan yardımcılığı yaptığım dönemlerde beraber çalıştığımız, Mamuşa'mıza uzun yıllar hizmet eden büyüğümüz, belediyemizin eski başkanı Arif Bütüç'e Allah'tan rahmet, ailesine geride kalanlara başsağlığı diliyorum.

Mamuşa'mızın başı sağ olsun.

Arif Bütüç Kosova'daki Türkçe yayın etkinliğini 1998 yılında Mamuşa'daki kültür-sanat-edebiyat sevdalısı arkadaşlarıyla birlikte yayın hayatına kazandırdığı "Sofra", ardından da "Derya" adındaki toplum bilim kültür sanat dergilerinin genel yayın yönetmeni sıfatıyla sürdürdü.

Arif Bütüç (ortada) Sofra Dergisi yazı kurulu üyeleriyle bir toplantı esnasında

30 Ağustos Zafer Bayramı

Zafer Bayramı, 30 Ağustos 1922'de Dumlu-pınar'da Atatürk'ün başkumandanlığında zaferle sonuçlanan Büyük Taarruz'u anmak için Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde her yıl 30 Ağustos günü kutlanan resmî ve ulusal bir bayram.

Atatürk'ün başkomutanlığında yapıldığı için Başkomutanlık Meydan Muharebesi adıyla da bilinen Büyük Taarruz'un başarıyla sonuçlanmasından sonra Yunan orduları İzmir'e kadar takip edilmiş; 9 Eylül 1922'de İzmir'in kurtarılmasıyla Türk toprakları Yunan işgalinden kurtulmuştur. İşgal birliklerinin ülke sınırlarını terk etmesi daha sonra gerçekleşse de, 30 Ağustos sembolik olarak ülke topraklarının geri alındığı günü temsil eder. İlk kez 1924 yılında Afyon'da Başkumandan Zaferi adıyla kutlanan 30 Ağustos günü, Türkiye'de 1926'dan beri Zafer Bayramı olarak kutlanmaktadır.

Büyük Taarruz, Kurtuluş Savaşı sırasında Türk ordusunun işgalci güçlere son ve kesin darbeyi vurmasını sağlamak ve Anadolu'dan atmak için düşünü-lüp planlanan gizli bir harekât idi. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 20 Temmuz 1922'deki oturumunda kendisine dördüncü kez olmak üzere Başkomutanlık yetkisi verilen Atatürk, taarruz kararını Haziran ayında almış ve hazırlıkları gizli olarak yürütmüştü. Büyük Taarruz Ağustos'un 26'sını 27'sine bağlayan gece Afyon'da başlamış, Aslıhan civarında kuşatılan düşman birliklerinin Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat idare ettiği Dumlu-pınar Meydan Muharebesi'nde imha edilmesi ile Türk ordusunun zaferiyle sonuçlanmıştır.

30 Ağustos günü, ilk kez 1924'te Dumlu-pınar'da Çal Köyü yakınlarında Cumhurbaşkanı Atatürk'ün katıldığı bir törenle Başkumandan Zaferi adıyla kutlanmıştır. Zaferi kutlamak için iki yıl beklemenin en önemli nedeni 1923 yılının yeni Türkiye açısından hem ulusal hem de uluslararası alanda yoğunluğun had safhada olmasıydı. Çal köyünde gerçekleşen ilk törende

Atatürk, millî ruhun canlı tutulmasının önemini vurgulamış ve Meçhul Asker Abidesi'nin temelini eşi Latife Hanım ile beraber atmıştır

Başkumandan Zaferi 1926'dan itibaren Zafer Bayramı olarak kutlanmaktadır. 1 Nisan 1926'da kabul edilen Zafer Bayramı Kanunu'nda 30 Ağustos Başkumandan Muharebesi gününün Cumhuriyet ordu ve donanmasının Zafer Bayramı olduğu, her yıl dönümünde bu bayram gününün kara, deniz ve hava kuvvetleri tarafından kutlanacağı belirtilir. Aynı yıl, dönemin Savunma Bakanı Recep Peker'in yayınladığı bir genelge ile bayram törenlerinde neler yapılacağı detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Ancak 1930'ların ortalarına kadar ilk tören gibi üst düzeyde gerçekleşen Büyük Zafer kutlaması veya anma töreni yapılmamıştır.

Hava Kuvvetlerinin ülke savunmasında önemli bir yeri olması nedeniyle, Tayyare Cemiyeti de 30 Ağustos tarihini "Tayyare Bayramı" olarak adlandırmıştır. Zafer Bayramı için özellikle 1960'lardan itibaren daha kapsamlı ve katılımlı bir şekilde kutlamalar yapılmaya başlanmıştır.

Bu yıl Zafer Bayramı'nın 101. yıl dönümüdür. Türk Ulusunun Atatürk önderliğindeki bu büyük zaferi kutlarız.

30 Ağustos Zafer Bayramı Şiirleri

30 AĞUSTOS

Her yıl bugün olur, Otuz Ağustos
İçime bir ordu havası dolar
Başlar dimdik, gözler çelik, yüzler pos,
Bayrak imil imil, geçer ordular...

Geçer tunç adımlar demir göğüsler,
Geçer Mehmetçikler, geçer subaylar,
Hepsinin alnında zaferden süsler.
Geçer hayalimde bir bir alaylar.

Geçer toplar, geçer atlar, yağız, al,
Geçer dağlar, geçer yollar, şehirler...
Yangınlar üstünde ince bir hilal!..
Yaralılar düşe kalka geçerler.
Çılgın bir istekle bu şan akını
Afyon'dan, İzmir'e kaçlar çağıldar.
Unutmuş at gemi, kılıçlar kını,
Can canı unutmuş zafere kadar.
Ne var bu dünyada sana yakışan,
Alnında bir zafer sabahı kadar;
Sen Mehmetçik, söyle büyük kahraman,
Sana zafer kadar yakışan ne var?

Her yıl bugün olur, Otuz Ağustos,
İçime bir zafer havası dolar.
Başlar dimdik, gözler çelik, yüzler pos,
Bayrak imil imil, geçer ordular...

Ahmet Kutsi Tecer

ZAFER TÜRKÜSÜ

Yaşamaz ölümü göze almayan,
Zafer göz yummadan koşana gider.
Bayrağa kanının alı çalmayanın,
Gözyaşı boşana boşana gider.
Kazanmak istersen sen de zaferi,
Gürleyen sesinle doldur gökleri.
Zafer dedikleri kahraman peri,
Susandan kaçır da coşana gider.
Bu yolda herkes bir, ey delikanlı!
Diriler şerefli, ölüler şanlı.
Yurt için dövüşen başı dumanlı,
Her zaman bu şandan, o şana gider.

Faruk Nafiz Çamlıbel

SES

Verdi ana, baba canını,
Gökler: "Daha da ver" dedi.
Bir savaştı, Allah! Allah!
Su: "Allahuekber" dedi.
Toprak ölüme taş iken,
Taş ecele: "mermer" dedi.

Duyamadım bir Mehmetçik,
Yüz düşmana neler dedi.
Dağlar dağ oldu bir daha,
Sömürgene: "yeter!" dedi.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Cumhuriyet'in 100. Yılı Dolayısıyla

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nın Kısa Tarihçesi

Cumhuriyet Bayramı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet yönetimi ilan etmesi anısına her yıl 29 Ekim günü Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs'ta kutlanan bir millî bayramdır. 1925 yılında çıkarılan bir yasa ile ulusal (millî) bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Atatürk Mecliste Konuşurken

Cumhuriyet Bayramı'nın kutlandığı ülkeler olan Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'ta 28 Ekim öğleden sonra ve 29 Ekim tam gün olmak üzere bir buçuk gün resmî tatildir. 29 Ekimlerde stadyumlarda şenlikler yapılır, akşam ise geleneksel olarak fener alayları düzenlenir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, cumhuriyetin onuncu yılı kutlamalarının yapıldığı 29 Ekim 1933 tarihinde verdiği Onuncu Yıl Nutku'nda, bu günü "en büyük bayram" olarak nitelendirmiştir.

Cumhuriyetin İlanı

Osmanlı İmparatorluğu, 1876 yılına kadar mutlak monarşi, 1876-1878 ve 1908-1918 arasında meşrutî monarşi ile yönetilmişti. I. Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğramasının ardından işgale uğrayan Anadolu'da halkın işgalcilere karşı Mustafa Kemal Paşa önderliğinde verdiği Millî Mücadele, Ekim 1922 tarihinde millî güçlerin zaferi ile sonuçlandı. Bu süreçte, "Büyük Millet Meclisi" adıyla 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanan halkın temsilcileri, 20 Ocak 1921'de Teşkilat-ı Esasiye Kanunu adlı yasayı kabul ederek egemenliğin Türk ulusuna ait olduğunu ilan etmiş ve 1 Kasım 1922'de aldığı kararla saltanatı kaldırmıştı. Ülke, meclis hükûmeti tarafından yönetilmekteydi. 27 Ekim 1923'te İcra Vekilleri Heyeti'nin istifası ve yerine meclisin güvenini kazanacak yeni bir kabinenin kurulamaması üzerine Mustafa Kemal Paşa, yönetim biçiminin Cumhuriyet olması için İsmet İnönü ile birlikte bir yasa değişikliği tasarısı hazırlayarak 29 Ekim

1923'te Meclis'e sundu. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda yapılan değişikliklerin kabulü ile Cumhuriyet, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ilan edilmiş oldu.

Cumhuriyetin ilanı, Ankara'da 101 pare top atışı ile duyuruldu ve 29 Ekim gecesi ile 30 Ekim 1923 tarihinde başta Ankara olmak üzere tüm ülkede bir bayram havasında kutlandı.

Bayram kabul edilmesi

Cumhuriyet ilan edildiği sırada henüz 29 Ekim günü bayram ilan edilmemiş, kutlamalar konusunda bir düzenleme yapılmamıştı; 29 Ekim gecesi ve 30 Ekim günündeki şenlikleri halk kendiliğinden organize etti. Ertesi yıl, 26 Ekim 1924 tarihli 986 numaralı kararname ile Cumhuriyet'in ilanının 101 pare top atılarak ve planlanacak özel bir programla kutlanmasına karar verildi. 1924 yılında yapılan kutlamalar, daha sonra yapılacak olan Cumhuriyet'in ilanı kutlamalarının başlangıcı oldu.

2 Şubat 1925'te Hariciye Vekaletince (Dışişleri Bakanlığı) düzenlenen bir yasa teklifinde 29 Ekim'in bayram olması önerildi. Bu teklif Meclis Anayasa Komisyonu tarafından incelendi ve 18 Nisan'da karara bağlandı, 19 Nisan'da ise teklif TBMM tarafından kabul edildi. "Cumhuriyetin İlanına Müsadif 29 Teşri-

Atatürk ve arkadaşları TBMM Önünde

nievvel Gününün Milli Bayram Addi Hakkında Kanun" ile 29 Ekim'de Cumhuriyet Bayramı'nın millî bayram olarak kutlanması resmi bir hüküm şekline geldi. Cumhuriyetin ilan edildiği gün, 1925'ten itibaren ülke içinde ve dış temsilciliklerde resmî bir bayram olarak kutlanmaya başladı. Cumhuriyet'in 100. yılı kutlu olsun. Daha nice yüz yıllara...

Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'le Omuz Omuza Savaşan Bir Mamuşalı:

GAZİ REŞİT KOLBURAN AĞA

Cemali Tunalıgil

Çeşitli sebepler neticesinde dünyanın tanık olduğu birçok savaşlar ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu savaşlarla işgalci güçler genelde nüfuz bölgelerini genişletip kendi çıkarlarına erişmek ve bunları garanti altına almak gibi amaçlar güderler. Ancak savaşlar sonuçta hiç kimseye fayda vermediği gibi yıkıcı, tahrip edici, can alıcı sonuçlara ve harabelere sebebiyet vermektedir. Büyük ümitlerle girilen birçok savaşın, istenilen başarıya ulaşamamakla birlikte büyük felaketlere, hatta bir halkın tarih sahnesinden silinmesine neden olduğu bile görülmüştür.

İşte bu savaşlardan biri de Balkan Savaşları'dır. Yakılan yıkılan köyler, kasabalar, yüz binlerce suçsuz insanın soğuk sıcak demeden yurtlarından, kılıç hakkı topraklarından haksız yere edilmesi Balkan Türklerinin gururunu derinden yaralamıştır. 1912 yılında Osmanlı'nın Balkanlar'ın tamamından, 1389 yılında Murat Hüdavendigâr'ın şehit düştüğü ve al kanıyla yoğrulmuş Kosova'dan çekilmesi burada yaşayan Müslüman Türkleri derinden üzdüğü gibi öksüz kalmalarına da neden olmuştur. Tek ümitleri Anadolu idi. Çünkü Anadolu, anavatan demektir. Balkanlar elden gitmişti, ama tek sığınacakları yer Anadolu toprağıydı. Balkanların bu derin üzüntü ve endişesini Anadolu'nun varlığı bir nebze olsa da unutturuyor, onlara merhem oluyordu. Ancak ya Anadolu da, yani anavatanları da elden giderse o zaman ne olacaktı? İşte bu sıkıntı ata yadigârı topraklarda yaşayan asil Türk milletini derin bir üzüntüyle garkederken bu konu hakkında neler yapabileceklerini de düşünelimelerine yol açar. Tek yapabilecekleri şey Osmanlı Ordusu'nun saflarına katılmaktır. Durum vahimdir. Gidilecek yer Osmanlı'nın elinde kalan tek kara parçasıdır. Son toprak parçası Anadolu'nun da kaptırılması gönüllerine elvermez. Çok kararlıdır yüzlerce, binlerce genç savaşa katılacaktır. Kaderde gidip de dönmek vardır. Bu topraklar için ölürsek şehit, hayatta kalırsak gazi olur, vatanımızda şan ve şerefimizle yaşarız düşüncesiyle cepheye katılırlar.

Prizren, Priştine, Gilan, İpek, Mitroviça, Vulçitırın, Dragaş, Mamuşalı'dan ve Kosova'nın diğer yerlerinden yediden yetmiş çok sayıda gönüllü asker olarak anavatanlarına gitmek, işgalcilere karşı savaşmak için günlerce sürecek bir yolculuğa dönmüşlerdir. Kaderlerinde cepheye kanlarının son damlasına kadar düşmana karşı savaşıp şehit düşmek ya da gazi olarak ailelerine kavuşup yeniden özgürlük içinde hayatlarına devam etmek vardı.

Osmanlı Ordusuna katılmak için yola çıkan bu gönüllüler yollarına yolculukları boyunca kendilerine yetecek kadar yiyecek, içecek ve eşya aldıktan sonra çıktıkları uzun, yorucu, sıkıntılarla dolu yolculuklarının sonunda Anadolu topraklarına ayak basabilirler.

İşte, Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Rumeli'den anavatanı işgal eden düşmanlara karşı verilen mücadeleye katılmak amacıyla Anadolu'ya giden bu gönüllü kahramanlardan biride Mamuşalı Hüseyinoğlu Reşit Ağa'dır. Söz konusu vatan olunca o yıllarda 250 nüfuslu Türk köyü olan Mamuşalı'dan 50 kişi kadar gönüllü altı cephede savaşan Osmanlı Ordusu'nun saflarına katılmış, kimileri Irak, kimileri Kafkasya, kimileri Çanakkale cephelelerinde mücadele etmelerinin ardından sonunda Kurtuluş Savaşı'nda da düşmanla göğüs göğüse savaşmışlardır. Bunlardan bazıları şehit düşmüş, bazıları gazi olmuştur. Gazilerimiz arasında Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'le omuz omuza mücadele edenlerden biri de Mamuşalı Reşit Kolburan'dır.

Hüseyinoğlu Reşit Ağa 1880 yılında Mamuşalı'da dünyaya geldi. Reşitler ailesindedir. Köyde benim de mensubu olduğum bu aile Reşitler ailesi olarak bilinmektedir. Reşit Ağa'dan önce Murat ve Davut adlı amcazadelerimiz de Osmanlı askeri olarak Bağdat veya Kut'ül - Amare cephesinde İngilizlere karşı savaşırken şehit düşmüşler. Kut'ül - Amare deyince aklımıza acaba ne geliyor? Kut'ül - Amare, (Birinci Kut Muharebesi), I.Dünya Savaşı'nın Irak Cephesi'nde, İttifak Devletleri ile İttifak Devletleri arasında gerçekleşmiş bir kuşatma muharebesidir. 800 bin askerden oluşan İngiliz-Hint garnizonu Bağdat'ın 160 kilometre güneyinde Kut kasabasında Osmanlı ordusu tarafından kuşatılır. 1915 yılında Kut kasabasının nüfusu 6500 dolayındadır. 29 Nisan 1916'da garnizonun teslim olmasını takiben kuşatma esnasında sağ kalanlar esir olarak Halep'e götürülür. Kut'ül - Amare Savaşı Osmanlı tarihinde Çanakkale Savaşı'ndan sonra en önemli zaferlerden biridir.

İstiklal Gazisi Reşit Kolburan

İşte Reşit Ağa da amcazadeleri gibi Balkan Savaşı'na gönüllü asker olarak katılmış, ardından Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı'nda mücadele etmiş, büyük kahramanlıklar göstererek Atatürk'ün takdirini kazanmış gazilerimizden biridir. Balkan savaşlarının ardından, Kurtuluş Savaşı başlayınca Kuvvay-ı Milliye'ye katılmak için ikna ettiği Mamuşalı birkaç arkadaşıyla birlikte vatanın özgürlüğü ve bağımsızlığı için cepheden cepheye koşarken sonunda Atatürk'ün önderliğindeki Kurtuluş Savaşı'nda da canla başla mücadele etmişlerdir. Reşit Ağa Kolburan Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'le birçok cepheye omuz

omuza savaşmış, Ata'mızla yakın arkadaşlık kurmuş, gösterdiği kahramanlıklar nedeniyle bizzat Atatürk tarafından "İstiklâl Madalyası" ile ödüllendirilmiştir. Böylece Kurtuluş Savaşı'nda İstiklâl Madalyası ile mükâfatlandırılan ilk büyüğümüzdür. Reşit Ağa cesur, cesaretle gözü pek korkmaz bir insan olduğu için Atatürk'ün gözüne girerek ölümüne kadar da yakın arkadaşlığını sürdürebilen önemli şahsiyetlerimizden biridir.

Kurtuluş Savaşı zaferle bitmesine rağmen Reşit Ağa doğum yerine dönmemiş, anavatanda kalmayı uygun görmüştür. Balıkesir'e yerleşmiş, aile sahibi olmuş, çoluk çocuğa karışmıştır. Ülkenin sorunları görüşülürken özel bir sohbet esnasında Atatürk, Reşit Ağa'ya "Bir isteğin var mı diye sorar?" "Evet Paşam, tabi ki vardır. Düne kadar bizim olan, fakat şimdi sınırlarımız dışında, Yugoslavya'da kalan, benim de doğup bü-

Mamuşalı Gazi Reşit Kolburan /ortada oturan/ ve Kurtuluş Savaşı arkadaşları hatıra için çektiydikleri fotoğrafta bir arada, 1945, Ankara

yüdüğüm Türklük ateşiyle buram buram yanan, öz be öz Türk olan, Türkçe konuşan köyümün tümünü, müsaadenizle mübadele sonucu boşalan köylerden birine iskân ettirmek istiyorum" der. Atatürk hiç tereddüt etmeden Reşit Ağa'nın önüne Türkiye haritasını serer ve "Beğendiğin yeri seç ve altını işaretle" der. Reşit Ağa Balıkesir'de yaşadığı için Balıkesir'in Altınova beldesini seçer. Atatürk de Reşit Ağa'nın isteğini yerine getirir, Altınova beldesini Mamuşalılara tahsis eder. Reşit Ağa büyük bir istekle işe koyulur. Önce amcazadelerinden olan köyün imamı Behçet Efendi'ye ve köyün muhtarı Veli Dayı'ya durumu açıklamak için bir mektup gönderir. Bir süre bekler cevap alamayınca 1932 yılında kendisi o zamanki Yugoslavya sınırları içerisindeki Kosova'da yer alan doğum yeri Mamuşa'ya gelir. Konuyu yakınlarına, özellikle amcaoğlu olan köy imamı Behçet Efendi'ye ve köyün önde gelenlerine anlatır. Başta köy imamı olan amcazadesi Behçet Hoca'yı maalesef göçe ikna edemez. Böylece üzgün bir şekilde Balıkesir'e döner ve hayatının sonuna kadar orada çocuklarıyla yaşamını sürdürür.

Atatürk Balıkesir'e yaptığı her ziyaretinde cephe arkadaşı olan Gazi Reşit Ağa ile görüşmeden Ankara'ya dönmezmiş. Bir sohbetinde Atatürk kendisine; "Reşit, sen yeni soyadını aldın mı?" diye sorar. Hayır cevabını alınca, "Sen güçlü birisin, özellikle bileklerin çok güçlü olduğu için sana Atatürk olarak ben KOLBURAN soyadını veriyorum," der.

İstiklâl gazisi Reşit Kolburan 26.05.1958 yılında Balıkesir'de vefat etmiştir. Balıkesir Devlet mezarlığında toprağa verilen Reşit Kolburan, arkasında üç kız bir erkek çocuk bırakmıştır.

Kurtuluş Savaşı gazisi kıymetli hemşehrimiz, aile büyüğümüz Gazi Reşit Ağa'yı ölümünün 65. yıldönümünde saygıyla anıyor, Tanrı'dan rahmet diliyoruz. Ruhu şad olsun.

-DÖRTLÜKLER-

-cemre-

İçimdeki ateşi varlığıyla söndüren
Bütün mevsimlerimi ilkbahara döndüren
Yıllar öncesi bir gün, bir bahar mevsiminde
İlk ve son cemresin sen, gönül bahçeme düşen

-Şiirsin-

Gönlüme sevgi dolu akıp giden nehirsin
Tatlı bakışlarınla hayat veren iksirsin
İnsanı büyüleyen güzelliklere sahip
Hâlâ yazılamamış, sen en güzel şiirsin

-yaşattım-

Bir bilsen seni sensiz, nasıl, nerde yaşattım
Gece, gündüz her zaman ve her yerde yaşattım
Yüzünü hiç görmeden, sesini hiç duymadan
Yıllar yılı ben seni şiirlerde yaşattım

-var oldun-

Vazgeçilmez aşkınla yüreğime yâr oldun
Gün geldi neşe oldun, gün geldi efkâr oldun
Sensiz geçen yıllarda, seni unuttum sanma!
Seni seven gönlümde her dakika var oldun

**İbrahim Hanedanoğlu
Salihli, Türkiye**

-RUBAİLER-

-doyurur-

Var ettiği insanları hep Hak doyurur
Mal, mülk ile servet ile mutlak doyurur
Dünyâları versen yine doymaz, gözü aç,
Fânileri en son kara toprak doyurur

-plân-

Mal, mülk ile servetlere candan taparız
Dünyâlığa taptıkça da Hak'tan saparız
Dünyâda da hiç ölmeyecekmiş gibi hep
Bitmez ne hesaplar ne plânlar yaparız!

-toprak olacak-

Hiç bitmeyecekmiş gibi bin yıl yaşasak
İmkânı mı var sanki ecelden kaçacak?
Dünyâdaki haşmetli bütün varlığımız
Her şey gibi en son yine toprak olacak

-varsın-

Sevdik deli bir aşk ile yârsın diyerek
Aşkın bizi öksüz gibi sarsın diyerek
Bir başka güzel girmede hiç gönlümüzü
Kalplerimizde hayâlin ile varsın diyerek

Türk edebiyatında

Kurtuluş Savaşı'nı Konu Alan 12 Roman

Türk Tarihi'nin dönüm noktalarından biri olan Milli Mücadele, Türk romanının ele aldığı önemli konulardan biridir. Hemen her dönemde Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen romanlar yazılmış, yazarlar tarihimizin önemli bir dönemece olan bu mücadeleyi çeşitli vesilelerle romanlarına taşımışlardır. Türk Milleti'nin kaderini değiştiren bir savaş olduğu için 1922'den günümüze uzanan süreçte çeşitli şekillerde romanlara yansdığı görülür.

1. Halide Edip Adivar, Ateşten Gömlek, 1922

Halide Edip'in Milli Mücadele yıllarında yazdığı romanı Milli Mücadele'nin hikayelerinden biridir. Romanın adını Yakup Kadri'den aldığını eserin başında bir mektupta yazar. Selim İleri "Halide Edip, Ateşten Gömlek'te bir toplumun, bir ulusun yeniden varoluş mücadelesini aynı şiddetle, aynı buhranla, adeta nöbetler içinde söylüyor." diyor.

"Rumeli köylüleri de Milli Kuvvetlere taraftar oldular. Onlar da cennet gibi yeşil tarlaları, bülbüllere yurt olan gül bahçelerini, beyaz sıvalı temiz ve mesut evleri düşmana bırakıp kaçmışlardı. O beyaz yurtların içinde öldürülen duvaklı gelinlere kadar sevgililerin kızıl hatıraları vardı. Onları Anadolu'ya doğru iten kanlı kasırganın garptan gelen eski siyah bulutlardan, yoğun dumanlardan doğduğunu biliyorlardı. Zavallı toprağında henüz düşman görmemiş olan Anadolu, nihayet uyandı ve nasıl uyandı..."

2. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sodom ve Gomore, 1928

Mondros Mütarekesi imzalandığında Karaosmanoğlu, üç yıldır İsviçre'de tedavide bulunmaktadır, ülkesi ve milleti üzerinde oynanan oyunları yabancı basından takip etmektedir. Okudukları ve gördükleri onu çok etkiler, ülkesine döner. Lakin bıraktığı ile bulunduğu ülke artık aynı değildir; çünkü İstanbul galip devletlerce işgal edilmiş, birçok arkadaşı İstanbul'dan sürülmüş ve işgalci kuvvetlerle yakın ilişkiler kurmaya çalışan yeni bir tür insan peyda olmuştur. Sodom ve Gomore romanı böyle bir İstanbul'u anlatmaktadır.

"İstanbul asırlar var ki bir zafere inanamak hassasını kaybetmiştir. Osmanlı saltanatı çökmeye başlayalıdan beri arkasında uzun bir bozgun dizisinin ağır ve paslı zincirini hafızası ve ruhuyla sürüklüyor. Bilmiyor ki bu sefer susulan saklanan ve fakat her gözde, her sözde hissedilen zafer Osmanlı saltanatının tarihine ait değildir. Anadolu'nun içinden yepyeni bir millet doğmuştur."

3. Mehmet Rauf, Halas, 1929

Konusunu Kurtuluş Savaşı'ndan alan Halas (Kurtuluş), Mehmet Rauf'un yazdığı son romandır. Mehmet Rauf'un savaş sonrasında, aralarında Halide Edip'in de bulunduğu birkaç arkadaşıyla beraber çıktığı İzmir yolculuğunda tanıklık ettiği olayları anlatır. Mehmet Rauf, romanında Milli Mücadele dönemine yer vermekle birlikte dönemi, tarihi ve milli bağlamının yanında aşk ilişkileri bağlamında sergilemeye çalış-

mıştır.

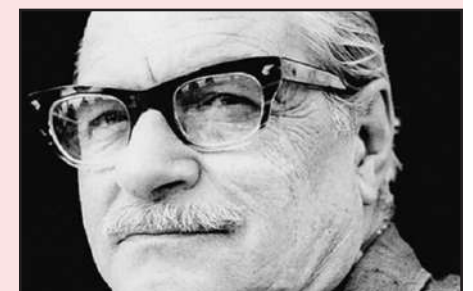
"Başka memleketlerde muharebe başlayınca papazlara, kadınlara varıncaya kadar bütün millet ayağa kalkıp silahlanır. Hududa koşar... Herkes memleketini karış karış müdafaa için insan asker olmak lazım değildir ki! Benim bildiğim şey, bir memleket düşman tarafından tecavüze uğrayınca eli silah tutan herkes ayağa kalkmalıdır. Şimdi

oturmak, uyumak zamanında değiliz; bakınız bütün dünya birbiriyle gırtlaklaşıyor. Harp zamanında herkes vatanını müdafaa etmelidir..."

4. Kemal Tahir, Esir Şehrin İnsanları, 1956

Kemal Tahir'in Esir Şehrin İnsanları 1952'de Yeni İstanbul'da tefrika olarak yayınlandı. Roman, Mütareke yıllarında işgal altındaki İstanbul'u anlatır. Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu (1962) adlı romanlarında Mütareke İstanbul'unu, Milliciler'in sıkıştığı bir mekan olarak işler. Burada yer yer Milli Mücadele'ye de değinilmekle birlikte esas olarak toplumun yozlaşmışlığı, çürümüşlüğü konu edinilir. Yorgun Savaşçı'da (1965) ise Esir Şehir dizisindeki Milliciler Anadolu'dadır artık. "Çöküntü devrinde iki çeşit insan tipi

ortaya çıkıyor: Namussuzlarla namuslular... Hele, önce vatandaş sonra insan olunması gereken dehşetli sıralarda felaketle alçaklığın boğuşması kadar korkunç muharebe yok. Muharebede düşman karşıdadır, üniformalıdır. Az da olsa, çok da olsa da bir zaman sonra önemi kalmaz. Kaçarsın kovalarsın... Anında ölenler yaralananlar olur. Ama hep ileriye bakmanın bir rahatlığı vardır. Oysa esir bir şehir, dost kim, düşman kim bilinmez!”

5. İlhan Tarus, Var Olmak, 1957

İlhan Tarus'un ilk ciddi roman denemesidir. “Bu roman Kurtuluş Savaşı'nın unutulmaz şehitlerine ithaf edilmiştir” sözü romanın başında verilmek suretiyle yazar eserini destanlaştırmak ve ona değer katmak istemiş olabilir. Eserde Çanakkale Biga'da I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından toplumsal yaşam, işgal yıllarının bölge insanına

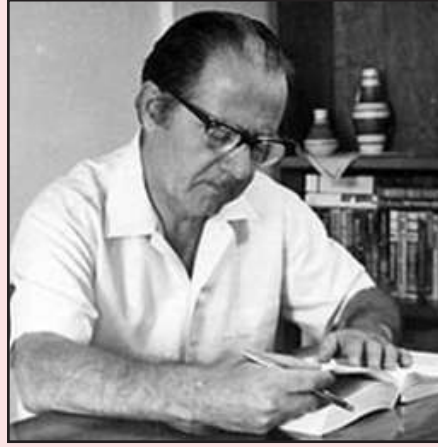
etkisi ve dönemin genel yapısı gözler önüne serilir.

“Nasıl olur da bu memleketin birkaç evladı, velev ki ölmüş, yıkılmış birkaç evladı böyle bir mütarekeyi imzalar. Böyle bir sulh muahedesini kabul eder? Bu vatanın topraklarına yabancılar nasıl girer, nasıl oturur, yerleşir? Yüz binlerce şehidin kanı ile sulanmış, kemikleriyle temel tutmuş bir vatanda yabancı bir milletin çocukları nasıl barınır? İlk ayak bastıkları gün o dakika da yerler yarıp gür diye fişkırmaz dedelerimiz ruhları.”

6. Samim Kocagöz, Kalpaklılar, 1962

Samim Kocagöz, Kurtuluş Mücadelemizi anlatan romanı Kalpaklılar için “Yirmi yıl önce, yazıya ilk heves ettiğim günlerden beri, Kurtuluş Savaşımızın kahramanlıklarını, bir ulusun sömürgecilere karşı nasıl ayaklanıp direndiğini,

özgürlüğünü nasıl kurtardığını yazmak en büyük amacım oldu. Bu amaç, sadece bir heves değil, rahmetli babamın, babalarımızın, ağabeylerimizin anılarına bir saygı borcu oldu.” der.

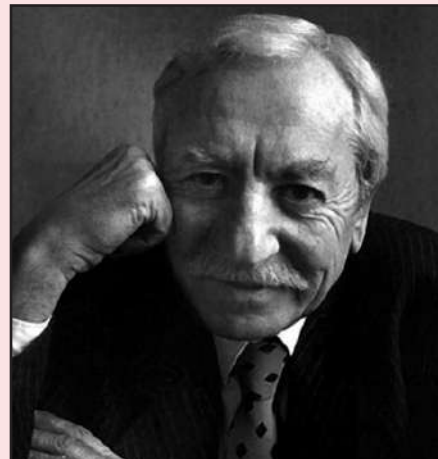

Kalpklılar'ın devamı ise Doludizgin romanıdır.

“Efelik, mefelik bir yana bal gibi eşkıyalık ettim. Gençlik, cahillik işte. Gelgelelim bizim eşkıyalık kitabında bile bu çeşit namussuzluk, ırz düşmanlığı yoktur. Büyük kabadayı efem Çakırcalı'nın, çok sevdiği kızanını kendi elceğiyle bir kurşunda nasıl devirdiğini bilir misin? Deyivereyim sana: Bir tarlanın kenarından geçerken, tarlada çalışan bir kıza yan bakmış, laf atmıştı. Efe bunu, atının üstünden elli adım uzaktan gördü, duydu. Bir kurşunda kızanını, bir kurşunda da kızanının atını vurdu. Sonra efem “Kızanlar, sizin namusunuz varsa, herkesin de namusu vardır” dedi.”

7. Tarık Buğra, Küçük Ağa, 1963

Küçük Ağa romanı, Nutuk, Ali Fuat Cebesoy ve Kazım Karabekir'in hatıraları, dergi ve gazete koleksiyonları ile yazarın babası Mehmet Nazım Bey'den kalan üç küçük defterden yola çıkılarak şekillenir. Tarık Buğra “Kurtuluşu her-

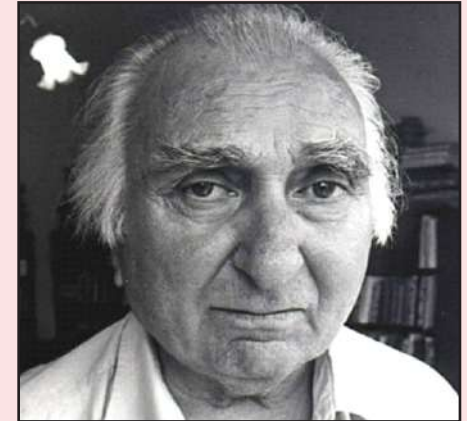

kes istiyordu fakat kimin ve hangi bayrağın peşinde? Küçük Ağa'yı besleyen çelişme işte buradadır. Bu iki yol arasında sallantı geçirenlerin trajedisi yürek parçalayıcıdır, hainlik değildir. Küçük Ağa'da bunu anlatmak istedim.” der.

“Ölümün eşğine gelen memleketi ancak ve ancak Anadolu hareketi kurtarabilirdi. Bu hareket memleketin yüreğinden gelen bir hareketti. Tıpkı hücumu uğrayan bir adamın kendini korumak ve kurtarmak için yaptığı işti. Buna karşı aynı iddiayı taşıyan hareketler, niyetleri ne kadar iyi olursa olsun, memleketin elini kolunu tutmaktan başka bir işe yaramıyordu, yaramayacaktı da.”

8. Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyan, 1968

Hasan İzzettin Dinamo'nun Kurtuluş Savaşı'nın gerçek hikayesini romanlaştırdığı eserdir. Sekiz ciltlik belgesel romanında, Milli Mücadele'yi öncesindeki olaylardan başlayarak kronolojik ve edebi bir öyküleme tekniği içerisinde sunar.

“İşte Mustafa Kemal Halep'te bulunduğu bu günlerdeydi ki, savaş kabinesinin artık memleketi felakete sürüklemekte olduğunu daha yakından görüp anlamıştı. Bu kabinenin düşürülerek daha iyi iş görebilir bir kabinenin iş başına getirilmesini ve ordunun bütünüyle kendi emrine verilmesi gerektiğini düşünmeye ve buna inanmaya başlamıştı. Böylece en kesin çarelere başvurabilir ve memleket düşmek üzere olduğu uçurumdan kurtarılabilirdi.”

9. Ahmet Hamdi Tanpınar, Sahnenin Dışındakiler, 1973

Tanpınar'ın Sahnenin Dışındakiler romanı, gerek kendisinden önce gelen

ve birlikte bir nehir roman oluşturdukları Mahur Beste ve Huzur'a, gerek kendisinden sonra gelen Saatleri Ayarlama Enstitüsü'ne göre daha az eleştirilmiş ve hakkında daha az yazılmış bir romandır. Sahnenin Dışındakiler'de de iç içe geçmiş birçok hikaye vardır. Mütareke ve Milli Mücadele yılları anlatılırken mahalle, sokak, ev, kadın, aşk, evlilik, kimlik, toplum gibi konularda döneme ait bir panorama sunar.

"Buna mukabil Rumlar ve Ermeniler acayip bir şımarıklık içinde sağa sola küstahca bakıyorlar, çingar çıkarmak ister gibi davranıyorlardı. Hele Rumlarda her şey bir meydan okuma halindeydi. Küçük çocukların hepsini ya mavi-beyaz elbiselerle giydirmişler, yahut da bu renklerde bir işaretle süslemişlerdi. Bir kısmının elinde kağıttan küçük Yunan bayrakları vardı. [...] Va-

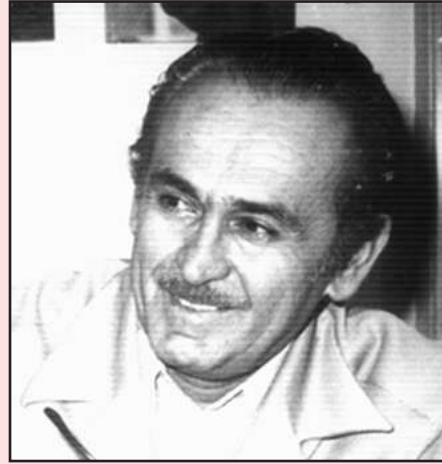
purdaki kalabalığın içinde işgal kuvvetlerine mensup zabitler ve neferler, kendi milletlerine has vasıflarla sadece muzaffer kuvveti temsil ediyor gibiydiler. Fransızlar gürültücü ve şımarık, İngilizler soğuk ve kibirli, İtalyanlar nazik, kibar, hatta biraz da güverteli duran güneşte uyumaya hazır dılar."

10. Talip Apaydın, Toz Duman İçinde, 1974

Talip Apaydın'ın Kurtuluş Savaşı'nın bütün aşamalarını anlattığı Toz Duman İçinde, Vatan Dediler ve Köylüler adlı kitaplardan oluşan üçlemenin ilk kitabı. Romanda Milli Mücadele'ye destek amacıyla kurulan yöresel Kuvâ-yi Milliye güçlerinin oluşumu sırasında yaşanan güçlükleri anlatır.

"İbrahim Bey ak dut ağacının gölgesinde bağdaş kurup oturmuş uzun düşüncelere dalmıştı. Bir süredir huzursuzdu. İşler iyi görünmüyordu.

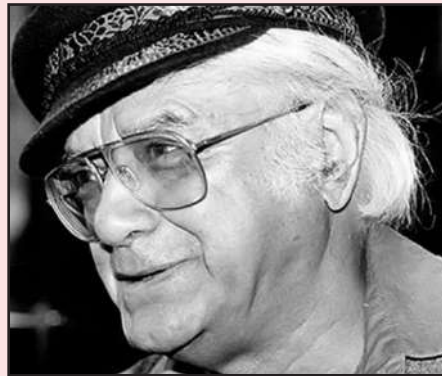
Çoluk çocuğu kasabaya mı götürmeli, burada mı bırakmalı karar veremiyordu. Bir yanı kasabalıydı. Hem orada hem burada evi vardı. Düşman içerilere doğru yürürse ne yapmalı, boyun

mu eğmeli, yoksa karşı mı çıkmalı onu düşünüyordu. Boyun eğmeyi bir türlü içine sindiremiyordu. İnsan her şeye razı olurdu da, düşman çizmesi altında kalmağa, ırzını, namusunu çiğnetmeye razı olamazdı."

11. Attila İlhan, Allahın Süngüleri: Reis Paşa, 2002

Aynanın İçindekiler serisinin 6. romanı, TBMM'nin açılmasıyla birlikte düzenli ordunun kurulmasını ve Kurtuluş Savaşı mücadelesini ele alan Allah'ın

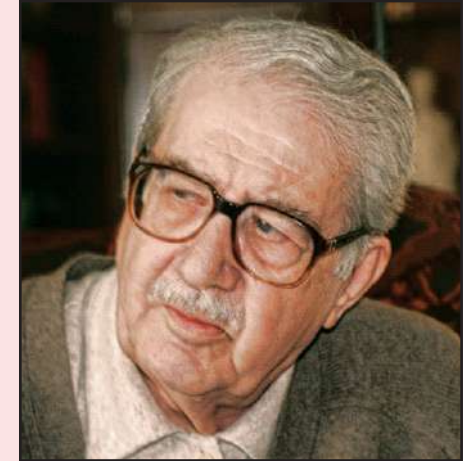
Süngüleri: Reis Paşa'dır. Attila İlhan'ın 1920 ve 1921 yıllardaki İstanbul'u, Anadolu'yu anlattığı Allah'ın Süngüleri adlı romanı belirli bir tarih altyapısına sahip olunarak okunduğu takdirde anlam kazanmaktadır. Tarih kitaplarından aşına olunan İsmet İnönü, Mareşal Fevzi Çakmak, Halide Edip Adıvar, Yunus Nadi, Çerkes Ethem gibi şahsiyetler ve onlarla alakalı o yıllara ait hadiseler özenle seçilmiştir.

"Öteki İngiliz gemilerinden, yanıp sönen cevap işaretleri, zor fark ediliyor. Havada duman kokusu, siren sesi,

motor uğultuları.. Muhtelif zırhlılardan ayrılmış, donanma çatanaları, bahriye silâhendazları ve Hindu Gurkha'larla yüklü olarak Dolmabahçe, Sirkeci, Galata rıhtımlarına yol alıyorlar. Savaş gemileri de, askerleri taşıyan çatanalar da yoğun sis ve serin sabah alacasında, korkulu bir rüyanın müphem hayalleri adeta görünmüyor, varla yok arası sadece hissediliyordu."

12. Turgut Özakman, Şu Çılgın Türkler, 2005

Turgut Özakman'ın kitabın son-özünde yazdığını özetlersek, 1948 yılında on arkadaşıyla on gün boyunca, Polatlı'dan Dumlupınar'a kadar yayan yürüyen Özakman, Milli Mücadele'nin romanını yazmaya o gün karar vermiş.

Şu Çılgın Türkler 57 yıllık bir araştırmanın ürünü ve dünyadaki en meşru, en ahlaklı, en haklı, en kutsal savaşlardan birinin, emperyalizme karşı verilmiş ve kazanılmış ilk kurtuluş savaşının, bir millileşme ihtilalinin romanıdır.

"Meclis, ordunun hızla güçlendirilmesi gerektiğini anlamıştı. Ama nasıl güçlendirilecekti? Kaynaklar sınırlı, bütçe yetersizdi. Ordu nasıl doyurulacak, donatılacaktı? Bu yüzden Ağustos günü, görüşmeler genellikle mali sorunlara kaydı. Saatler çözüm içermeyen konuşmalar ve bakanların ayrıntılı açıklamalarıyla geçti. Zaman azaldıkça, M. Kemal'in başkomutanlığı üstlenmesini isteyenlerin sayısı artıyordu. M. Kemal Paşa'nın milletin son kozu olarak kalması, saygınlığının tehlikeye atılmaması gerektiğini düşünenler de, kurtuluşun M. Kemal Paşa'nın dehasıyla sağlanabileceğini düşünmeye ve görüşlerini heyecanlı açıklamaya başladılar."

HÜDAVENDİGÂR'IN BAHÇESİNDE CAHİD'İN SOFRASI

D. Mehmet DOĞAN
TYB Onursal Başkanı

**“Gökyüzü secdem oldu...”
Nureddin Topçu, Yıldırım'ın huzurunda**

Geçmiş 30 yılın birlik arayışının neşvesini hissetmek için Bursa'da olacaktık. Çekirge'nin isimleri tebessüm uyandıran otellerinden birinde yer ayrılmıştı... Yarı uykulu gecedен, yankıları Bursa ovasını dolduran ezan sesiyle sıyrıldık. Bursa'daydık ve bir mıknaşî[1] alanın çekimini hissediyorduk. Hüdavendigâr Camii minaresinin gölgesi üzerimize düşüyordu. Zaten kalabalık olmayan sabah namazı cemaatinden üç kişi ayrıldık. Camiden çıkınca ufka doğru yürüdük. Niyetimiz “Şah-ı Şehid” Murad-ı Hüdavendigâr'a Fatiha okumaktı...

Türbenin bahçesinde asırlık ağaçları ve şırıltıları mekânı dolduran şadırvanı değil de alacakaranlıkta önümüzde serilmiş 6 yüz küsur sene evvelki muharebe sahası tesiri uyandıran Bursa ovasını görüyorduk. Hava aydınlandıkça üzerinde durduğumuz zemini daha net hissetmeye başladık. Kosova'dan gelen davetlimiz Altay Suroy, “Sultan Murad'ın içi bizde, gövdesi burada” dedi. Sultan Murad Kosova ovasındaki muharebenin galibiyete döndüğü akşam karanlığında bir Sırp'ın hançeriyle şehid düşmüştü. İç organları oraya defnedilmiş ve sonra üzerine türbe yapılarak mekân mühürlenmişti. Asıl kabri ise sağlığında inşa ettirdiği camiinin avlusunda idi.

Elazizli şair Nazım Payam artık belirsizleşmiş tarihi ve farklı bir yapı tesiri uyandıran camiye merak ediyordu. Burası eski Bursa'nın en batısıydı... Şehir bu ovanın üstüne yükselen kaplıca semtinden başlardı.

Osman Bey'in torunu Murad Hüdavendigâr şehir kurmak için burasını seçmiş ve burada bir şehir çekirdeği meydana getirmişti. Külliye, üst katı devletin idare merkezi veya medrese olarak kullanıldığı sanılan iki katlı tabhaneli, zaviyeli cami ile imaret, hamam, türbe ve çeşmeden ibretti.

Zamanla burası şehrin mamur bir bölgesi olmuş ve Bursa'nın batı hududunu tayin etmişti.

Baba Murat şehrin bu bölgesini imar ederken, tahtın varisi oğlu Bayezid, ki onu hep “Yıldırım” olarak anarız, külliyesini şehrin doğusunda inşa etmiştir. Şehir Bursa'da hükmeden sonraki padişahlar zamanında da bu sınırlar içinde gelişir. Yıldırımın oğlu Çelebi Mehmed Yeşil külliyesi ile ve onun oğlu 2. Murad Muradiye ile, Bursa'nın şehir varlığına neredeyse son şekli verirler. Yıldırım'ın külliyesinin camii Bursa tipi camilerin yeni bir hamlesini müjdelerken, şehir merkezinde inşa ettiği cami kaç asırlık ulu cami mimarisinin son arayışı olarak görünür.

Uludağ eteklerindeki kurulan Bursa'nın her yükseltisi bir padişahın hatırasını yaşatır. Son yükselti Emir Buhari'dir ki, onun hizasında ve kuzeyinde Yıldırım külliyesi vardır. O yukarıdadır ve bir maneviyat sultanıdır; Osmanlı ilk devrinin timsali olarak şehri hâkim bir tepeden seyredir. Bursa'da bulunmamızın bahanesi 1992 senesinde Bursa'da ilki icra edilen Türkçenin Uluslararası Şiir Şöleni'nin 30 yıl sonra ilk katılanların davetiyle bir yenisini yapmaktır. Hüdavendigâr Camiine yakın bir mekânda konaklamamız, merhum Nureddin Topçu'nun “Yıldırımın Huzurunda” yazısının zihnimize üşüşmesine yol açmıştır. Şadırvan, ağaçlar ve küçük bir çay bahçesi, bir zamanlar merhum Topçu'nun vefat yıldönümlerinde Cahid Çollak'ın davetiyle bir araya geldiğimiz bir murakabe ve dertleşme meydanı olmuştur. Nureddin hocayı yâd etmek için buradan daha uygun bir yer bulunabilir mi? 1950'li yılların başında müşidini yakın zamanda kaybetmiş Nureddin hocanın kendini Bursa'ya atması ve burada olağanüstü manevî dalgalanmalar içinde kalması Taşralı isimli kitabında bir “hikâye” olarak anlatılmıştır. Mihrabın yanı başında küçücük bir saf halinde namaz kılınır. Hüdavendigâr'ın huzuruna çıkacaktır. Bir beşiği andıran türbenin penceresinden içeriye bakar.

Bursa'daki Sultan Murad Hüdevendigâr Türbesi

Hüdevendigâr'ın yüzüne bir perde çekilmiştir. "İlâhi nida, bütün caminin ışıklarından, duvarlarından, havasından sızarak tam bir vuzuhla kulaklarıma doldu:"Git ecdadına sor, Murad'a ve Yıldırım Han'a danış, sen onlarla konuşabilirsin." "Kendime geldim. Rabbimden af dileyerek sanki bir melek kanadında, güneşin ilk nurları altında uyuyan Bursa'nın üstünde uçarak Çekirge'ye gelmişim."

Bursa'da olmak, hakikat timsali bir kuruluş efsanesinin bütün acı ve tatlı gelgitlerine şahid olmaktır. Altı asır sonra mazinin inkârı üzerine kurulan bir cumhuriyetin kendini idrak sancıları yaşanmaktadır. Tarih bütünlüğünü, millet bütünlüğünün esası sayanlarla, tarihi yok sayarak milletin idrakine deli gömleği giydirenler 1950'li yılların Türkiye'sinde karşı karşıya gelmiştir. Bu çatışma havasında Topçu, Yıldırımın huzuruna çıkar ve ondan yardım ister. Onun mesajı bir çatışmaya girmek değil, çatışmanın üstüne yükselmektir.[2]

Hedef birliği mi?

Bursa'da Millî Mücadele sırasında cereyan eden iki hadise hatırlanmalıdır: Birincisi, Bursa'nın Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle ordumuzun çatışmadan şehri terk etmesinden sonra 8 Temmuz 1920'de Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmesidir. İkincisi 11 Eylül 1922'de Bursa'nın kurtuluşu sırasında 14 askerimizin şehid olmasıdır. Bursa'nın işgali Millî Mücadele tarihinde ciddi bir kırılmaya yol açmıştır. Bu kırılmayı şiddetlendiren, Venizelos'un oğlu Binbaşı Sofokles Venizelos'un Osman Gazi'nin kabrine dayanarak çektiği işgal hatırası fotoğraftır. Venizelos'un

Osman Gazi'nin sandukasını tekmelediği, "kalk da torunlarını" veya "vatanını kurtar dediği" de iddia edilmektedir. Bursa'nın işgali Ankara'da büyük yankılar yapmış, Meclis kürsüsüne yas işareti olarak siyah örtü konulmuştur. Mehmed Âkif de Bursa işgalinin üzüntüsüyle o meşhur Bülbül şiirini yazmıştır.

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım;

Nihayet, bir zaman kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım

Mısralarıyla başlayan şiirde,

Çökük bir kubbe kalsın mâbedinden Yıldırım Han'ın

Şenaatlerle çiğnensin muazzam kabri Orhan'ın Mısralarıyla bu olaya işaret eder. Fakat Âkif, bu çirkin hareketi Osman Gazi'nin kabrine değil, oğlu Orhan Gazi'nin kabrine yapılmış olarak zikreder. Zaten şiirle ilgili notta, Bursa işgali hakkında tahkiki mümkün olmayan haberler alındığı belirtilir.

İşgal böyle bir resimle hafızalara kazandıktan sonra, kurutuluşun nasıl resmedildiğine de bakılmalıdır. Kurtuluştan Sonra Osman Gazi'nin türbesinin bulunduğu mahallin yol kenarına şehidler yâd etmek için bir âbide dikilmiştir. Şehidler Karagöz köprüsü civarında verildiği halde neden burada dikilmiştir? Bu âbidenin metninde şehrin kurutuluşu ile ilgili olarak düşmandan, Yunan'dan bahsedilmemiş, eski Osmanlı devleti yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yazılmıştır.

"Burada yatan askerlerin şehit düştükleri muharebe öyle muazzam bir zaferle nihayet bulmuştur ki, neticesinde Bursa ikinci defa fethedilmiş ve kadim (eski) Osmanlı hükümeti nihayet bularak yerine Hükümet-i Cumhuriyetimiz teessüs etmiştir (kurulmuştur). Bu şehidler bu eserlerin âbide-i mefharetidir (öğünme anıtıdır)."

Osmanlı Devleti'nin iki kurucusunun kabrinin bulunduğu bir mevkiye böyle bir münasebetsiz âbide dikilmesi on yıllar boyunca vicdanları kanatmış ve nihayet, 2013 yılında bu sakilliğe son verilmiş, âbide buradan kaldırılmıştır.

Bursa'da şehadeti konuşurken, hiçbir vicdan Osmanlı devrinin kurucu ve her biri "gazi" olarak anılan beylerini, padişahlarını töhmet altında bırakacak sözler düzmek hangi ızanla izah edilebilir?

Bu sakilliği izah sadedinde 1932 yılında Anadolu'ya Yunan askerlerinin çıkarılmasının esas mes'ulü, başbakan Elefterios Venizelos Yunanistan Meclisinde bir konuşması dikkat çekicidir. Oğul Venizelos'un Osmangazi türbesindeki pozundan 10 yıl sonra babası der ki, "biz Anadolu'da yenildik, fakat asıl hedef Osmanlı Devleti'nin yıkılması idi, işte bunda muvaffak olduk!"

İlk dört Osmanlı hükümdarı: Osman, Orhan, Murad ve Bayezid... Biri kurucu, ikincisi Rumeli'nin fethini başlatan oğlu ve nihayet Balkanlarda Bursa'dan bin küsur kilometre ötede Kosova'da şehid olan torun Murad Hüdavendigâr ve onun oğlu Anadolu'daki sınırlarımızı çizen bahtsız Yıldırım Bayezid!

Bu topraklardaki devletimizin gerçek kurucuları bunlardır.

Hüdavendigâr'da, Şah- ı Şehid'in huzurunda zihnime üşüşen bunlardı...

Arıcan, Altay Suroy, Ahmet Sorgun, D. Mehmet Doğan/

[1] Manyetik.

[2] Abdülaziz Bekkine Efendi, 2 Kasım 1952'de vefat eder, 22 Kasım 1952'de Malatya'da zamanın ünlü gazetecilerinden Ahmet Emin Yalman'a hâlâ mahiyeti meçhul olan suikast düzenlenir. Bu hadiseden sonra dindarları yıldırım için operasyonlar yapılır, necip Fazıl, Osman Yüksel tutuklanır, milliyetçiler cemiyeti kapatılır.

Kosova Ovası'nda

Murat Hüdavendigâr Kabri başında Dualarla Anıldı

Sultan Murat Hüdavendigâr Kosova Meydan Muharebesi'nin hemen ardından şehit düştüğü Kosova Ovası'ndaki Türbesi'nde Türkiye, Makedonya, Kosova' dan gelen Osmanlı sevdalılarının

katıldıkları anma töreni çerçevesinde dualarla anıldı. Sultan Murat'ın şehit edilmesinin 634. yılında düzenlenen anma programı Kur'an-ı Kerim tilaveti'nin ardından şehit Padişah'ın Kosova Meydan Muharebesi arifesinde kendisini muzaffer kılmak için Allah'a ettiği duanın Türkçe ve Arnavutça okunmasıyla başladı. Meşhed-i Hüdavendigâr Derneği tarafından düzenlenen anma programında TC Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı, programa katılmak için Türkiye'den gelen Bursa Osmangazi Belediyesi Başkanı Mustafa Dünder Sultan Murat Hüdavendigâr'ın kişiliği, hoşgörüsü hakkında birer konuşma yaptılar. Anma programı şehit Padişah Sultan Murat Hüdavendigâr'ın ruhuna fatiha ve duaların okunmasıyla sona erdirildi.

TARİHİ-SİYASİ VE KÜLTÜREL YÖNÜYLE MAMUŞA

Bahtiyar Sipahioğlu

Mamuşa, Kosova Cumhuriyeti'nin kuzeyinde bulunan Prizren, Suvareka ve Rausa belediyelerinin kesiştiği noktada yer almaktadır. Dolayısıyla bu coğrafi konum, tarihi süreç içinde Mamuşa'nın siyasi ve kültürel kaderini etkileyen faktör olarak önemli rol oynamıştır. Osmanlı'nın bölgeden ayrılışından sonra Sırp Krallığı kurulunca, Rausalılar Slav dilinin değişik bir ağızla konuştukları için, Mamuşa, Sırbistan Krallığı tarafından Rausa Belediyesi'ne bağlanmış, 1948 yılına kadar idari işlemler bu belediye tarafından yürütülmüş, Sırp Krallığı ve Sırplar tarafından verilmek istenen mesaj iletmeye çalışılmıştır. Sosyalist Federatif Yugoslavya Halk Cumhuriyeti'nin temelleri üzerine duvarlar örülünce, önemli değişiklikler meydana geldi. Arnavutluk, Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti Devleti içinde yedinci cumhuriyet olması düşüncesiyle, Arnavutça ve Arnavutlar aniden değer kazandı. 1948 yılında Arnavutçanın siyasi rant değeri artınca, Mamuşa, Suvareka Belediyesi'ne bağlanmış ve düşüncedeki değişiklik doğrultusunda Arnavutça ile Mamuşa halkına mesaj verilir hale gelmiş oldu. Türkçeyi ve Türkleri eritme politikası tam gaz devam edilirken Stalin'le Tito'nun arası açıldı. Kosova'nın Arnavutluk'la birleşip, yedinci cumhuriyet oluşum fikri ortadan kalktı. Planlanan siyasi fikirler yürürlüğe giremeyince, günün siyasetine uygun arayışlara gidildi. Arnavutların gücünü azaltmak için arayışlar çerçevesinde bilinen "böl, parçala, yut" taktiği yürürlüğe girmiş oldu. Unutturulmaya ve tarihte varlığını silip savurmaya çalışılırken Federatif Yugoslavya Halk Cumhuriyeti'nin bekası için Türkler can simidi haline gelmiş oldu. Zaman kaybetmeden Türkler ve Türkçe hatırlanarak, gündem konusu oldu. Eğitim ve öğretim yılının bitmesine üç ay kala, Türklerin yaşadığı köy ve kasabalarda (Prizren, Priştine, İpek, Gilan, Vuçitın gibi şehir ve kasabalarda, Mamuşa, Doburçan, Bilaç, Vuçitın Belediyesine bağlı Çerkez asıllı köylerde) Türkçe eğitime geçildi. 1951 yılında Türkçe eğitimin başlamasıyla Mamuşa, Türklerin çoğunlukta yaşadığı Prizren Belediyesi'ne bağlanmış oldu. Kosova, bağımsızlığını kazanıp, cumhuriyet oluncaya kadar Prizren belediye meclisine bağlı kaldı. Kosova, bağımsızlığını elde edince Mamuşa, onlarca yıl evvel bu hakkı elde etmeye sahipken, gecikmeli de olsa 2005 yılında Belediye statüsü kazanmış oldu..

Mamuşa'nın kuzeyi genellikle dağlarla kaplıdır. Dağlar zamanla işlenerek, bağ haline getirilmiş, yirminci asrın sonlarına kadar bağcılık, Mamuşa'nın önemli bir gelir kaynağıydı. Yirmi birinci yüzyıla girerken tarım ve tarım ürünleri para etmeyince hem ova hem de bağlar ihmal

edildi. Ticaretin "T siyle" uğraşmayan Mamuşa halkı, birdenbire ticarete atıldı. Günümüzde Kosova içinde önemli bir ticaret merkezi halini almış oldu. Bağlık arazinin yanında, ağaçlarla kaplı alan, mera olarak kullanılmaktadır. Dağlarda yeşilin her tonunu bulmak mümkündür. En yüksek tepe Tumba tepesidir. Tumba'nın kuzeybatısında Petrovica Düzleri uzanmaktadır. Bu alan asırlarca köyün merası iken, 1958 yılında Yugoslavya devleti tarafından devletleştirildi. Progres şirketi tarafından başta bağ ve çeşitli ürünler ekerek, kullanıldı. Yugoslavya'nın dağılmasıyla bağlar batal halde[1] kaldı. Yugoslavya dağılmasına rağmen, yeni doğan Kosova Cumhuriyeti Devleti bu araziye hak sahiplerine teslim etmedi. Hangi kanun ve kurala göre bilmiyorum ama bu arazi Kosova Cumhuriyeti Devleti tarafından hak sahiplerinden gasp ederek, özel sektöre 49 yıllığına kiralamış oldu. Kiralanan üç yüz hektarlık bu arazinin tam karşısında, Mamuşa'nın güneyinde Torajda merası uzanmaktadır. Bu arazi daha önceden mera olarak kullanılırken, 1958 yılında devletleştirilerek, üzüm bağına dönüştürüldü. Miadını dolduran Tito Yugoslavya'sı tarihin tozlu raflarında yerini alırken bağlar işlenmediği için özelliğini kaybetmiş oldu. Yugoslavya'nın dağılmasına rağmen, çevre köylerde aynı statüde bulunan bağlar ve araziler hak sahiplerine verildi. Dört yüz hektar bir alana sahip olan Torajdalar Merası ise Mamuşalı hak sahiplerine verilmeyip, Kosova Cumhuriyeti tarafından özel sektöre 49 yıllığına kiraya verilmiş oldu.

1966 yılında Federatif Yugoslavya Halk Cumhuriyeti hukuki ve siyasi değişikliklere giderek, halkın yararı istikametinde değişiklikler yaptı. Uzun zaman Yugoslavya'nın değişik makam ve mevkilerde (hâkim, savcı) bulunan Hasan Behçet Krüezi Mamuşa'ya ait Torajda ve Petrovica meralarının hak sahiplerine verilmesi için dava açılması gerektiği fikrini halka duyurmuş oldu. Halk bu haberi duyar duymaz belgeler doğrultusunda Avukat Hasan Behçet Krüezi eliyle ilgili makamlara davada bulundu. Dava açanlardan beş kişi davalarını kazanmış oldular. Davaların kazanılması haberi etrafa yayılınca, zaman kaybetmeden halkın tamamı dava açma girişiminde bulundu. Devlet bu durumu görünce, mahkeme masrafı olarak davacılara çok yüksek bir hesap bedeli önlerine koydu. Mahkeme masraflarından kurtulmak için devlet yine davacılara sinsice bir yol gösterdi. Eğer davanızdan vaz geçip, topraklarınızı devlete ait Progres Şirketine gönüllü olarak hibe ederseniz, mahkeme masraflarından kurtulursunuz. Aksi halde mahkeme masraflarınızı ödemek zorundasınız.

Torajda ve Petroviça meralarının arasında, doğudan

batıya doğru Topluva deresi uzanmaktadır. Derenin her iki yakası düz ve verimli arazidir. Bu arazide eskiden buğday, arpa, mısır, çavdar gibi tahıl ürünleri ekilmekteydi. 1970'li yıllardan sonra bahçecilik ön plana çıktı. Günümüzde başta biber, domates, karpuz, kavun, ispanak, lahana olmak üzere çeşitli sebzeler yetiştirilmektedir. İyi çiftçilik yapan ve iyi ürün üreten Mamuşa halkı, geçimini sağlayabilmek için yeni arayışlara girmek zorunda kaldı. Dillerinden (Türkçe) dolayı pazarlarda hor görülerek inanılmaz fiziki ve incitici tavırlardan bıkip, Anadolu'ya göç etmeye giriştikleri bir dönemde, İstanbul'da ticaret ile tanışmış oldular. Acaba bir şeyler yapabilir miyim? hareketiyle ufaktan da olsa ticarete atılanlar oldu. Birbirlerini görerek, ticaretin iyi kazanç getirdiğini görünce, ticaretle uğraşanların sayısı her geçen gün arttı. Günü geldi ki ovasında her mahsul yetişmesine rağmen, çiftçilikten uzaklaştılar. Ticaretin kazançlarından faydalanınca standart gelişti. Standartla beraber kültürde gelişme mi yoksa erozyon mu diyelim, bilmiyorum ama asırlardır bütün tarihi, kültürel, siyasi özellikler onarılmaz yaralar aldı. Osmanlı'dan sonra onlarca değişik idare sistemi geldi. Bu sistem içinde yaşayan halk, içe dönük bir hayat sürülürken kültürel ve siyasi değişikliğe uğramadan devamını sağlarken, "Kapitalizm" veya hangi adla anılan yeni düzen içinde asırlarca kendini koruyan kültür, büyük yaralar aldı. Kimliklerine kuvvetli sarılmalarına ve korumalarına rağmen kültürel erozyon insanların yapılarında incelenmesi gereken "sosyal vaka" ve akademik araştırmaya konu haline geldiğini düşünüyorum.

Günümüzde, Mamuşa'nın bulunduğu yerleşim

Mamuşa'dan bir görüntü

alanının etrafında Borlovsa, Kilise, Nistra gibi tarihi yerleşim yerlerinin kalıntıları bulunmaktadır:

Borlovsa : Günümüzde bahçe ürünlerinin yetişmesine uygun arazinin yanında çayırların bulunduğu Borlovsa adını taşıyan alan içinde, tarih öncesi döneme ait tuğla, temel taşı, ateş ve değişik ev aletleri kalıntılarında rastlanmaktadır. Bu bölgenin tarih öncesi bir yerleşim yeri olduğu delilleriyle ortadadır.

Kilise: Kilise, bugünkü Mamuşa'nın güneyinde bulunan engebeli bir arazinin adıdır. Yerleşim yeri ile ilgili günümüzde herhangi bir emare gözle görünmemektedir. Arazi sürülüp, ekilecek hale gelince arazide, temel taşı, küp, çeşitli aletlerin yanı sıra, hane içinde kullanılabilen

çok sayıda kaplara rastlanmıştır. Rıza Mehmet Sinan adlı şahıs, Kilise'de bulunan tarlasını sürerken, yüz kilogram buğday alacak büyüklükte bir küp bulmuş olup, bu küp adı geçen şahsın evinde uzun zaman buğday, un deposu olarak kullanıldıktan sonra kırılarak, ömrünü tamamlamıştır.[2] Küp ömrünü tamamlamış ama aynı tarlayı sürerken birbirinden farklı boylarda üç küp ve bir desti bulunmuş, günümüzde bu tarihi küpler adı geçen şahsın torunlarında muhafaza edilmektedir.[3]

Ayrıca, Mamuşa'da Kamber Bey (Mir Bey Camii) caminin kapıları kilise kapısı olduğu bilinmektedir. Kapıların üzerinde tokmağın bulunduğu bölümde haç mevcuttu. Haç çekiçle dövülerek şekli değiştirilmeye çalışılmış ise de kendini belli etmektedir. 1980 yılında eski cami yıkılıp, yerine yeni cami yapılıncaya, caminin kapıları da değiştirilmiş, eski kapılar cami avlusunda teneşir ve tabutların bulunduğu yerde uzun zaman varlıklarını korumuş oldular. Ayrıca caminin musalla taşının da kileseden getirildiği bilinmektedir. Musalla taşı, günümüzde Yeni Mezarlıkta cenaze namazı kılınması esnasında halkın hizmetinde bulunmaktadır.[4]

Nistra: Mamuşa'nın güneybatısında bulunan ve Mamuşa'yı Sımaç ile Novaka köylerine bağlayan, geniş ve çayırılık alandır. Sımaç ve Novaka köylerinin içlerine kadar uzanan bu çayırılık arazi içinde Mamuşalılara ait mezarlık günümüzde varlığını korumaktadır. Nistra'da köyün ne zaman ve nasıl kurulduğu tam olarak bilinmemektedir. Ancak rivayete göre; köyden geçen yolcuların bir kıza laf atması yüzünden büyük bir kavga çıkmış, bu kavga zamanla kan davasına dönüşmüş, bu olayın neticesinde, günümüzdeki Mamuşa kurulunca, Nistra halkı Mamuşa'ya gelerek yerleşmişler. Günümüzde, Mamuşa eşrafından Hacı Hasanlar", Begler ve Sungalalar'ın Nistra'dan geldikleri, bu eşrafın bahçe ve tarlaları hala bu bölgede bulunmaktadır. Bu durum Mamuşa'da yaşayan halkın tamamının bilgisi dahilindedir.

"Mamuşa'nın Kuruluş Hikâyesi: Mamuşa'nın kuruluşu ile ilgili arşive dayalı, doyurucu Osmanlı belgelerine maalesef henüz ulaşamamıştır. Ulaşılmış Osmanlı Belgeleri de yetersiz olduğundan dolayı, yine rivayete ve coğrafi alanın tahlillerine göre vücuda getirmeye çalışılmış oluyoruz.

Prof Dr. İrfan Morina Mamuşa Türk Ağzı Üzerinde Dil Araştırması-(İnceleme-Metinler-Sözlük) (Osmanlı Türkçesi'nin taş kazıdığı bir köy var Balkanlar'da; MAMUŞA) 2022 yılı basımı, adından da anlaşıldığı gibi çok yönlü bilgilere sahip olan kitabı, Türk tarihine, Türk Dünyasına ve Mamuşa kültürüne kazandırılmış oldu. Kitabın içeriği beş ana bölümden oluşmaktadır: Giriş- İnceleme- (Ses Bilgisi- Şekil Bilgisi) Metinler- Sözlük ve Albüm bölümlerinden oluşmaktadır. Tarihte Mamuşa ve Yöresi bölümünde Mamuşa'nın geçmişinden bilgiler ışığında uzanan açıklamalar yer almaktadır. Müellif, "Balkanlar ve Prizren tarihi çerçevesinde Mamuşa tarihini ele almaktadır:"

Nisan 1991 yılında Priştine'de yayınlanan "TAN" gazetesinde gazeteci sıfatıyla çalışan Alaaddin İsmailoğlu "Dünden Bugüne Dek Mamuşa ve Gerçekler" yazısındaki görüşünü okuyan ve izleyen Belgradlı bilim

insanı Mr. Liljana Çoliç konu ile ilgili "TAN" Gazetesi'nin yayın kuruluna bir uyarı mektubunda bulunmuştu:

Liljana Çoliç mektubunda Mamuşa Tarihini Çar Duşan Hakimiyetindeki yıllara yani 1348'lere bağlayarak, isminin "MOMOŞE" olduğu ileri sürmektedir. Lilyana Çoliç'in iddiasına göre Momoşe Köyü, Prizren etrafında eski Hristiyan Dini kuruluşlarından biri olan SVETİ ARHANCEL Kilisesi'ne vergi verme zorunluluğunda olduğunu belirtmektedir.[5] Bunun yanında aynı eserin 36. Sayfasında İrfan Morina "Mamuşa'da Ulahlar var mıydı?" sorusunu sormakta, metinde Mamuşa'da eskiden Ulahlar yaşayıp, yaşamadıklarını ilerideki yapılacak araştırmalarla ortaya çıkacağını dile getirmektedir.

Balkanlara Slavların akabinde VII. yüz yıldan başlayarak Türk kavimlerinden Hunlar, Oğuz Sabur, Avar, Bulgar, Kuman, Peçenek, Uz gibi Türk boyları gelip geçmenin yanında bölgeye yerleştikleri tarihi bir gerçektir.

Bu süre içinde Türk toplulukları Hristiyanlığın çeşitli mezheplerini benimsemekle, dinlerinin yanında zamanla egemen kültürün etkisinde kalarak ana dillerini de kaybetmiş oldular. Sayıları yediyi bulan Türk Boyları tarihçiler tarafından "Kayıp Türk Kavimleri" veya "Asimile Kavimler" olarak adlandırılmıştır.[6]

Balkanlara I. Murad Hüdavendigâr tarafından fetihler başlayınca, Bulgaristan'da Türkçe konuşan ve Müslüman olan toplulukla karşılaşmıştır. Karşılaşılan bu nüfus Anadolu'dan Rumeli'ye İslâm'ı yaşmak için bir asır önce geçen "Sarı Saltuk" önderliğinde ERENLER'di. Sarı Saltuk Balkanların birçok yerinde olduğu gibi Drağuş'a yakın Plav, Jur ve etraftaki pek çok köyde makamını kurmuş, hizmetini devam ediyordu. Bu çerçevede Akıncılar Kuşağı, Osmanlı İmparatorluğu'nun askerî teşkilâtında yer alan ve suvari birliklerdir. Bu birlikler, sınır bölgelerinde yer alıp düşman ülkelerine akın ve baskınlar tertipler ve yıpratma harekâtında bulunurlardı. Akıncılar içerisinde, buldukları bölgelerde geniş bir ün ve unvana sahip olan, akıncılığı babadan oğula sürdüren aileler bulunmaktaydı. Bu aileler içerisinde en bilinenleri, Bosna ve çevresinde yer alan Malkoçoğlu ailesidir. Diğer Akıncılar; Arnavutluk ve Dalmaçya bölgesinde bulunan Gazi Evrenos ve oğullarıdır.,

Yaşanılan zaman dilimi içinde bölge birçok kere el değiştirmekle 11. Yüz yılda Prizren Piskoposluğu kuruldu. Prizren ve etrafı Kral Mihaylo hakimiyetine geçerek, oğlu Konstantin Bodin'e devredilmiş oldu. El değiştirmeler devam ederken, XIII. yüzyılda bölge Orta Çağ Sırp Devleti hakimiyetine girip Prizren, Sırp Çarlığı'nın başkenti haline gelmiş oldu. Çar Duşan'ın ölümünden sonra 1445 yılında Prizren ve etrafı Fatih Sultan Mehmet Han tarafından fethedildi. Bölge, Devlet- Aliye'nin (Osmanlının) eline geçinceye kadar Momoşe, Nistra Nahiyesine çok daha yakın olmasına rağmen Hoça Nahiyesine bağlı kalmış oldu. Tarihte meydana gelen siyasi oluşumlara ve yaşanan zamana itiraz etmek kimse'nin haddi olmadığı gibi, bizim de itiraz etmek gibi bir düşüncemiz yoktur, olamaz. Momoşe adının günümüz Mamuşalılar tarafından bilinen ve duyulan biri isim olmadığı bilinen ve yaşanan bir gerçektir. İrfan Morina'nın ya-

zılarında ve 167. Muhasebe-i Vilayet-i Rumi Defterde (Rumi 1530- Hicri 937) adı geçmesine rağmen halk tarafından adı duyulmamış ve bilinmeyen bir olaydı. Doğrusu Mamuşalılar için her şeyiyle muamma durumundaydı.

Mr. Lilyana Çosiç'in sözü ettiği görüşün ve 167 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rum İli Defterindeki kayıtlara göre 1530 yılında (Hicri 937) kayıtlarındaki bilgiler doğrudur. Ancak bu doğruluğu günümüz Mamuşa'ya bağlamak, doğru değildir. Doğru değildir çünkü Mamuşa'nın tarihi, kültürel ve siyasi ve demografik tahlillerini yaptıktan sonra aralarında bir bağ kurmak mümkün değildir.

1354 yılında Rumeli' de yapılan fetihler sonucu, Balkanlar peyder pey Osmanlıların eline geçti. 1389 yılında, Kosova Savaşı zaferinden sonra Üsküp ve civarı 1442 yılında, 1445 yılında Prizren Devlet-i Ali-ye'nin (Osmanlıların) eline geçti. Prizren, kısa zamanda bölgede Osmanlı'nın hem Sancak merkezi hem de kültür merkezi haline geldi. O dönemde idareyi ikame ettirmek için günün şartlarına göre ahaliden üşür alınmakta idi. Üşürü toplamakla görevli olan zatın yolu gününün birinde, bugünkü Mamuşa camisinin bulunduğu alana düşer. Mola verip, istirahat ederken bir yandan da araziye inceler. Görür ki; burası yerleşim yeri için mükemmel bir alandır. Topluva deresinin güneyi düz ve geniş bir ova, kuzeyi ise yamaçlar yükselerek, dağlık bir arazi. Bu özellikler nazarı itibara alınarak, yerleşim yeri için uygun fikir olduğu düşüncesiyle Topluva deresinin kıyısında bir saray yapılması fikri kendinde hasıl olur. Durumu dönemin padişahı olan I. Mahmud'da bildirir. Padişah I. Mahmud tarafından olumlu haber gelir. Böylece I. Mahmud döneminde 1700 li yıllarda Topluva deresinin kenarında saraylar kurulmuş olur. Saray kurulunca hizmet edecek insanlara ihtiyaç duyulur. Böylece Tokat'tan aileler gelerek, buraya yerleştirilir. Bu rivayet hala günümüzde Mamuşa halkı tarafından bilinmektedir. Tokat'tan gelen ailelerin akabinde yeni aileler yerleşerek Mamuşa'yı bir Anadolu yerleşim yeri haline getirmişlerdir. Nistra'dan yaşayan halk da Mamuşa'ya yerleşmiş. Kilise'den Mamuşa'ya inen aileler hakkında herhangi bir belge veya rivayet bilgisi olmamıştır. Günümüz Mamuşa'sında yaşayan hangi aileye, hangi kabileyi, hangi sülaleyi ele alırsak alalım günümüzden başlayarak 8-9 kuşağı geçmediği görülmekte olduğu gibi Momoşe halkıyla ilişki kurmak için herhangi bir delile rastlanmamaktadır. Hatta İrfan Morina'nın kendi kitabında gösterdiği tabloda kendisinden başlayarak 7. Kuşakta bütün Begler ve Hacı Hasanlar birleşerek, tablo tamamlanmaktadır[7]. Bir kuşak 33 yıl olduğuna göre İrfan Morina'dan başlayarak 231 sene önce bu kabilenin Nistra'dan Mamuşa'ya geldiği ve bundan önceki nesillerin Momoşe ile bağlantı olma durumu olmadığı kendisinin gösterdiği tablosundan anlaşılmaktadır. Ayrıca bundan ötesinin ne Sırpların oluşturduğu Momoşe'dan ne de Ulahların yaşamış oldukları bir yerleşim merkeziyle bağlantıları olmadığı görülmektedir.

Mamuşa'da günümüzde yaşayan diğer kabilelerin nesillerini incelerken görüyoruz ki 10 kuşağı geçen hiçbir kabile yok. Böylece Momoşe'dan gelenler olmuş

olsalardı atalarının adları, soyadları ve Hıristiyanlığın getirdiği geleneksel nişaneler olacağı gibi Hıristiyanlıkla ilgili herhangi bir tarihi esere ve edebi eser (haç-fresk, masal, ninni) günümüze keder ulaşmış olacaktı. Mamuşa'daki nesillerin 10 kuşak görüldüğüne göre 33x 10= 330 yıl önce Mamuşa'nın kuruluş tarihi ortaya çıkmış oluyor. Dolayısıyla Mamuşa 1700'lü yılların başında kurulmuş olduğu, bu görüşü destekleyen belgeler göstermektedir.

Adının Hikayesine Gelince:

1.Çokça karşılaşılan bir rivayete göre; sarayın yapıma emrinin I MAHMUT tarafından verildiği ve bunun üzerine etrafında bu köy kurulduğu için, I. MAHMUT 'a itihafen MAHMUTŞAH isminin verildiği söylenmektedir

2.1915-1992 yılları arasında yaşamış rahmetli Hafız Abidin Efendi'nin rivayetine göre ise köyün isminin "Emretmek" fiilinin Farsçadan gelen kökü olan "MAMİDA"dan ortaya çıktığı söylenmektedir. Mamida, Farsça emredilenin yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Zamanla, Mamida kelimesinin "MAMUŞA" kelimesine dönüştüğü varsayılmaktadır.

Bu iki rivayetlerden hangisi doğru olursa olsun, herkes tarafından kabul edilen bir gerçek vardır ki; Mamuşa halen, her şeyiyle bir Anadolu yerleşim yeri, Türk tarih, gelenek, kültür, düşünce yapısını taşıyan bir yapıyı korumaya ve yaşatmaya devam etmektedir.

Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Avrupa'da Osmanlı Mimarisi adlı eserinin üçüncü cildinde Vakıf-Name Genel Müdürlüğü -Ankara-Kolej bölümünde:

1- Mamuşa Köyünde (Karyesinde) Mir Bey Camii Evrak KK. 172. d-98-19

2-Prizren Kazası Mamuşa Köyünde (Karyesinde) Mir Bey Camii-Ev.kk. 757 defter-D.9819.s bahsi geçen karye haritada 12.5 km. şarkıdır ve el an bu isimle devam etmektedir. (İm. 252 S.) bilgileri mevcuttur. Bu bilgiler ışığında yine bu tarihlerde (Miladi 1700) köyün adı Mamuşa olarak geçtiği görülmektedir.

Aynı müellifin, aynı eserinin 5552 -MİLKA Köyünde Hacı Hüseyin Camii (Ev.K.K.172. d. 98-17 Sayfada adı geçen (kariye) köy haritaya göre şehrin 12 k..Garbi-şimalinde Mulek adıyla görülmektedir. Şimdiki adı "MİJAK" (İm.260 S) Adı geçen cami XIII. Yüz yılda Osmanlılardan önce adı geçen köyde yapıldığı bilinmektedir. Demektir ki İslam, Osmanlı'dan önce Balkanlara girmiş ve hayat bulmuştur.

Eski olmasına rağmen gün yüzüne yeni çıkan ve elimize geçen Muratoğlu Müezzın Yunus'un Hicri 1200 Miladi 1780 tarihinde yazmış olduğu Lugatında MOMOŞE değil MAMUŞA olarak yazılı olduğu, ayrıca Mamuşa'nın çeşmeler, saat kulesi ve caminin yazıt taşlarında da hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde köyün adı "MAMUŞA" olarak karşımıza çıkmaktadır.

167 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rum İli Defterindeki kayıtlara göre 1530 yılında (Hicri 937) "MOMOŞE" olarak yerleşim adı olan köy, ihtimal ki yukarıda bahsettiğimiz KİLİSE mevkiinde miadını doldurmuş köyün adıdır. Müezzın Yunus'un eserinde adı geçen Mamuşa ise 1700' yıllarda kurulmuş, günümüzde hayata bağlı kalan bugünkü Mamuşa'dır. Aralarında iki asır bir zaman farkı bulunmaktadır. Bu sürü içinde Momoşe siyasi değişiklik-

ler nedeniyle ömrünü tamamlamış, bulunduğu yerden ahalisi Sırbistan, Karadağ gibi yerlere göç etmiş, Karadağ'da günümüzde Momoşe adıyla bir yerleşim yeri bulunmaktadır

Müezzın Yunus'un Lugatından başka Mamuşa'nın önemli tarihi eserlerinden cami, çeşmeler, saat kulesi gibi yazıt taşlarında MAMUŞA adı geçmektedir, Kitabın devamındaki yazılarda bu eserlerle ilgili ayrıntılı bilgiler bulunacağından dolayı , buradaki konuyu sonlandırmakta fayda görüyorum.

Ketebehu zalikel kitab Yunus bin Murad Müezzınzade el-sakin-i MAMUŞA gafr ola ____ ve ahsen Ketebetü'l-fakirü'l-hakirü'l-pür taksir-i ala-i rahmeten rabbü'l-gafur buluna

____ ü'l-kitab bi-'avnillahi'l-mülkü'l-vehhab-i vallahü'l-alem-i bi's-sevab

Tamam oldu benim ruhum bu name aksak ise sözde tutun tamama

Ketebetü'l-fakirü'l-hakirü'l-pür taksir-i ala-i rahmeten rabbü'l-gafur buluna

Ketebehu zalikel kitab Yunus bin Murad Müezzınzade el-sakin-i MAMUŞA gafr ola ____ ve ahsen ____ ve'l-cemi'ü'l-mü'minin ve'l-mü'minatü'l-ihyâ-i fehmi vâlâ mevat bi-rahmetin bi'r-rahmani'r-rahimin Fi Şehr-i Şa'banü'l-mu'azzam sene H 1200, M (1786).

Kâtibe her kim okursa Fatiha

Bula cennet gölgesinde rayiha

Saat Kulesinin Yazıt Taşı:

Bir hoşçe çıkdi nazım ile tarih

İ'lam -ı evkat ola bu saat.

Saat kulesinin yazılı taşında Hicri 1230 Miladi 1815 yılı tarihi gösterilmektedir ki bu tarihte de Momoşe değil, MAMUŞA yazılı olduğu görülmektedir.

Çeşme taşı yazıtında da :

"Çıktı üçler nur yad-ı tarihin hem dediler

Çeşmesinden iç suyun paşaya eyle sen dua"[8]Rumi 232-Miladi1816

Tarihi belgelerin asıl yazılarını konularına göre sırasıyla alındığı metinlerde gelecek sayılarda göreceksiniz.

[1] Batal- Mamuşa'da ekilmeyen arazi demektir.

[2] Balkanların Son Kalesi Mamuşa-Bahtiyar Sipahioğlu-Gül Ofset Matbacılık-Bursa2007- s.22

[3] Mamuşa Türk Halkı Ağzı Üzerinde Dil Araştırmaları-Prof. Dr.İrfan Morine s.35

[4] Balkanların Son Kalesi Mamuşa-Bahtiyar Sipahioğlu-Gül Ofset Matbacılık-Bursa2007- s.22

[5] Mamuşa Türk Ağzı Üzerinde Dil Araştırması Prof. Dr.İ. Morina-S.23-24

[6] İdris Koralp-RUYİAD Yönt.Krl. Başkanı

[7] Mamuşa Türk Ağzı Üzerinde Dil Araştırması-Prof.Dr.İ.Morina-sayfa 37

[8] Balkanların Son Kalesi Mamuşa-Bahtiyar Sipahioğlu-Bursa 2007-s,40

Sırtını Dağa, Yüzünü Bağa, Ağzını Suya...

Prof Dr. Ertuğrul Karakuş
Bolu-Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi

***“Eskiden ne güzeldin; evdin, köşktün, yalıydın!
Madden kaç para eder, sen bir remz olmalıydın!”
N.F.K.***

Yeryüzünde başımıza gelen belaların ve karşı karşıya kaldığımız fitnelerin; eğrinin-doğrunun, iyinin-kötünün, hayrın-şerrin birbirinden ayrılarak ayan beyan görünmeye başlamasına vesile olmak gibi

bir yönü de vardır, muhakkak...

Belki bu belalar ve fitneler, “sadra şifâ” olan, “yara saran tefekkürlere” de vesile olur!

“Beton ve demir kalitesinden öte” bir tefekkürden bahsediyorum!

“Kadîm medeniyetimizin şehir tasavvuru”nu yeniden düşünmemize vesile olacak bir tefekkürden!

Ağzından çıkan bereketli cümleleri evlâtlarımıza, annesiz aç kuzuları doyurur gibi âteşin bir gayretle özümsetmemiz gereken bir mütefekkirimiz olan Prof. Dr. Sadettin ÖKTEN; “Müslüman, (zorunlu olmadıkça) apartmanda yaşamaz!” diye uyarıyor bizi! Ömrünü kadîm kültürümüzü öğrenmeye ve öğretmeye adanmış olan merhum Mehmet Şevket EYGİ de, Necip Fazıl’ın “kırk katlı ejderler” diye tavsif ettiği apartmanların, İslâm kültürüne ve zihniyetine uygun mekânlar olmadığını vurguluyor ve “(İmkânı olan) Müslümanlar apartmanda oturmamalıdır!” diyor.

Bütün bu uyarılar şüphesiz ki asırlık tefekkürlerin

bereketi, ürünüdür...

“Bilmem kaç metrekaire arsamı hangi müteahhite versem, bana daha fazla daire verir?” hesabı yaparken “kadîm medeniyetimizin şehir tasavvuru”nu, bahçesinde güllerle beraber çocuklarımızı da “gül sevgisiyle” yetiştirme imkânı bulduğumuz “bahçeli” değil “bahçe evler”i acımasızca betona ezdirdik!

“Metrekare hesabı yapa yapa dünyamız daraldı...”

Oysa “şeyhü'l muharriîn” Ahmet KABAKLI tarafından “sultanü’ş-şuarâ” olarak yâd edilen Necip Fazıl, “Madden kaç para eder, sen bir remz olmalıydın!” diye haykırıyor, gereklilik kipinin kuyruğuna, görülen geçmiş zaman ekini çaresizce ilave ederek! “-dı” eki çaresizce eklendi bu cümlenin sonuna! Artık 80’ler gelmişti çünkü... “Çevrelerindeki dokuyu tahrip ederek” gelişen “apartman ur’u” “kadîm medeniyetimizin şehir tasavvuru”nu acımasızca tahrip ede ede yayılmıştı ecdât yâdigârı güzel vatana...

Ahmet Haşim’in “Müslüman Saati” yazısıyla 20. asrın başlarında âdeta ağıt yaktığı “kaybolan Müslümanca vakit algımız”a, tam da o vakit algısına göbekten bağlı olan “Müslümanca mekân algımız”ı da ekledik, maalesef!

“Sırtını dağa”, “yüzünü bağa”, “ağzını suya” idi miyar!

*“Sırtını dağa”; çünkü zemini sağlam olmalı evin... Her bakımdan güvenli olmalı... Tarım arazisini, bağı bahçeyi de işgal etmemeli... Konum itibariyle birbirinin seyir hakkını ihlal etmemeli!

*“Yüzünü bağa”; çünkü ekip biçilecek araziye yakın olmalı ev, şehir... Rabbinin bahşettiği münbit araziye “karşısına” almalı, “beton ayaklarının altına” değil! Ha ekmeğe basarak günah işlemişsin ha münbit araziye apartman dikerek...

*“Ağzını suya”; çünkü su olmadan temizlik, temizlik olmadan îman, îman olmadan medeniyet olmaz! “Sırtını dağa” yaslayan, “yüzünü bağa” dönen, “ağzını suya” dayamış ama sırtını asla güneğe, kıb-

leye, hakîkate dönmeyen şehirlerimiz vardı oysa... 21. asırda bile “görenin gözünü hakikate/medeniyete açan” Taraklı, Göynük, Berat, Safranbolu, Ohri, Filibe, Poçitel gibi...

“Kırk katlı ejder”ler, “ev”lerimizi yediler! Eyvah! Mağrur “apartman”lar, boynu bükük “ev”lerimize gülüyor şimdi, betondan soğuk yüzleriyle...

“Ev”im, sen yetiştirdin öz’lü töz’lü insân’ı, Ninem gibi müşfiktin, yüreğinde Kur’ân’ı, Evlâdimdi bahçende, huzurlu istikbâlim, Kaç paraya satayım söyle şu “apartman”ı?!

Kaç paraya satayım söyle şu “apartman”ı?!

ÜSTAT AHVÂLİMİZ

Üstat, ellerimiz boş kaldı bugün
Söndü semâmızda yıldızlarımız
Törelî âsüman loş kaldı bugün
İster hatâmız de ister yazımız
Üstat, ellerimiz boş kaldı bugün

Üstat, sen bilirsin fenâ hâlimiz
Seheri unuttuk, gece gâfiliz
Sabah namazında uyku yârimiz
Gül, lale sadece mâzîde remiz
Üstat, sen bilirsin fenâ hâlimiz

Üstat, gökkubbeyi, küstürdük bugün
Bir cenah yanarken bir cenah düğün
Gel şu çöp dünyada, uydu’yla övün
Üstad, bir duâ ediver, muhtâcız bugün
Üstat, gökkubbeyi, küstürdük bugün

Üstat, hâl bilmeze söz işlemiyor
Sesi gümbür gümbür, hiç dinlemiyor
Silinir yazılır bir tahta bile
İz’ansız gâfile şaşıp kalıyor
Üstat, hâl bilmeze söz işlemiyor

Üstat, bırak aksın gözümün yaşı
Bu kuru iklimime lazım gözyaşı
Hikmet yolcusunun üç öğün aşı
Üstat, işte bu yaş, işte bu yaştır
Üstat bırak kalsın, gözümün yaşı

Üstat, modernimiz post kaldı bugün
“Beş vakit” mi’yardı, “beş kuruş” bugün
Müslüman’ın saati Batı’ya kaydı
Monşer, dostumdan da dost kaldı bugün

Üstat, modernimiz post kaldı bugün

Üstat, bu ne hâldir, verem miyiz biz?
Kül olup kurtulsak, Kerem miyiz biz?
Mevlâ’yı taclarda, tahtta ararız,
Âh terk edebilsek! Ethem miyiz biz?
Üstat, bu ne hâldir, verem miyiz biz?

Üstat, göçtü kervan, güç neye yarar
Yazdan daha sıcak yazlarımız var
Sesimizi bastıran hızlarımız var
Gomore’yi azdıran hazlarımız var
Üstat, göçtü kervan, güç neye yarar

Üstat, Yûnus gibi eşiğe yatsak
“Bu da kim?” diyerek kovulur muyuz?
Gözyaşı dökerek figana dalsak
Bir kutlu ses duyup, sorulur muyuz?
Üstat, Yûnus gibi eşiğe yatsak

Üstat, bu rüyâyı nasıl yoralım?
Az gidip uz gidip nere varalım?
Kapısız kabirden nasıl çıkalım?
Muştular, kırk sandık içinde gizli
Üstat, bu rüyayı nasıl yoralım?

Üstat, ellerimiz boş kaldı bugün
Söndü semâmızda yıldızlarımız
Törelî âsüman loş kaldı bugün
İster hatâmız de ister yazımız
Üstat, ellerimiz boş kaldı bugün

Ertuğrul KARAKUŞ

Mamuşa Kaşesi(3)

Dünyada el yazması Kur'an anılışları arasında Mamuşa

Refki Taç

Hayatımın içinden geçen yıllarda gördüklerimi ağarmış saçlar kafasıyla seyrettiğimde, olan bitenlerin tümünü ve hadiselerin hepsini bir başka görüyorum gibime geliyor. Ömrümden eksilen senelerin içeriklerine bakıyor, öğrendiklerimizi yaşların süzgecinden geçirmeye çalışıyor, velhasıl; toplamda geçmişin birikim prizmasından yaklaşıldığında ve mevcut akılla değerlendirmeye yatırıldığında, her şey bir başka karakter kazanmışa geliyor. Doğrusu öyle bir algı içinde kafayı kurcalıyor diye düşünüyorum. Hayatın, yaşananlardan değil, hissedilenlerden ibaret olduğunu yeni yeni seziyorum galiba. İnsanın kendini tanıma zorluklarını anlamaya başlamış gibiye gidiyorum, hissettiğim kadarıyla. Ve parça parça görüşleri yeni fikir iğnesiyle, eski düşünceleri mevcudat bütününe yamalarak, oluşturulan mozaik tablonun bütünü seyredildiğinde: Yaşamın anlamı, geçmişin tecrübelerinden yarına kazanım getiren renklerde görüldüğünü diye düşünüyorum. Yetmiş küsur basamağı binmiş haliyle biri, yaşlılığa aşama aşama inerken, hatırlarda kalanları aktarma seçimini yapmakta zorlanılır deyimi yeniden yenileniyor galiba. Hatırlarlarda yazılanlar ve hayat defterinde hatırlananlar bir başka algılanıyor. Kendinden uzaklaştıkça, aslına dönme gereğini hissettiriyor. Bütün bunlar insan fıtratından kaynaklanan, doğasından fıskıran ve tabiat kanunlarına uygun işlemlerle olagelenler mahiyetinde değerlendirme gereğini gösteriyor. Hayat dönemlerinden geçerken, yaşam sürecin renkleriyle şekillenen insan, farklı boyutlarda kimliğin pekiştirildiği bilgisi gerçeklikte yaşadığını tasdik ediyor. Buna binen eklenmesi gereken bir şey varsa, yaşlandıkça asliyesine dönen kişiyoğlu, neticede aidiyetin özlemine yaşıyor, benliğiyle övünmesinde nüvesine kavuşuyor. Bu görüşün doğruluğunu tartışmaya almıyoruz, hayatın kurallı kabulüyle noktalararak konumuza yavaş yavaş yaklaşma gereği hissediliyor.

Konuya tamamıyla inmeden, yoksulluk korkusu zenginliği görmeye kör ettiği psikolojiyi de anmadan geçmeyelim diyorum. Neden mi? Sözü edilen ruh hali, insanı ikinci baharında pişman eder demişler bilenler; ediyormuş meğer. Yine de, bu gerçeğe karşı ve ona rağmen, yeni öğrenime geç kalındıysa da geleceğe karşı tavrı sergilemeye yeter. Yediden yetmişe öğrenim kültürüne boyun eğmek gerekir elbet. Binaenaleyh, bilinmediği yenilikler peşinde koşarken, geleceğe götüreceği yolu geçmişten kaybettiğinde habersiz birine ne demek? Dolayısıyla, değerler içinden geçerken farkına varmadan boş hedefe yürümek ahmaklık ister. Bazen, insan onun tam içinde kendini bulduğu oluyor, ister istemez. Bu da hayatın gerçeği oluyor, başka anlama getirmek zor.

Lafı edilenin nasihatı şu cümle içinde betimlemeye yeter.

Eskilere saygı göstermek, anlaşmasızları kabullenmeye inandırmak lazım gelir ki hayat tecrübesi onu bir gün gösterecek, gerçek gün yüzüne çıkacak; mutlak ve muhakkak. Günü geldiğinde, dün duyduklarına inanılmadıklarını pişmanlığa getirerek, söyleyenler doğrulanacak. Annesine sırtını dönen önünde üvey annesini bulur, dememiş boşuna eskiler. Nasihati terbiyelerin yüzlere bumerang olarak nasıl döndükleri, nasıl çarptığını yaş ilerleyişinde anlaşılacak mutlak. Onun için, ihmal etmeden vaktinde inanmayı tercih ediyoruz. Boşuna değil tabi ki. Bunun sezgisini hayatın bu döneminde yaşıyoruz nedense. Hayat tecrübesinde doğan mecazi mizah bu olsa gerek.

Diyeceksiniz bu nasıl bir felsefe. Neyin nesi oluyor, yazıya böyle bir giriş neden? Sorulabilir elbette. Keşke felsefeye yetişebilsek de, söyleyeceklerimizi yüksek perdeden yazıya dökme yeteneği bizde de gezse. Bizimki öyle bir seviyeye yetmez; nitekim basitlik varken konuyu niye filozoflaştıralım. Mamuşa kaidesi desek yeri var. Hülasa, burnumuz önündekini görmezi uzaklarda aramaya koyulma hadisesi olacak, yazının ana konusu. Öyleyse gelelim mevzuumuzun an yerine. Verasetiyle ad yapmış, yapıtlarıyla aileye lakap vermiş, hemşerimiz olan adamın verilerini sormadan, yaşadığına ve yaşattığına bakmadan, bu lakabın nasıl oluştuğuna dahil bilgiler edinmeden, neden anıldığını öğrenmeden, kimlerin kimisidirler, kimlerden gelmiş, kimlerdirler bilmeyi ilgilenmeden, beğeni uygarlığımızı tanımak namına, yaşadığımız kültürün köklerine inmek uğuruna aldığımız yolun manasını dile getirmek olur yazının amacı.

Zor şartlarda uzaklara yapılan yolculuğun eziyetinden şikâyetçi olmak değildir amacım. Ana yurdumuz denilebilecek coğrafyayı ziyaret etmekten alabilecekler muhakkak değerlidir. Değerlerin oldukları hakkında şüphe edilmez. Edilmemelidir eni sonunda. Yoktur da. Yok olduğuna inanmak da bize yakışır bence. Yoktur ya. Olamaz da aslında. Ama şudur bilinmesi gereken elbet. Uzaklıkta öğrenebileceklerimizden önce ve oraya gitmeden peşin, yola koyulmadan evvel, insan doğduğu ve büyüdüğü yerde, köy olsun, kasaba olsun, şehir biçimi yerleşim yeri olsun, o yerin, o yörenin kültür varlığını, ya da varlıklarını diyelim belki daha doru olur, öğrenmek gerek diye düşünmekten kendimi alamaz oluyorum. Ecdadın bıraktığı miras büyük bir uygarlığa ait olduğu bilincini niye umursamadığımı pişmanlığımı yaşıyorum. Sonradan öğreneceğim büyük eserlerden birini tanımaya niye değer vermediğime üzülüyorum. 'İlmi Çin-i Maçin' de aramak sunnetini yerine getirmeye geldiğinde eyvallahımız eksik olmaz elbette, lakin bizim üzüntü kaynağımız ondan çok farklı oluyor. Kendini küçük gören başkasının büyüklüğüne şaşar aşağılama psikolojisine yenik düştüğüm düşüncesiyle yaralıyım. Onu dile getir-

meye çalışıyorum. Lafı uzatmadan nasıl anlatacağıma zorlanıyorum. Göz önünde bulunan değerleri öğrenmenin ihmali affetmeye gelmez gibi kendimi görüyorum. Bu görünün mahzunluğunu yaşıyorum, kalbin en derinliklerinde. Nasıl kendini bilmez biri olduğumu sonradan anladım, geç öğrendim, şimdi fark ettim. Öyle diyebilirim. Öyleyim muhakkak. Neticede kendimi öyle hissediyorum, en azından

Demek istediğimi kısıdan söyleyeyim. Doğup büyüdüğüm Mamuşa'da, Molla Ethem diye birinin var oluş duymuşluğum ta küçük yaştan bulunur bende. Bunun karşısında acabalar nereye götürüne bakalım. Nereden geldiyse artık, nasıl bir anlamsızlığa uğradıysa, Mamuşa zihnietinde 'Molla,' din adam kavramında, en düşük rütbe anlamında söylenenlerin algılarını iyi tarayalım. İlgisizliğin bundan olabirliğe soralım. Olabilir mi acaba? Olabilire geliyor gibi görünüyor. Bu çıkışların düşüşleri, performans dediğimiz alakalıyı küçümsemeye yöneterek nasıl bir kayba sürüklediğine tanıklık yapmaktayız. Dil kaymalarından zihniyet farkırlığına sürüklenme bağı, söz insanı bağlar, kelime insanın yularındır gibi kelimelerle oluşan dil kültürün önemi de ortaya çıkıyor. Adamın gerçekte molla olmadığı bir yana, öyle büyük bir unvanı lakablaştıranak, bir kişinin yapıtına bakmadan, gerçek tahsilini bilmeden, gerçek bilgisini doğrulamadan, bir lafazan cahilin etkisi altında kalarak, küçük düşürülüşümü seçerek, kelime anlamlandırmanın içini sökerek marjinalliğe devirmek kimin haddi olur ki. O günün olmuşu günümüzde de yaşadığına dikkat çekmeyi de unutmamalıyım. Sözden eyleme geçiş önerisini ekleyerek.

Bütün dediklerimi sitem getiriş anlamında algılamadan, yanlış gerçeklerin ne kadar vahin olduklarını vurgulamak gereği olarak tanımlamak lazım gelir diye düşünüyorum. Binaenaleyh, her eskinin tarihi eser olmadığı deyimini 'İcma' bağında değerlendirerek eskilerin kullandıkları bütün kelimelerin doğruya gelmediklerini fark etmekteyiz. Dolayısıyla, gerçekleri doğrularla doğrularak, uygarı kültüre yakışır bir dil kullanarak doğru anlaşılmalara gitmek mubah olur. Sözü edilen olumsuzlukların faileri içinde kendimi başta koyuyorum. Bunları dile getirirken kimseye takılmıyorum, kendimle dertleşiyorum, sesli olarak.

Kendime sormam, sorumluluğumu yumuşatmak için değil, algı açısından gerçekliği tanımak olur tek amacım. Adı geçen kişinin Kur'an'ı kendi eliyle yazdığı ve günümüze dek korunduğunu bilmiyordum, şimdiye dek. Duyduğum da olmamıştı. Bildiğim halde ne yapar, nasıl davranırdım sorayım kendime? Cevabı akabinde gelir diye düşünüyorum. Buna rağmen ve buna karşın, öyle bir eserin doğum yerinde var olduğunu bilmeden, oralara uzanma anlamsızlığını içimden atamıyorum desem yeri var. Kendimizi doğru dürüst öğrenmeye yanaşmadan, kendimizi küçük görmenin farkında olmadan, binlerce kilometre uzaklıklarda, köyünde bulunan şeyleri aramaya koyulmaya ne denir? Kendime yakıştıramıyorum. Oradakilerin onları da bizden oldukları inkârı anlamında 'Kendimiz' kelimesini kullanmadığımızı da ilave edeyim, bilinsin diye.

Molla Ethem'in Yazmış olduğu El Yazması Kur'an-ı Kerimin ilk ve ikinci sayfaları

Derdimiz, kendimizi tanımak, tanıdığımızı doğru algılamak, yakınlarımızdan yola çıkarak benliğimize yürüyerek, milletimizi kucaklamak olmalıdır diye düşünüyorum. Burada nefeslenelim. Dert edinmek gereken nokta üzerinde biraz duralım. Neyi görebiliriz acaba? Görmediğimizi görebiliriz.

O noktaya ulaşmakta, kopukluğa kadar ince olduğumuzu görmeliydik. Görmediysek, görmeliyiz. 'Eh, neymiş ki bizimki' algıyla büyüdük galiba-ya geliyor. Her halükarda, geleceğimize yürüyüş yolunda düşündürücü olmalıydık. Olmadıysa, olmalıyız. Bu böyle olmalıdır çünkü. 'O neymiş, bu da kimmiş' dercesine küçümsememizde küçümsemiğimiz farkına varmalıyız. Önümüzde görenleri cahillliğimize kör ederek, görmezliğe geldiğimizi inkâr edemeyiz. Yanımızdan geçenleri, 'Bizim' alışkanlığımızda sıradanlığa önemsememekle küçümsemekte küçüldüğümüzü de görmeliyiz, aslı tanımak gerekirse.

'Akli başına gelire' bu kadar zaman geçmesi mi gerekmiş, ayrı bir soru olur düşüncesiyle, geleceğe dönük sağlıklı düşüncelere başvurmamız, kanaatimca. Bu inanışla hareket edişimizin sonucu neticesinde, konu hakkında olayı şimdi yazıyorum, otuz sene önce tanıdığımı bugün öğrendiğim anlayışını dile getirmeye çalışıyorum desem daha anlaşılabilir gelir.

Başlık üstü kurulan cümlelerin kuruluş sebebine ulaştırılacak uzun bir yoldan geçmeliyiz. Otuz küsur sene geçmişin uzak bir tarih dilimine dönmeden, amaç anlatımımıza varamayız. Zaman uzantısı yanında, bir de mekan uzantımızın uzaklığı var. Sabrınıza güveniyorum.

Mihail Gorbaçov'un tahta binışı sonucu, dünyanın kutuplaşmasından sızan oluşumlar neticesinde konjonktür değişim olasılıktan yaralanarak, önceden olmayanların olasılıklarından istifa ettiğimi söyleyeyim başta. Toplu durum değişiminden kaynaklanan hususiyet ve ılıman havanın esmeye başladığı sonuç itibarını şans bilerek, Türk Devletlerine seyahat izniyle, ziyarete ilgilerin bir araya gelişine, iyi bir organizasyon sahibi sebebiyle, ecdadın vatanı bildiğimiz topraklara hareket ettik. Bir sabahın erken saatlerinde, 08. 08. 1990 tarihinde Belgrad garından otobüsle çıktık yola, menzil Kiev, gece boyu yataklı vagona trenle yolculuk, duruş Moskova. İstirahat var tabi. Devamın hedefi: Taşkent, Semerkant, Buhara, Çimkent, Alma-Ata, akabinde gelenler var, ver ellini ötesi ve dahası- Türk diyarı coğrafyası, yani. Özbekistan başkenti Taşkent'ten, tarihi başkente (Semerkant'a) yürüyoruz, Cumhuriyet başkente bir daha döneceğiz. Tarih denince akla Semerkant gelir, Semerkant denince Timur, Timur denince Go'ri Amir (Gur-i Emir) aile kabristanı. Timurlenk türbesindeyiz, rasyonaliteyle alakası olmayı gerçeğin nereye dayatılacağını bilmeden, herkes kendine göre algılamasında özgür düşünce anlamında kabul görünmesi önsüzüyle, rehber ilginç bir geçmişi anlatıyor. Binaenaleyh, Stalin'in talimatıyla Emir Timur'un mezarı açılır. Mihail Gerasimov başkanlığındaki bilim ekibi, Timur'un türbesine gelip çalışmalara başlarlar. Ekibi karşılayan türbe bekçisi Mesud Alaev, Timur'un laneti olduğunu, hatta 17- ci asırda yazılmış bir kitabı getirip (İran Şahı Nadir'in emriyle, 1747 türbenin yeşim taşından yapılan kitabe alınmış, ardında yaşanan büyük deprem paniği sonucu hasta Şah, ölmeden önce iade edilmesi talimatını vermiş) inandırmaya çalışmış, nafile. Mezar açılır, ardından Nazi orduları Rusya'ya ya saldırır. Stalin'in emriyle 19-20 Kasım 1942 tarihinde naaşı geriye çevrilir.

'Her kim mezarımı rahatsız ederse ... Ben ölümden uyanmıştımda tüm dünya titreyecek ...' sözleri mezar taşına yazıldığı okunuyor, rehberin okuyabildiği kadar. 'Okumadıklarından mı, inanmadıklarından mı mezarın açılışı hakkında bilgi edinme sorularına sessizlik cevabı geliyor lakin beden diliyle söylenişi herkesin anlayışına geldiği ger-

çek her haliyle görülüyordu. Zaten bilineni sormak provokasyon anlamına algılanıyordu.

Rehberin anlatılarını not almakta zorlanıyorum. Kadın tarih olayı anlatırken ben, binlerce kilometre uzaklarda, odalarda büyüklerin anlattıklarına dudak büktüğümüzü, burunlarımızı çektiklerimizin ayıbını yaşıyordum. Stalin'e bile inandıran 'Masalara' nasıl o kadar cahil kaldığımızı inanamıyordum. Kendimi kendime inandıramıyordum.

Ve denildiği gibi dönüyoruz Taşkent'e. Her adımda ilgi verici bir durak. Duraklardan biri, akla gelmeyen Mamuşa ile bağ kurulabilecek anlamında gerçekleşiyor; otuz sene bir gecikmeyle bu yazıya neden sarıldığımı anlatmaya çalıştığımı, anlatmaya çalışıyorum. Bütün dile getirmeye çalıştığım hususiyetler, okuduğunuz yazıya aittir.

İlam Dünyasında sayılan, Özbekistan'da tarihi olarak geçen, Toşkent'in en büyüğü olarak gösterilen, farklı dönemlerde inşa edilen (ilk kısmı 15-ci asırda, ikincisi 16-cının ilk yarısında, üçüncü bölümü aynı yüzyılın ortasında), Barak Han tarafından tamamlanması dolayısıyla, adını alan medreseyi ziyaret ediyoruz.

Burak Han medresenin büyüklüğünü ve bütün özelliklerini anlatıyor, ora yetkilisi. En büyük özeliği de, Hazreti Osman nüshaları olarak anlamlandıran (orijinal olarak betimlenen) yedi el yazısı Kur'an-dan biri bu medresede bulunuyormuş. Diğerlerini de anmadan bırakmadı. (Eski eserler müzesinde

metal bir sandık içinde muhafaza edilmekte olan Kur'an sayfaları, literatürde 'Semerkant Kur'an'ı olarak anılır. 'Halife Osman' ait olduğu, dünyada el yazması Kur'anlar içerisi arasında biri Taşkent'e; ikincisi Topkapı Sarayında Kutsal Emanetler bölümünde bulunan 'Topkapı Sarayı Kur'an'ı olarak anılan İstanbul'da; Kahire'de, Hüseyin Camisinde saklanan 'Kahire Kuranı; ardında Mısır Ulusal Kütüphanesindeki 'Dar'ül Kütüp Kur'anı olarak bilinirler)

Ben-cahil, lafı edilen eserlerin öneminden habersiz, önemsendiklerini notlarıma aldım, altını çizerek önemsedim. El yazısı Kur'an'ları buldukları şehirlerin farklı varlıkların tümüne verildiği değer ve biçildiği kıymet bir yana, bir o kadarına biçilen ek değer kutsal kitabın bulduklarından kaynaklandığını anlatıyor, rehber. Ziyareti eserin muhteşemliğini kelimelere dökme ustalığıyla gözlerimde tüten tabloyu ne kadar hayali görüntülerime getirsem anlatmaya renk verecek, betimleyebilecek tasarımı çizecek sözlerin oluşturacakları tasvir cümleler kurmaya beceremeyeceğimi itiraf edeyim başta. Beni mazur görün.

O zamanlarda doğum yerimde el yazısı Kur'an'ın varlığını bilmiyordum. Benim bilmediğimi rehber de bilmiyordu, tarihin de bilmediği anlaşılıyordu. Dolayısıyla, Mamuşa'da 'Mola Abdürrahim' 'El yazısı Kur'an-ı anmadı. Nereden bilecekti ki kadıncağz. Kutsal kitabın el yazısı seviyeli kişilerin işleri olarak algılanıyor, ilim merkezli yerleşim yerlerde savunmaya alındıkları söyleniyor, öyle doğru görülüyor, gerçekler öyle tasvir ediliyor. Üstüne ne denilecekti ki? Bilinmeyenlerin eklenecekleri ve bir yerlere oturtulacağı beklenilmezdi elbette. Düşünülmesi bile cahilliğe sarkar. Ama yeni edindiğim bilgi baskısını gel de gereken mantıkla kaldır. Aklıselim düşünmeye varamıyorum. Bizde de böyle bir eser var haykırmaya tetikleniyor, şuuraltı içgüdüme yenik düşüyorum. Kendimle dargınlığa geliyorum, gerçekleri kabulüyle barışamıyorum. Demin anlatıma sunmaya çalıştığım, sergilenen düşüncelerle lafı edilen eserin söze getirilmemesiyle öpüştürmeye yanaşamıyorum.

Yazının amacı, Mamuşa'da El yazılı Kur'an'ın varlığını selamlamaksa, otuz sene önce geçmişe yürümenin sebebi soruya gelir, doğal haliyle. Öyleyse cevap vermeye zaman kaybetmeden koyulayım. Diyeceğim gayet basit ve net olacaktır. Tek nedeni, böyle bir girişimin ne kadar kıymetli bir şey olduğunu anlayamazdım, kendi cahilliğimle.

Üçüncü 'Mamuşa Kaşesine' atılan başlık, sözü edilen seyahatimde kadıncağzın bilmediğine takılmaya gelmez tabi ki. Bilmediğine onu suçlamıyorum, suçu kendimde buluyorum. O köyde doğmuş, büyümüş biri olarak, henüz öğrendiğime kızıyorum. Bu cahilliğe laf bulunmaz diyorum. Nasıl olur da böyle bir eser, bilinmekten uzak kalır? Kendime affetmiyorum? Ayıplıyorum da üstelik. Bunun tesellisini ararken, meşhur Yahya İbn Muaz'ın bir kelimesini hatırladım. 'Geçmiş işlere üzülme, ömrün bereketini giderir.' Rahatıma kavuşturmaya yetmezse de yumuşattığını inkâr edemeyeceğim.

Kafamdan acemice bir esinti geçmişti bir anda, eski gerçekle yeni tanıştığımda. Dedim kendi kendime: 'Acaba, köyün birinde, bir fakirin eliyle, baştan sona, Kur'an-ın bütünü, 30 cüz-ü, 114 suresi, 6666 ayeti yazıldığı bilirse, dünyada el yazması Kur'anlar içerisi arasına Mamuşa alınır mıydı? Cevabım net. Başta belli ettiğim gibi. Ona canı yürekten inanıyorum. Yani, bütün suçlamalara rağmen olmuş bitmiş gelmesine kanmıyorum. Benim indimde, sözü edilen 'Mamuşa Eseri' öyle adlandırmaya hakkım olmasa da

Mamuşa'ya selam olsun

Yolun devamı Bursa
Karşıda Yalova
Geçit vermiyor deniz
İmdada yüzüyor feribot
İçinde ikram ediliyor çay simit
Laf- muhabbet sesleri geliyor eksiksiz
Sohbet devam ediyor kesintisiz
Nedense adam takılıyor soruya
Konuşması tembel
Yarı bedenle, kalanı sözde
Başını sallayarak
Memleket nere
"Dünya merkezi Mamuşa'dır köyüm" der
yolcunun cevabı sorana
Coğrafyası yokmuş adamın anlamasına
Tarih bilgisi eksik olurmuş yaklaşmasına
Bilmeyen mi varmış sanki
Koskoca Cumhurbaşkanı bile ziyaret etmiş
Soranın bilmediği zoruna gitmiş
Anlatmaya girmemiş
"Mamuşa işte" demiş
Bir diş simide iki yudum çay içmiş
Feribot hala geçerken denizin içinde
'Mamuşa'ya selam' denilmiş
Sohbetin bitişinde

Refki Taç

ben öyle isimlendirmeyi doğru buluyor, farklı düşünceler var-
sın gelsin diyorum. Benim âcizane indimde, sözü geçen
yapıt büyük bir eser, işlenmiş anlamında ve varlık bakımın-
dan tarihe not düşecek mahiyetinde değerlendirilmesini hak
ettiğine tüm samimiyetimle inanıyorum. Yaşanması ve ya-
şatılması bakımdan elle alındığında, özel bir yere oturtul-
ması gereğini de dile getirmeden geçemeyeceğim.

Kur'an-ı el yazma nüshaları aynı müstensih halleriyle değer-
lendirmelere bir şeyler eklemek gerekirse, yazılanların asli-
yesi ardında, yazarların hangi duygulardan etkilendiklerini,
nasıl yüreklerin derinliklerinden fıskırdıkları, imana saygıyı
aşk sevgisine çevirilerinde nasıl bir kabiliyete sahip oldukları,
gecelelerini güne nice dönüştürdükleri de seyre alınmalıdır.
Alınmalıdır çünkü bu yapılan aynı zamanda Kur'an-ın ese-
ridir. Yazılım kaynağı, Kur'an-ın kendisidir, yazarlar sebeptir,
kaynaktan yaşama akan diyebiliriz, tabiri caizse.

Hazreti Kur'an hacimuşan ilelebet var olma garantisini almış
olduğuna göre (Hicr, 9: 'Bir zikir olan Kur'an-ı Biz indirdik ve
onun koruyucusu de Biziz'; Vakıa, 77- 78: 'Muhakkak ki O,
elbette çok şerefli bir Kur'an- dır. Koruma altına olan bir ki-
taptır.') Hafız Zayd b. Sabit' ler hiç eksik olmayacağı bilin-
melidir. Tabi ki herkese nasip olacak bir imtihan göremeyiz.
İstisnalar övgüsüne sahip halini gösterme imkanlarından ya-
ralanmak neye gelir, varsın hep birlikte düşünüp istişare
edelim.

Değerlerin değerlendirmesini bilmek ilmin zirvesine yüksel-
meye gelir, gerçeklerin nüvesini tanıma derinliklerine iner,
yarınları yoğuruşuna maya oluşturacak bir etmendir. Öyle
tanınması ve tanıtılması beklenir. Uzun vadeli düşüncelerin
ürettikleri fikirlerin dayanağı olur. Kısa süreli gereksinmelerin
peşinde koşanlar, bütünü tablosu içinde rengini kaybeder,
benlilik hassasiyetini günceliğe satıverir. Dolayısıyla, kendiler-
ini küçük düşürenler, zaman akımının kırıntıları olarak ma-
ziye terk edilip unutulurlar. Bu bilinçle yola çıkma gereği,
konu ettiğimiz eserin yeni gelişmelere kanaat gereceği, ta-
nıma alınanlara eşlik etme imkanını oluşturarak bütüne kay-
naşıp, zaman akımına uygun biçimde katılarak geleceğe
yürüme olasılığı yakalanabileceğine inanıyorum. Geçmişin
geleceğe akımı, evrimsel gelişmeye kazandırmasıyla yarın-
lardan çıkarılmayacak kadar bir gerçek olarak görüyorum.
Her oluşumun bir önceki dayanağı olması doğasıyla, unu-
tulanların maziye gömülmeyecekleri inancıyla hareket edil-
diğinde, geçmişin gelecek belirtisi olarak betimlenmesi gayet
doğal gösterilmelidir. Gerçek olan odur ki, gelecek dünyayı
geçmişe dayatarak yeni yolların aramalarında görmekteyiz.
Büyükler, küçüklerin yetişmelerin oluşumlarından kavramsal
bir varlıktır. Merkez- kenar tartışmayı söküp atmak herkesin
borcu ise, herkesi bağlayıcısıyla geçerliliği olur. Sıradanlık
monotonunu kırmayı seçmek, zamanın beklentilerine gel-
mez, olay bahaneleri kabullenmez. Alışagelmişlerin dışına
çıkarak, bastırıcılar karşısında dik görüş sergileyerek, ön-
yargı buzlarını kırarak, hak edeni yerinde oturtmak, eser üre-
tenlere sahip çıkmak ve değer oluşturma olasılıklarına şans
yaratmak demektir. Benliğine minnettarlık gösterme, insanlık
perdesini açmaya gelir. Emektar eylemlerini ateşleyen un-
surların ana hatları, geçmişten geçtiğini ispatlamak gereği
kalmaz. Bilenen bir şeyin üzerinde durmak, zamanı boşa
harcamaktır. Pes etmek tembellerin ve korkakların işidir
demiş büyükler. Yaşama biçilen ömürden beklentiler bunlar-
dır. Eşrefi mahlûkat denilen insan, dünyayı ıslah etmekle
mükellef olduğu her zaman hatırlatma gereğini gösterir.

Refki Taç'ın romanı üzerine

“Bütünün Parçalanması”nı Sunarken

Elinizde bulunan bu kitap; Balkan devletle-
rinde ve Türkiye’de bilimsel toplantılarda sunduğu
bildirileriyle, yayınladığı makalelerle tanınan, birçok
hukuk konuyu ve sorunu felsefi boyutuyla ele alıp
kültürel varlığımızla sarmalayarak, bunlara akılcı çö-
zümler getiren ünlü avukat Sayın Refki Taç'ın ilk ro-
manıdır.

“Bütünün parçalanması,” “Parçalanmış
Bütün” kavramlarından yola çıkıp yazarın ifadesiyle
”Sınırlarla parçalanmış topraklar üzerinde, kültürel
değerlerden hareket ederek parçalanmış bütünün
yaralarını sarma fikriyle oluşturulan kurgu” okuy-
cuyu o kadar yoğun bir bilgi yumağının içine alıyor
ki; kendinizi bütün bilim dallarından esinlenerek oluş-
turulmuş bir olgu içinde hissediyorsunuz.

Sosyoloji, insan psikolojisini, karakter tah-
lillerini, aralara serpiştirilmiş Latince deyimleri, mah-
kemeleri, işkenceyi, adaletsizliği, haksızlığı, dini
duyguları, din kurallarını, bunların yanında da şırlı
şırlı akan dereleri, pırlı pırlı parlayan güneşi, ağaç-
ları, tabiatın tüm güzelliklerini bu muazzam, zengin,
içeriği som altından örülmüş gibi dolu bulacaksınız.

Bizim ne yazık ki kaybettiğimiz eski güzel
Türkeçemizin Balkanlarda hala yaşamakta olan farklı
ifade edilmiş biçimlerini de bu çalışmada görebilirsiniz.

Eski örf ve adetler, gelenekler, anlamlı deyim-
ler, atasözleri, tarihin tozlu yapraklarında kaldığını
sandığımız kavramlar, uygulamalar, ayrıca tabiatın
güzelliğinin en hüzünlü insanı bile gülümsetebilme
gücü bu romanda ince örülerek bize hatırlatıyor

Aslında bu roman özetlenemez, başkasına
aktarılamaz, ancak olayların akışına kendinizi bıra-
karasız bu şahane kurguyu içinize sindirerek yaşa-
yabilir, tarihteki parçaların, bölünmelerin toplumlara
neler yaşatabileceğini bütün benliğinizde hissedebi-
lirsiniz.

Okuyup bitirdiğiniz zaman, bu süreçte
özümsedikleriniz size ne kadar farklı bir derinlik ka-
zandırdığını, karşılaştığınız olaylardaki çoğu insa-
nın gözünden kaçan çok boyutluluğu nasıl fark edip
zengin bir bakış açısıyla değerlendirdiğinizi gökre-
ceksiniz.

Sayın Avukat Refki Taç'a bizi yoğun bilim
şöleniyle dalgalanan, böyle bir okyanusa götürdüğü
için sonsuz teşekkürlerimi sunarken, tüm okuyucu-
lara keyifli okumalar dilerim.

Prof. Dr. Zehra Odyakmaz
Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Öğretim Üyesi, Ankara

KARADAĞ'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN BOŞNAKLARIN GELENEKLERİ

Dr. Altay SUROY

Türk yazarı Orhan Kemal'in (1914-1970), yayımlanmış 10 adet kısa öykü kitabı, 29 romanı ve altı tiyatro eseri (drama) arasında 'Cemile' romanı içeriği ve edebi estetiği ile ilgi çekicidir.

Roman 1934 yılında Karadağ'ın kuzeyindeki Tara nehri sahilinden Türkiye'ye göç eden Boşnak ailesinin hayatını ve kızları 'Cemile'nin aş serüvenini anlatmaktadır. Romandan tespit ettiğimiz Boşnak ailenin gelenekleri, dili, kıllık kıyafetler, alışkanlıkları, yemekleri, atasözleri, gençlerin evlenmesinde, iş bölümünde, inançlarında yaşattıkları gelenekleri üzerinde çalışma yaptık.

Yepyeni bir ülkede, ayrı bir ortamda hayat sürmelerine rağmen, gelenek ve görenekleriyle ve dilleriyle yerli halkın ortamında bulunmalarına rağmen, memleketlerinden getirdikleri gelenek ve göreneklerini yaşatarak kimliklerini korumaya çalıştıysalar yerleştikleri ortamları uyum sağlamakta ki zorluklarla verdikleri mücadeleleri karşılanmaktadır. Yaşattıkları gelenekler ayrı başlıklar altında işlenmiştir.

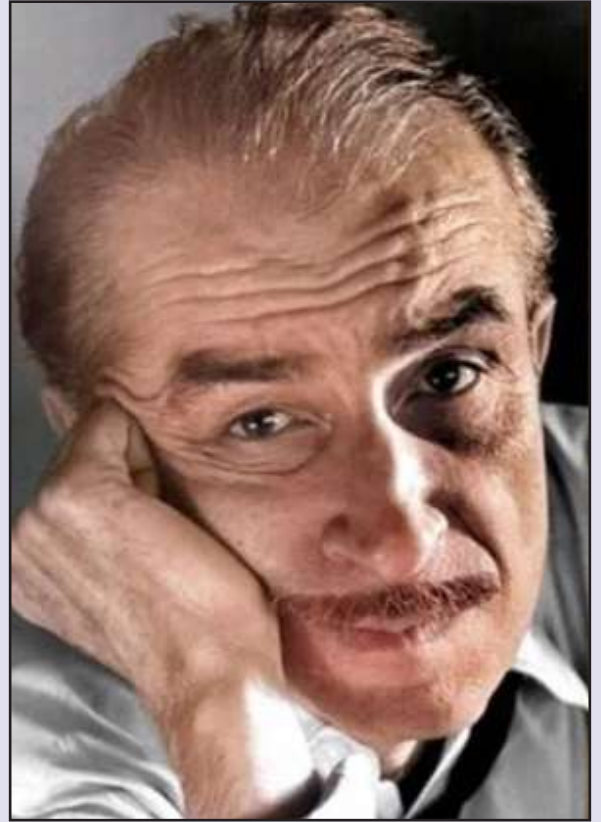
Orhan Kemal'in¹ 1952'de İstanbul'da yayımlanan Cemile adlı romanı, Şubat 1984'e kadar sekiz baskı yaptı.² Roman hem okurlar hem de edebiyat eleştirmenleri tarafından büyük ilgi gördü.

Bu roman Balkanların halk bilimi (folkloru) için ilginçtir. Çünkü 1934'te Karadağ'ın kuzeyinden Türkiye'ye göç eden Boşnak nüfusun hayatını anlatıyor³. Adana⁴ 'nın Karagöl köyüne yerleştiler. Daha sonra taşındıkları ve göçmenlere ayrılmış özel bir sokağa taşınıp orada yaşamaya başladılar. Bu roman anavatanlarından getirdikleri örf ve adetleri koruyarak çevreye direnen göçmenlerin bir dramasıdır aynı zamanda. Muy ve Malik, aileleriyle birlikte kuzey Karadağ'dan Türkiye'ye taşınan Muy ve Malik eskiden beri arkadaşlardır. Onlar, vatanlarında Tarah nehrinin iki bile yakasındaki Sırplar, Karadağlılar ve Boşnaklar için korku saçan kişilerdi."⁵ Karagöl köyünde göç eden ailelere Türk devletinden kalıcı kullanım için aile başına 15 dönüm ekilebilir arazi teslim edildi. Onlar yeni bir ortamda şanslarını tarımda denediler. Ancak yeşil bahçeler, meyve bahçelerinin yemyeşil bitki örtüsü yoktu. Yeni ortamda güneş kavuruyor ve toprak kurak. Çocukları şehirde bir iplik fabrikasında ve bir tekstil fabrikasında çalışmaya başladı. Muy'un kızlarından biri Roman bir müzisyene aşık oldu ve ona kaçtı. Diğer kızı da kaçırıldı ve daha sonra öl-

dürülmüş olarak bulundu. Eski kahraman Malik kızı Cemile'nin de aynı kaderi paylaşmasından korkuyor. Çünkü Cemile'nin güzelliği, evlenmek için bir kız seçmek isteyen tüm gençleri büyülüyordu. Sonunda Cemile, kendi özgür iradesiyle, çalıştığı fabrikanın bir çalışanıyla (elemanıya) evlenir.

Muhacirler yerlilerden gelenek ve görenekleriyle yanı sıra fiziksel görünüşleri bakımından da farklıdır. Onlar uzun boyludur, fiziksel olarak daha gelişmiş ve kadınları yerel kadınlardan daha güzel, çekici ve sevimlidir. Kadınlar giyimlerinde de farklılık gösterirler.

1934'ten 1951 yılına kadar yaşanan gerçek bir olayın öyküsü olan "Cemile" romanında yazar, yaşam tarzı hakkındaki gerçeği davranışları, giyim tarzları, dilleri,

Orhan Kemal

inançları vb, anlatmaya çalışmış. Bu romandan, Karadağ'ın güneyinden Türkiye'ye göç eden Boşnakların aşağıdaki geleneksel geleneklerini keşfedebildik.

1. Dil

Günlük yaşamda, göçmen Boşnakların birbirleriyle ana dilleri olan Boşnakça iletişim kurarlar. Kişisel isimleri Türkiye'de farklı telaffuz edilse de bugün hala vatanlarında telaffuz edildikleri gibi kullanılmaktalar: Cemilya (Cemile), Muy (Muheddin), Şemsa (Semiye), Malic (Malik), Sadro (Sadri).

Bir kadının yüzünü aşağılamak istediğinizde ona "kuçka" diyorlar ve Türkçe'de böyle bir terim yok. Kızcağıza "kızka" diyorlar, "kız" Türkçe'de kız anlamına gelir ama "ka" ekinin eklenmesiyle oluşan 'kızka' sözcüğü Türkçe'de mevcut değildir.

Baba'ya "babilo" diyorlar. Türkçe baba ("babo") kelimesinden "babilo" kelimesi "ilo" eklenerek elde edilmiştir, 95 yaşında yaşlı bir kadına "Tetka Bileka" diyorlar. Yerliler de O'nu 'Tetka Biyelka' olarak biliyor. Boşnakça Tetka'nın Türkçesi tezedir.

Boşnakça'da dil cinsiyeti yoktur.⁶

Konuşmalarında Türkçe sözcükler de kullanıyorlar. Örneğin: "Allah vi dao kuvvet" (Tanrı sana güç verdi). "Nek bog prokle ovakav život' Tanrı bu hayatı lanetlesin".

2. Kostüm

Kadınlar saçlarını örtmek için beyaz bir başörtüsü takarlar, yüzleri ise açık. Şalvar, siyah kumaştan dikilmiş pantolon ve üstüne etek ve siyah önlük giyerler. Ayaklarına plastik veya lastik postal giyerler.

Erkekler kumaştan bere, ceket ve pantolon giyerler. Ayakkabıları lastik postaldır. (Çarık)

3. Alışkanlık

Her akşam komşu-arkadaşlarından birinin evinde toplanırlar. Buna kahve içmeye gidiyoruz diyorlar. Yerel halk öğleden önce çay veya kahve içmeye gider. Göçmen Boşnaklar gün batımından sonra kahve içmeye giderler. Erkekler, kadınlar ve çocuklar bir odada beraber olurlar.

Sohbet, en güncel günlük olaylarla bağlantılı olarak yürütülür, geçmişten anılar, özellikle anavatandaki deneyimler veya nesilden nesile aktarılan mitler, söylenceler ve hikayeler anlatılır. Yaşlıların yaşadıklarından ve Muy ile Malik'in yiğitliklerinden bahsedilir. Söyleşinin ardından gusla (kemençe) eşliğinde düzenli olarak gusla çalınır ve şarkılar söylenir.

Kadınlar toprağı işler, gençler fabrikalarda çalışır, ileri yaşlardaki erkekler evde oturur ve çoğu zaman ev işleriyle ilgilenir. Yerliler arasında kadınlar tarlalarda çalışır, erkekler günü iskarpin, domino ya da tavla oynayarak geçirir.

Genç Müslüman kadınlar, yerel akrabalarından açıklık, hoşluk ve daha özgür davranışlarla ayrılırlar.

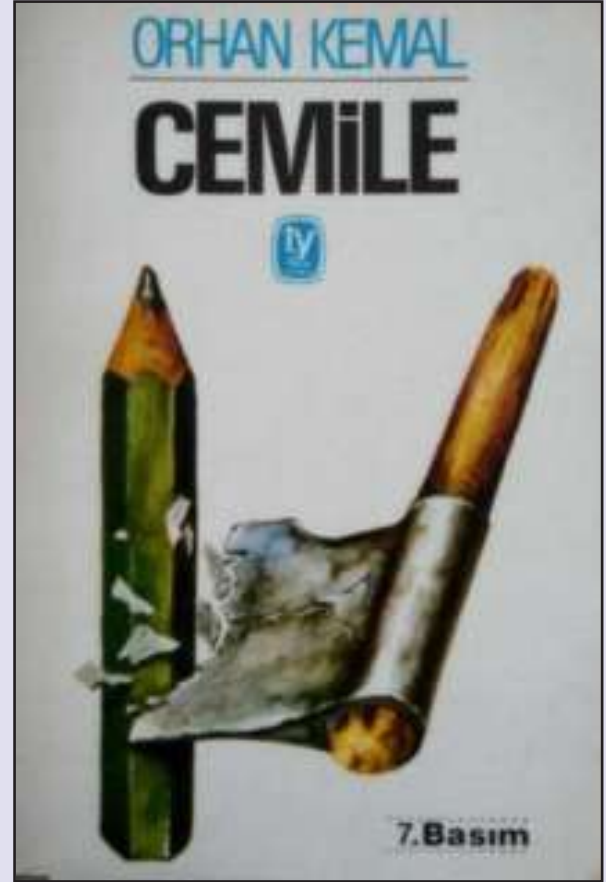
Karşı taraf verilen söze inanmazsa çocukları üzerine, varsa mutlaka oğulları üzerine yemin eder ve böylece muhatabı verilen sözü yerine getireceğine ikna etmeye çalışır.

Rakibini domuz anlamına gelen "hınzır" veya "džukelo

" söz atarak küfreder.

Karı koca öldükten sonra yan yana gömülür.

Ölmeden önce, hane reisi, ölümünden sonra mülkü da-

ğıttığı bir vasiyetname bırakır. İradeye kesinlikle saygı duyulur.

Her banyodan sonra çocuklar evde bulunan yetişkinlerin ellerini öperler.

Eşler şehirden geçerken yan yana gitmez, erkek önden gider ve kadın onun arkasındadır gider.

4. Beslenme

Günde üç öğün yemek yerler. Yemek masada yenilir. Masanın üzerine sofrası bezi işini gören masa örtüsü serilir. Yemek, çay ve kahve mangalda, ızgarada hazırlanır. En sevdikleri içecek kahvedir. Misafire kahve ikram edilir. Arka arkaya iki üç kahve içilir. Akşam yatmadan önce muhakkak kahve içilir. Kahve içilen fincanların kulpları yoktur. Kahvenin yanında kahvenin içindeki şekeri karıştırarak eritmek için küçük kaşık da servis edilir.

Yemek sırasında peçete kullanılmaz. Masanın altındaki masa örtüsü peçete görevi görür.

Bir yemek sırasında, belirli şeyler sıklıkla tartışılır.

Yöre halkı yemek yerken konuşmaz, çünkü yemek yerken konuşursa günah işlediğine inanır.⁷

5. Aşk ve evlilik

Kızlar genç bir erkek veya müstakbel bir eş seçmekte özgürdür. Ebeveynler kızın fikrini almadan onun nişanına karar vermezler. Yerliler arasında kız evine gelen

gencin anne babası, gencin huzurunda kızın evine giderek isteyici- dünür rolünü yapılır. Çoğunlukla evlilikler Boşnak, Yugoslav veya Bulgaristan göçmen aileler çevresinde yapılır.

Kızlar, nişandan önce bile seçtikleri kişiyle eğlenirler. Yerliler arasında bir kız nişanlıyla evlenene kadar iletişim kurmaz ve bu neredeyse yazılı olmayan kanunlarla yasaklanmış ve onaylanmıştır.

Nişan, para olarak belli bir ücret ödenmeden ve kızın ailesi tarafından özel koşullar koymadan yapılır. Yerlilerde, erkek tarafı kızın hazırlaması için ailesine miktarı oldukça büyük olan "Başlık parası vermektedir."⁸ Erkek tarafı, anne babasından istemesi için kız evine erkek ya da kadın isteyici gönderir.

6. İş bölümü

Kadınlar inek ve keçi sağır, yemek hazırlar, çamaşır ve bulaşık yıkar, evin iç ve dış temizliğine bakar, toprağı işler.

Erkekler sözleşme yapar, çocukların nişanına karar verir, gusla çalar, misafirle sohbet eder, şarkı söyler.

Genç erkekler ve kadınlar aynı fabrikada, aynı salonda ve aynı ofiste birlikte çalışırlar.

Erkekler ibadet için camiye gider, kadınlar ise namazlarını evde kılar.

7. İnançlar

Allah'ın varlığına ve tanrının tek olduğuna inanırlar. Dünyanın var olduğunu ve yok olacağına inanırlar. Hayatın ve dünyanın ebedi olduğunu kabul etmezler. İnsanın öldüğüne ve toprağa dönüştüğüne inanırlar.

Mirasçıları oldukları için ve nesillerini sürdüreceklerine inandıkları için çocuklar adına şükrederler.

Mutluluğu ve bereketi bozmamak için ekmeği bıçakla kesmek yerine elle bölerler.

Hamile bir kadın rüyasında anne karnındaki fetüsün ağladığını gördüğünde, bunun ölümcül sonuçları olabilecek zor bir doğum olacağına inanırlar.

Kapı eşiğine oturanın kötü haber alacağını inandıkları için kapı eşiğine oturmaktan kaçınırlar.

Mavi gözlü kadının nazar olduğuna ve kem gözlü olduğuna inanırlar.

Rüyaya inanırlar, Rüyasında başı açık bir adam görenin, hayatının tehlikede ve kendini kurtarmak için çev-

reyi değiştirmesi gerektiğine inanılır.

Bir erkeğin, bir kadının, bir çocuk veya evcil bir hayvanın gelişmiş, güzel, değerli vb. olduğu söylenince, nazardan-büyüden korunması için her defasında 'Maşallah' derler.

Bir kişi heyecanlandığında bir bardak su içmesini tavsiye ederler, çünkü suyun onu sakinleştirdiğine inanırlar.

8. Davranış

Gençler şehre gitmek için evden çıkarken yerliler gibi evde kalan yaşlıların elini öpmeden sözle selamlaşırlar.

Hamile bir kadın doğum yapmadan önce altın takılarını yeni doğan bebeğe miras olarak bir arkadaşına bırakır. Hamile kadının ölümü halinde, arkadaşı bu zineti yeni doğana çocuğun nişan öncesi teslim eder.

Giysilerini kül koydukları suyla yıkarlar.

Kadınlar çamaşır yıkarken susmaz, aksine şarkı söylerler.

9. Atasözleri

İnsan tükürüğünü yalamaz.

Fakir olmakta utanılacak bir şey değildir.

İtibar, yoksulluk nedeniyle kaybolmaz.

Dünya tarif edilemez.

Dünya yaratıldı ve yok olacak.

Dünya sonsuz değildir.

Yüzünde tavşan tüyü var.

Tanrı kötü bir günden korusun.

Allah ağlatmasın.

Zekâ varsa yakınlık vardır.

Para adamı adam yapar.

Herkesin gücü fakiri etkiler.

Sabrin sonu selamet.

Kim başkasının evini yıkarsa aynısını yaşayacaktır.

Yanlış konuşma.

Bütün bunlar Orhan Kemal'in "Cemile" romanında sunulmaktadır. Bu göçmenler tarafından hala değer verilen bir folklorun- halk inançlarının bir bölümüdür. Bu folklor zenginliği bize, sınırlar dışında yaşayan vatandaşlarımızın folklor araştırmalarına organize bir şekilde yaklaşma zorunluluğunu getirmektedir.

¹ Orhan Kemal (1914 doğumlu, 1970'te öldü). 10 öykü kitabı, 29 roman ve 6 oyun yayımladı

² Roman Cemile (Džemilje), 8. baskı, "Tekin", İstanbul. 1984'te

³ Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç: 1933. 108.179 kişi, 1934. 3.219 kişi, 1935- 3.489 kişi, 1936- 250 kişi, 1937- 65 kişi, 1938-71 kişi. Kurtuluşan sonra 1951 yılına kadar 114.000 kişi göç etti vs. Altan Deliorma: Büyük Darbe, Boğaziçi yayınları, 2. baskı, İstanbul 1975'te

⁴Karagöl, Anadolu'da Adana iline yakın bir köydür.

⁵Muy ve Malik, 1934 yılında Amir ağa tarafından öldürülmesi organize edilen Milletvekili Bošković Boško'nun öldürülmesinden hemen sonra Yugoslavya'dan göç ettiler. Bu cinayet nedeniyle Karadağ, Sancak ve Bosna-Hersek nüfusunun Müslüman kesimi üzerinde terör başladı. Muj ve Malikaileleri ile birlikte Türkiye'ye göç ederek terörden kurtuldular.

⁶ Abdulah Skaljčić, Turcizmi u Srposko-Hrvatskom recniku (Sırp-Hırvat dilinde Türkçe kelimeler), 4. baskı, "Light" Sarajevo, 1979.

⁷ 10, 11 Prof. Pertev Naili Boratav: 100 soruda Türk folkloru (Tuski folklor u 100 pitanja), 2 izdanje "Gerçek yayınları", İstanbul, 1984,

⁸ 7 dipnotta adı geçen eser.

HASAN KALEŞİ'NİN 1973'TE PRİŞTİNE'DE KURDUĞU ORYANTALİSTİKA BÖLÜMÜ 50 YAŞINDA

Prof. Dr. İrfan Morina

Birkaç gün önce Priştine Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Şarkiyat Bölümünün başkanı sayın Dr. Abdullah Rexhepi'den ilginç bir davetiye geldi. Davetiyede şunlar yazıyordu:

Sayın Prof. Dr. İrfan Morina
23 Mayıs 2023 tarihinde (Salı günü)saat
10:00'da Filoloji Fakültesi İdriz Ajeti Salo-
nu'nda gerçekleştirilecek olan Şarkiyat Bi-
limleri Anabilim Dalı'nın kuruluşunun 50.
yıl dönümü kutlamalarına davetlisiniz.

Açıkça söylemek gerekirse bu davetiye beni hem onurlandırdı hem de duygulandırdı. Duygulandım çünkü 50 sene önce kurulan bu bölümün ilk kuşak öğrencileri arasında ben de bulunuyordum. 1973 yılında Priştine'deki Oryantalistika Bölümü'nü Prof. Dr. Hasan Kaleşi kurmuştu. Arapça, Türkçe ve Farsça'nın okunacağı ve okutulacağı böyle bir bölümü o dönemde Tito Yugoslavya'sında, Priştine Üniversitesi'nde açmak pek de kolay bir iş değildi. Hasan Kaleşi hocamız kendi otoritesini ve saygınlığını masaya koyarak bu işi yapmayı başardı. Çünkü,

Hasan Kaleşi Priştine'de Arnavutça, Belgrat'ta Sırpça, Ankara'da Türkçe, Münih'te Almanca, Roma'da İtalyanca, Kahire'de Arapça, Sofya'da Bulgarca, Üsküp'te Makedonca konuşan ve yazan çok yüksek otoritesi olan büyük bir bilim adamıydı.

Bana gelince Prof. Dr. Hasan Kaleşi'nin adını daha önce de duymuştum ama onunla ilk defa 1973 yılında Üniversitede okumaya başladığımda tanışma fırsatım oldu. Kaleşi hocam büyük özveriler sonucunda 1973 yılında Priştine'de Felsefe Fakültesi bünyesinde Şarkiyat Bölümü'nü açmıştı. İlk yılda Arap dili, Arap edebiyatı ve Oryantal filolojisi derslerini okutuyordu. Ders açıklaması muhteşimdi. Bir kelime üzerinde dakikalarca yorum yapıyordu. O güne kadar Arapça kökenli olduğunu zannettiğim ve Kuran-ı Kerim'in ilk suresi olan İkre bi-ismillah da "kalem" kelimesinin Arapça olmadığını, Arapça 'ya Yunanca'dan "kalamos" tan geçtiğini, daha ötelere de gidip Yunanca'ya da ait olmadığını, Yunanca 'ya da Süryanice'den girdiğini açıklarken ben şahsen hayran kalmıştım. O güne kadar bir kelimenin kökeni hakkında bu kadar teferruatlı açıklama yapana, bu kadar derinlere inene pek rastlamamıştım. Diğer taraftan günler ilerledikçe

Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi

onun kişiliğini ve karakterini de daha yakından tanıma fırsatım oldu. Prof. Dr. Hasarı Kaleşi uzun boylu, yakışıklı, bilgç bir kişiydi. Çekiciliği vardı, karizmatikti. Her şeyden önce bir üniversite profesörünün unvanı ona her şeyi ile yakışmıştı. Üniversite binasında, bilimsel toplantılarda, kongrelerde ve uluslararası sempozyumlarda yer alması, sadece dikkat çekiciliğiyle değil, aynı zamanda kapsamlı ve ansiklopedik bilgisi ile de iz bıraktı. Bilime tutkundu, aşınaydı, tavırları sarsılmazdı, bilimsel sorunlara yaklaşmada cesurdu, doğası gereği patlayıcıydı, ne kadar acı olursa olsun gerçeği söylemekten çekinmeyen biriydi.

Dünyanın birçok diline hâkim olmasına rağmen hoca günümüz edebiyat Türkçesiyle yazmaya cesaret edemiyordu. Buna şahsen tanıgım. Evet, Osmanlı tarihine, kültürüne ve medeniyetine aşınaydı, bilgi açısından bu sahada ender bir kişiydi. Ne var ki yeni Türkçe yani günümüz Türkçesi onun için bambaşka bir meseleydi. Dolayısıyla Sırpça ve Arnavutça yazdığı makalelerini hep tercümeyle verirdi, kendisi yazmaya kalkışmazdı.

Hasan Kaleşi'ninkısa biyografisi:

7 Mart 1922'de bugün Kuzey Makedonya Cumhuriyeti sınırları içinde kalan Kırçova'ya bağlı Sırbiça köyünde doğdu. Babasından Arapça ve dinî ilimlerle ilgili dersler aldı. Üsküp'teki Kral Aleksandar Medresesi'nde altı yıl okuduktan sonra iki yıl Priştine Lisesi'ne devam etti. Yüksek öğrenimini Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü'nde yaptı (1946-1951). Fakültede iken Fehim Bayraktar-eviç'in ilgisini çeken Kaleşi onun yönlendirmesiyle Arap Filolojisi dalında çalışmalara başladı ve bu hocasına asistan olarak tayin edildi (1952). Yüksek lisans ve doktora tezlerini Yugoslavya'daki Arapça

Vakıf Belgeleri üzerine hazırladı. 1965 yılında ihtisas amacıyla gittiği Hamburg'da Annemarie von Gabain ile birlikte Türkoloji kürsüsünde çalıştı. Almanya'dan döndükten sonra Priştine Albanoloji Enstitüsü'nde üç yıl uzman olarak bulundu (1967-1970) ve ardından Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi Tarih Bölümü'nde hoca olarak göreve başladı. Aynı fakülte bünyesinde Doğu Dilleri (Oryantalistik) Bölümü'nü kurdu (1973). Bu bölümde çalışmalarını sürdürürken 19 Temmuz 1976'da vefat etti.

Hasan Kaleşi, benim hocamdı. Onun bende hakkı çoktur. Ödemem mümkün değildir. Küçük hediyeler verildiğinde "Çam sakızı çoban armağanı" derler ya... işte onun hakkında hazırladığım bu kısa makalenin de rahmetli hocamın aziz hatırasına bir küçük hediye, bir hediye-i nâçizâne olmasını arzu ediyorum.

Şarkiyat Bölümü'nün 50. Yıl dönümü Töreni Toplantıyla Kaydedildi

YA GÜL, YA BÜLBÜL...

Zor olmasın sorular
 Mahşer günü ey dostlar
 O gün attığınız bir avuç toprak
 Ya gül kokar,
 Ya da yanı başımda selviye
 bülbül konar,
 Işık ötesinde
 Ya güneş, ya ay doğar
 Merak etmeyin,
 dua edin, siz dostlar.

İbrahim Arslan, Priştine-Kosova
04.03.2021

AZERBAYCANIM

Seni harda tanısaydım,
 Böyüyüp yaşa dolsaydım,
 Oynasaydım, oxusaydım,
 Al renklere boyansaydım,
 Geceleri ulduzlara,
 Mehtabına baxa baxa,
 Seve seve sevilseydim,
 Bilerdim ki vetenimdir.
 Doğum yerim, qedem yerim,
 Öldüğümde ölen payım,
 Qlobusu yaxınlaşdır,
 Alovlanan yurdu göster.
 Bura benim vetenimdir!
 Baxö buradır benim canım.
 Xezer, can Azerbaycanım!

Aida Zeynelova, Bakü-Azerbaycan

Feyyaz SAĞLAM
KIBATEK Onursal Başkanı

MAMUŞA'YA DÖRTLÜKLER

- Reşit Hanedan'a-

I.
"Göç, göç !" diye düzülür , nice hazan yazılır
An gelir de zaman üstüne zaman yazılır
Anladım ki buralar bir köyden çok fazlası
Mamuşa'da roman üstüne roman yazılır...

II.
Rumeli'de yağız bir ata binmiş Mamuşa
Ulu göklerden sanki yere inmiş Mamuşa
İki değil,üç değil,beş değil,yedi değil
Reşit'in dokuz romanına sinmiş Mamuşa...

III.
Diyâr-ı Rumeli...Han'ı var, hanedanı var
Bir cennet Mamuşa, Yaradan'ı var
"Taş yerinde ağırdır, gitme gitme kal !" diyen
Kosova'nın Reşit'i , Reşit Hanedan'ı var...

2022/23 Öğretim Yılı Sona Erdi

Öğrenciler Yaz Tatiline Merhaba Dediler

Kosova Eğitim Bilim Teknoloji ve İnovasyon Bakanlığı'nın almış olduğu karara göre 30 Haziran tarihinde ilk orta ve alt öğretim okullarının tümünde öğretim yılı sona ererken yıl boyunca süren yoğun bir çalışmanın ardından okulumuzda görev yapan öğretmenlerle öğrenciler de sevinç içerisinde yaz tatiline ayrıldılar.

Bu öğretim-egitim yılında Mamuşa "Anadolu" ilk, orta ve alt öğretim okulu bünyesinde 9'uncu sınıflarından Türk dilinde 60, Amavut dilinde 5 öğrenci mezun olmuştur. Bakanlık tarafından 9'uncu sınıflar için düzenlenen sınavda memnun edici puanlara sahip olan ilk ve orta alt okulu öğrencilerine okul yönetimi tarafından hazırlanan diplomaları sınıf öğretmenleri tarafından verildi.

5'inci sınıflardan mezun olup orta öğretime geçmeye hak kazanan öğrencilere de kameleri verildi. Öğrencilerimiz kamelerini aldıktan sonra yaz mevsimi boyunca iki aylık bir tatil yapacaklar. Kosova Eğitim Bilim Teknoloji ve İnovasyon Bakanlığı'nın almış olduğu karara göre 2023-2024 eğitim ve öğretim yılı, yaz tatilinin sona ermesiyle birlikte 1 Eylül 2023 tarihinde başlayacaktır.

Bu arada okulumuzun 1. sınıflarına kayıtların birinci dönemi tamamlanmış bulunmaktadır. 2023-2024 eğitim kayıt işlemleri çerçevesinde "Anadolu" İlkokulu Türkçe sınıflara şimdye kadar 66, Amavutça sınıfa ise 5 öğrenci kaydını yapmış bulunuyor. Kayıtlar hala devam etmektedir. "Anadolu" Okulu'nda 3 sınıf Türkçe ve 1 sınıf Amavutça olmak üzere toplam 4 sınıf açılmıştır.

"Zübeyde Hanım" Anaokulu'na gelince bu okulda her yıl 3 sınıf açılmaktadır. Bu 3 sınıfa bu yıl 50'nin üzerinde öğrenci alınması planlanmıştır. Kaynaştırma sınıfına alınacak öğrenci sayısı ise en fazla 6'dır. Kosova Eğitim Bilim Teknoloji ve İnovasyon Bakanlığı tarafından Türkçe ve Amavutça olarak hazırlanıp basılan ders kitapları öğrencilere her yıl olduğu gibi bu yıl da ücretsiz verilecektir.

"Anadolu" İlkokulu'nda ders veren tüm öğretmenler üniversite mezunu olup her öğretmen kendi branşında ders yapmaktadır. Dolayısıyla kadro konusunda herhangi bir sıkıntı bulunmamaktadır.

EROL MORINA

“ATATÜRK” LİSESİ'NE KONFERANS SALONU

Mamuşa “Atatürk” Lisesi geçenlerde, 20 yıl sonra nihayet çok gereksinimi duyulan bir konferans salonuna kavuştu. Mamuşa Belediyesi Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün girişimi ve talebi üzerine, Kosova Türk Temsil Heyet Başkanlığı tarafından Mamuşa'da daha 2002 yılında eğitim-öğretim faaliyetine başlayan “Atatürk” lisesi binasında gerçekleştirilen kapsamlı bir tadilat ve düzenlemenin ardından çağdaş araç gereçlerle donatılmış bir konferans salonu meydana getirildi. “Atatürk” Lisesi'ne kazandırılan bu konferans salonu Haziran ayının ortalarında Mamuşa belediye yetkilileri, TC Priştine Büyükelçisi, TC Prizren Başkonsolosu, KDTP Genel Başkanı, Türk Temsil Heyet Başkanlığı temsilcileri ve Atatürk Lisesi çalışanlarının hazır buldukları mütevazı bir törenle hizmete verildi.

“ANADOLU” İLKOKULU'NDA “OKUMA BAYRAMI” SEVİNCİ

Mamuşa “Anadolu” İlkokulu'nda her yıl geleneksel olarak düzenlenen “Okuma Bayramı” bu yıl da gerçekleştirildi. Mayıs ayında 1. sınıf öğrencilerine yönelik olarak düzenlenen “Okuma Bayramı” nedeniyle hazırlanan programa katılan minik öğrenciler söyledikleri türküler, okudukları şiirler, oynadıkları oyunlarla coşarken mutluluklarını paylaşmak için okullarına gelen konuklara da hoş anlar yaşattılar. “Anadolu” İlkokulu Müdürü Erol Morina, söz konusu okulun öğretmen ve öğrencileri tarafından hazırlanıp gerçekleştirilen bu güzel etkinliğe belediye müdürleri, ana-babalar, öğretmenler, öğrenciler ve bu arada Türkiye Priştine Büyükelçiliği, Prizren Başkonsolosluğu, Kosova Türk Temsil heyet başkanlığı, KDTP temsilcileri de katılımlarıyla renk kattılar.

ABDÜL TAÇ, GÜZEL SANATLAR SINIFI'YLA YAŞATILACAK

Mamuşa “Anadolu” İlkokulu'nda açılan Güzel Sanatlar Sınıfı'na beldemizde 42 yıl boyunca hem öğretmenlik hem de müdürlük yaptıktan sonra birkaç yıl önce vefat eden değerli eğitim işçilerimizden merhum Abdül Taç'ın adı verildi. “Anadolu” İlkokulu Müdürü Erol Morina ve bu okulda çalışan öğretmenlerin gayretleriyle gerçekleştirilen Güzel Sanatlar Sınıfı adını taşıyacağı Abdül Taç'ın ölüm yıldönümünde düzenlenen mütevazı törenle öğrencilerin hizmetine sunuldu. Törene Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, merhum öğretmen ve müdür Abdül Taç'ın aile üyeleri, ana-babalar Mamuşa'da TSK İvit Evi temsilcileri, öğrenci ve öğretmenler katıldılar.

Bu esnada yapılan konuşmalarda sınıfa adı verilen merhum öğretmene ve müdür Abdül Taç'ın beldede yapılan Türkçe eğitimin gelişmesine sunduğu örnek katkısı dile getirilirken adının da bu sınıf sayesinde sonsuza dek yaşatılacağı belirtildi.

ABDÜL TAÇ ANISINA

Bir sabah yine sela sesiyle uyandı Mamuşa
 Dertli dertli yediler yetmişler dinledi.
 Acaba bugün ölen kardeşimiz kim?
 Binlerce eser bırakan Abdül Taç idi.

Binler sela sesiyle ağlıyor
 Abdül Taç'a veda ediyor.
 Duyduklarına inanamıyor
 Nasıl böyle bir çınar gider diye.

Öğretmen olmak kolay değil, yük ağır.
 Yüküne yük müdürlük verildi.
 Hepsinin üstesinden başarıyla geldi.
 Bıkmadan usanmadan herkesi dinledi.

Binlerce zorluklara rağmen
 Öğretmen, doktor, mühendis yetiştirdi.
 Hepimiz senin eserlerinle gururlandık
 Bugün eserlerin durmadan yeşeriyor.

Bugün Mamuşa hüznü,
 Bugün Mamuşa umutsuz,

Bugün Topluva deresi sakin,
 Bugün acımız büyük dostlar.

Bana Abdül Taç kim sordular?
 Öğrenciler üşümesin diye sobayı yakan,
 Gönü zengin, cana yakın olan,
 Bilgedir, merhamettir, çiçek misalidir.

Ak saçlı, selvi boylu,
 Sözü er, kalemi kurşun,
 Bakışı şahin, kalbi zengin,
 Disiplinli ve çalışkan bir erdir er.

Hepimizin üzerinde hakkı vardı.
 Hepimizin üzerinde sevgisi, saygısı vardı.
 Küçüklerle küçük, büyüklerle büyük,
 Öğretmenle öğretmen olurdu müdürümüz.

Çocuklarla avluda top oynardık.
 Camları kırar, bağırırdık durmadan.
 Gelir yanımıza kızgın, başımızı okşardı.
 Şefkat eli değerdi bir anda başımıza,
 Abdül Taç'ın eliydi bu eli.

Müdürümüzü ne kadar yazsak az,
 Abdül Taç'ı ne kadar konuşsak az,
 Sevmek ne kadar hoşsa,
 Özlemek o kadar hasret.

Mirat EREN, Mamuşa

UMUT BAHÇESİ

Dünya bahçesine umut ağacı diktim
 Sabırla beklerim meyvesini verir birgün
 Dalından gelen meyvesini çok tatlı verir
 Kimi Meryem kimi İshak kimi İbrahim olur.

Gün gelir çıkarlar her biri kainatta pazara
 Biri Asya'da Biri Afrika'da Biri Anadolu'da durur.
 Onlardan tadanlar yedikçe döner tekrar alır
 Bu meyveler hep imanı ihlası ve sabrı verir.

Dertliyim hep beklerim o meyve gününü ben
 Gel ey dostum sende benimle bu derde yan
 Bak hele heryer yanıyor ortalık olmuş kan revan.
 Umudum sendedir bahçeye diktiğim genç fidan.

Diktiğin fidanın kökü dünyaya iyi kök salsın
 Dalı göğe uzansın da ahirette meyvesini versin
 Bu dinin bu milletin ve insanlığın umudu sensin
 Bu dikilen fidan sensin ey benim genç kardeşim.

Dikkat et kitabın yükü senin omuzunda durur
 Karanlık da olan kullar dilinle nura doğru gelir.

Hak dinine yardım edene daima yoldaş olur.
 Davan büyük yükün ağırdır ey genç kardeşim.

Ben ölsemde bu dava seninle yol alacak
 Arayan kullar seninle doğru olanı bulacak
 Elbet her ömür birgün son olana varacak.
 Unutma hesap günü yüzün hep ak olacak.
 Teraziler kurulduğu gün sahibin Allah'tır
 O salih olan kullarına o gün beraatı verir.
 Dünyada o güne çalışanlar hep mutlu olur
 Adil olan Allah salihlere ebedi huzuru verir.

S Tamgüç/Hollanda

Pırlı

Bu yağın pırlıtlı karlardan daha beyaz
 o nur saçan yüzün, gözün aynımda
 Balkon kenarı, tane tane yağın,
 ışık saçan, pırlıtlı karlar altında
 O güzel yüzünde topladığım tefsiri olmayan
 sessiz sözcükler aklımda, içimde, saklımda

Gülhan KRÜEZİ
 Mamuşa

Bahtiyar Sipahioğlu'ndan yeni bir eser

“Yaşanan ve Yaşayan Kültür”

/Mamuşa düğün ve ölüm adetleri/

Mamuşa'da doğup büyüyen, ilkokulu burada, liseyi ve yüksek okulu Prizren'de bitiren, Mamuşa Hacı Ömer Lütfü İlkokulu'nda uzun yıllar Türkçe öğretmeni olarak çalışmasının ardından göç ettiği Türkiye'nin Bursa kenti ve çevresindeki ilkokul ve lisede emekli olana kadar Türkçe öğretmeni olarak hizmet veren Bahtiyar Sipahioğlu'nun şimdiye kadar kaleme alıp yayınladığı eserlerden Türkiye'de yaşamasına rağmen doğup büyüdüğü bu topraklardan kopmadığı, burada yaşayan insanların siyasi, ekonomik, kültürel durumları, bu konular üzerinde elde ettikleri edininim ve kazanımlarıyla birlikte zaman zaman maruz kaldıkları baskı ve haksızlıkları da izlemeyi sürdürdüğü ortaya çıkıyor.

Bahtiyar Sipahioğlu Kosova, dolayısıyla da Mamuşa, yüzyıllardan bu yana burada yaşayan Türk halkıyla ilgili olarak kaleme alıp yayınladığı çok sayıda değerli eserinde bir yenisini daha eklemiş bulunuyor. Geçenlerde Türkiye'de günyüzünü gören “YAŞANAN VE YAŞAYAN KÜLTÜR/ Mamuşa Düğün Ve Ölüm Adetleri/” başlıklı bu en son eserinde kitabın başlığından da anlaşılacağı gibi Bahtiyar Sipahioğlu Kosovalı Türklerin kalesi

durumundaki Mamuşa'da yüzyıllardan bu yana yaşayan Türklerin düğün ve ölüm adetlerini sergiliyor.

Yazar bu arada Mamuşa halkının günlük yaşamda kullandığı Türkçe ağızında gün bugün muhafaza edilen, buraya has özgün kelimeleri de açıklamalarıyla birlikte vermektedir. Yazar, konuyla ilgili olarak yaptığı araştırma, incelemelere değinirken diğerleri arasında şunları söylüyor: “...Siyasi ve egemen gücün yapamadığı tahribatı maalesef küreselleşme zehirini akıtarak, kültürel alanda tahribata yol açmış, yaşanan ve yaşayan kültürümüz olan düğün, ölüm adetleri yanında halk edebiyatının temelini oluşturan atasözü, deyim, mani, türkü ve akıncı yoluyla beraberinde getirdikleri Mamuşa ağızında kullanılan kelimelerin değişikliğe ve kayba uğramamaları için Mamuşa Hacı Ömer Lütfü İlköğretim Okulu'nda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliğine başladığım 1971 yılından itibaren mücadele sonucu bu eser ortaya çıkmış bulunmaktadır...”

Dergimizin de sıralı yazarı olan müellifi Mamuşa dergisi olarak bu en yeni kitabı için kutlar, başarılarının daim olmasını dileriz.

Tarihten Günümüze Taşınan Sözcükler

Aco- Amca-Babanın erkek kardeşine, aynı kabileden olan yaşça büyük erkeklerle, akraba olmayıp komşu yaşlarına verilen unvan. **Açın-** ne zaman anlamında kullanılan bir kelimedir. **Aranı-** Düğünlerde yemek, üzümli pekmez yapmak için kullanılan büyük kazan. **Ayaktaş-**arkadaş, **Binak-**ikiz, **Bişnisa-**tulum, **Combuna-**boşa gitmek, **Çenef-**tuvalet, bdesthane, **Çerge-**Keçi kılından yapılar yer düşmesi, hali, kilim. **Çovkanmak-**yıkanmak. **Cüpina-**tuvalette tahret destisi, **Dada-** abi, ağa-büyük kardeş, anlamlarını taşıdığıdır. **Digren-** Saman, ot gibi maddeleri toplamak ve taşımak için kullanılan çiftçi aracı, **Diritese-**çirliçiplak, **Dulunmak-** Kaybolmak, görünmez hale gelmek, Güneşin batması, **Filahal-**bemen, çok çabuk, **Fuşka-**delik, **Glumuç olmak-** ezilmiş büzülmüş olmak. utanmak **Haçın-**Ne zaman anlamında kullanılan kelimedir, **Handa-**Nereye anlamını taşımaktadır, **Hayat-**evin giriş bölümü, **Hiravo-** "hıra-" zayıf-çelimsiz-saska-ince, uzun, **Huşumak-**Oluşan bir olay etrafında birdenbire toplanmak, **Ince-**yenge, **İşlemek-** iş yapmak, iş yerinde veya ovada çalışmak, **Kınaç olmak-** Şenlenmek, mutlu olmak, **Kırçma-** -Çiftçi işlerinin herhangi birinin bitmesi sonucu verilen yemek. **Kırpıtmak-**Saç kestirmek, uzanan kısımları aldırarak, **Kızılca-**Ruj, **Koçki-** süslü gelin arabası, **Kotara-**Ahırlarda buzağaların analarından ayrı olarak kaldığı bölme, **Koz-**ceviz, **Luga-**Fundalık, çalı, **Mahrama-** Tezgahta dokunmuş el silme ve örtü bezi, havlu, **Meço-**Malak, **Mirşa-**Hayvan cesedi, leş **Okşo-**Manda, **Pırag-**Eğik **Şul-**Hane kapılarını dışardan kapapak için kullanılan ağaçtan sürgü, **Tagar-** Topraktan yapılan sobadan çıkan korların konulduğu araç, mangal, **Trova-**Ekmek kırıntısı, **Tul ekmeğin içi,** Kemiksiz et. **Tupulasko-**yuvarmak, **Vafir-** Yeter- **Yelışmek-** İyileşmek- ve süslenmek anlamlarında kullanılır, **Yugurlamak-** Çalmak

Yaşanan ve Yaşayan Kültür

BAHTİYAR SİPAHIOĞLU

Yaşanan ve Yaşayan Kültür

Mamuşa'da düğün ve ölüm adetleri

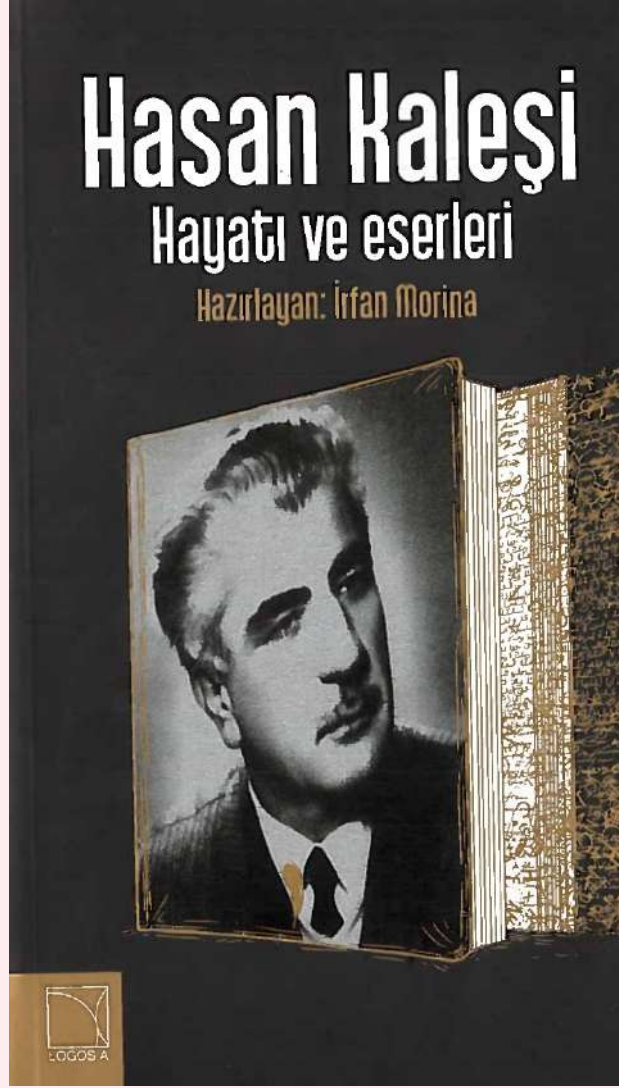
Manifer, Atasözleri, Deyimler, Kullanılan Yerel Kelimeler

Bahtiyar Sipahioğlu

“Hasan Kaleşi Hayatı ve Eserleri”

Hasan Kaleşi daha Yugoslavya zamanında Osmanlı'dan miras kalmış tarihi, dini, kültürel eserlerin gün-yüzüne çıkarılması konusunda uluslararası bilim çevrelerinde saygınlık kazanmış değerli bir bilim insanıydı. Doğumunun 100. Yıldönümü dolayısıyla öğrencisi Prof. Dr. İrfan Morina tarafından hazırlanıp Üsküp LOGOS Yayınları arasında çıkan “Hasan Kaleşi-Hayatı ve Eserleri” adlı eser dünyaca ünlü bu bilim insanının yaşamı ve eserleriyle geniş okur kitlesine tanıtılması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Prof. Dr. Hasan Kaleşi Kuzey Makedonya'da bulunan Prapadisht köyünden Kırçova'ya göç eden Arnavut kökenli dindar bir ailenin mensubu olarak Mart 1922 yılında, Yugoslavya Krallığı döneminde dünyaya geldi. İlkokul eğitimin ardından Üsküp'te Kral Aleksandar tarafından kurulan ve o dönemde Büyük Medrese adıyla bilinen eğitim kurumunda öğrenim gördükten sonra, 2. Dünya Savaşı'nın hemen ardından oluşturulan Tito Yugoslavya'sında, 1946 yılında kaydını yaptırdığı Belgrad Üniversitesi Felsefe Fakültesi Şarkiyat Kürsüsü'nden mezun oldu. 1952 yılında asistan olarak çalışmaya başladığı kürsüde 1960 yılında bilim doktoru unvanına da sahip oldu. 1965 yılında gittiği Almanya'nın Hamburg Üniversitesi'nde birkaç yıl süren bilimsel çalışmalar gerçekleştirdi. Aynı zamanda Mısır Hükümeti'nin davetlisi olarak Kahire Üniversitesi'nde de bilimsel araştırmalar yaptı. 1967 yılında Kosova'nın başkenti Priştine'deki Albanoloji Enstitüsü 'nde araştırma görevlisi, 1970 yılında Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak ça-

alışmaya başladı. Hasan Kaleşi'nin girişimiyle Priştine Üniversitesi bünyesinde 1973-74 öğretim yılında Şarkiyat Kürsüsü de kuruldu.

Seçilmiş Makaleler ve Günlük Basında Yayınlanan Makaleler adlı iki bölümden oluşan 375 sayfalık bu değerli eserde Hasan Kaleşi'nin hayatı, eserleri, kimi makaleleri ve bu arada kendisiyle yapılan söyleşiler yer alıyor. Prof. Dr. İrfan Morina'nın Kitap Hakkında Birkaç Söz başlıklı Önsözünde Hasan Kaleşi'nin bilimsel çalışmalarından bahsederken bu arada Kaleşi'nin geniş bir biyografisine, kitabın sonuna koyulan Son Sözünde ise hocasıyla yaşadığı ilginç bir anısına da yer verdiği görülüyor.

Prof. Dr. İrfan Morina arka kapaktaki tanıtım yazısında

diğerleri arasında şunları söylüyor: **“Balkanların son dönem en büyük orientalistlerinden biri sayılan, ama ne yazık ki en verimli döneminde, /54 yaşında/ ahirete intikal eden merhum hocam Prof. Dr. Hasan Kaleşi hakkında bir kitap /monografi/ yazmak arzusu ve isteği benim zaten yıllardır kafamı kurcalamaktaydı. Ama bu işe başlama cesaretini bir türlü elde edemiyordum. Çünkü Priştine'de Arnavutça, Belgrad'ta Sırpça, Ankara'da Türkçe, Münih'te Almanca, Roma'da İtalyanca, Kahire'de Arapça, Sofya'da Bulgarca, Üsküp'te Makedonca konuşan ve yazan çok büyük bir bilim adamını, büyükbir şahsiyeti bir kitaba sığdırmanın imkansız olduğunu düşünüyordum...”**

“BİR VAR OLUŞ ÖYKÜSÜ” ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Feyyaz Sağlam

Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi
Türk Dünyası Edebiyatları Öğretim Görevlisi (emekli)
KIBATEK Onursal Başkanı

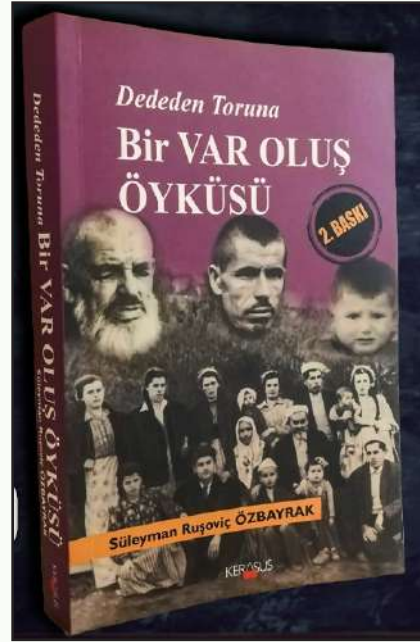
Yıllardır üniversitede ve uluslararası gönüllü bir bilimsel platform olan KIBATEK'te (Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu) Balkanlar'da yaratılmakta olan Türk kültürü, sanatı, edebiyatı üzerine çalışmakta olan bir akademisyenim. 1985 yılından günümüze kadar bu coğrafya adeta ikinci yuvam, vatanım olageldi.

Bu alanın en önemli temel taşlarından birisi de hiç kuşkusuz Boşnak kardeşlerimizdir. Balkanlarda Boşnak tarihini ve kültürünü dikkate almadan herhangi bir bilimsel çalışma yapmak mümkün değildir. Bu çerçevede görev yaptığım İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi'nde KIBATEK'in projesini hazırlayıp kurucu 12 ülkeyi belirlerken Bosna -Hersek'i de projeye dahil etmiştim. Bosna -Hersekli şair, yazar Türkolog, çevirmen ve yayıncılarla sağlıklı ve verimli işbirliğimiz halen devam etmektedir. KIBATEK olarak Bosna ile ilgili kitap yayınladık, Saraybosna ve Mostar' da 3 ayrı uluslararası etkinlik yaptık. Ne var ki bu güzel cabalar Boşnak kültürünü bir bütün olarak yansıtmıyordu. Çünkü Boşnak kardeşlerimiz Bosna'dan çok Türkiye, Makedonya, Kosova, Arnavutluk ve diğer ülkelerde de yaşamaktaydılar. Bosnak kültürünü bir bütün olarak anlayabilmek, algılayabilmek , yorumlayabilmek için bu sahalara da bakmak gerektiğini anlamamız uzun sürmedi.

Kibatek'in İzmir'de düzenlediği Uluslararası edebiyat şölenine Sancak-Yeni Pazar temsilcisi olarak katılan değerli işadama ve yazar Süleyman Rusovic Özbayrak'la tanışmamız hem şahsım adına hem de KIBATEK adına güzel bir tesadüf oldu.

Genel anlamda Sancak- Yeni Pazar /Novi Pazar/ bölgesi Balkanoloji çalışmalarında maalesef kıyıda kenarda kalmış bir bölgedir. Literatürde bu alanla ilgili yayın sayısı da oldukça az. Bilinmeyenler, unutulmuşlar, anlatılmayanlar, yazılmayanlar daha fazla... Böyle bir ortamda bilgi açlığımızı Süleyman Rusovic Özbayrak'ın kitabıyla giderme şansımız olabiliyor. Bu açıdan "Bir Var Oluş Öyküsü" sadece bir kitap, sıradan bir yayın değil... Sancaklı Boşnakların tarihi, sosyolojisi, psikolojisi, aile ilişkileri, dini hayatları, folkloru vd.özelliklerini de bu kitapta bir arada bulmak mümkün. Yazar kitapta ailesi üzerinden bir anlatıyı sunsa da bu-

rada Sancak- Yeni Pazar /Novi Pazar/ Boşnaklarının bir asırlık olağanüstü serüvenini bulabiliyoruz. Kitap bu yönleriyle belgesel bir öneme de haiz. Kitabın ikinci baskı açmasına gelmiş olması da dikkat çekici bir gelişme. Ne var ki, böylesi önemli bir çalışmanın henüz bilim dünyasına duyurulmamış oluşu da üzücü bir durum. Bu konuda sancak Novi Pazar bölgesindeki akademik yapıların, sivil toplum kuruluşlarının yapabilecekleri çok şey olduğunu düşünüyoruz. Keza Türkiye'deki (özellikle İstanbul'da) bu coğrafya üzerine çalışan kuruluşların da yapabilecekleri bir şeyler olmalı.

Süleyman Rusovic Özbayrak'ın kitabında ailesi ve kendisi üzerinden anlattığı olaylar, ilginç anekdotlar üzerinde tek tek durmayacağım. Kitabını büyük bir ilgi ve heyecanla , dikkatle okudum, notlar aldım. Sancak-

Novi Pazar Boşnak gerçeğini ve kültürünü bu kitap sayesinde daha yakından tanımış oldum. Ancak bu durumda bile bölge kültürünün Balkanoloji'de hakettiği yeri alması açısından yeterli düzeyde olduğunu söylebilmemiz de oldukça zor. Süleyman Rusovic Özbayrak bu kitabı yazmak ve yayınlanmakla üzerine düşen tarihi görevi yerine getirmiş. Eline, kalemine, yüreğine sağlık; kendisi bu alanda bireysel olarak yapılabilecek çalışmalar için bir model oluşturuyor ve her türlü takdiri hak ediyor. Yine aynı alanda yeni çalışmalar yapmasını da kendisinden bekliyoruz. Sancak -Novi Pazar bölgesi Boşnak kültürü üzerine uluslararası kurumsal çalışmaların da en kısa ve uygun zamanda başlayacağını görmek dileğiyle.

ALKARISI CİN VE KAYIP KIZ

Elif KÖPRÜLÜ, Kerkük - IRAK

Gözlerini açtığı anda, görkemli ve heybetli Ural Dağları'na doğru yaklaştıklarını görebiliyordu Sayına. Yorgunluktan kılını bile kıpırdatamayacak bir hali vardı. Zavallı atlara üzölmekten alıkoyamıyordu kendini. Nallarının neredeyse çatlayacak olduğunu düşünüyordu. Etrafta, atların nallarının sesinden başka ses yoktu. Sanki araba, bu boş dünya arazisinde tekti, yapayalnızdı. Akıp gidiyordu dağların arasında, ağaçların gölgesinde. Bulutsuz göğün altında, yıldızlar henüz o saatlerden itibaren epeyi belirgindi.

“Şu yıldızlara bir bak. Tanrı yaratmış lâkin, neden bu kadar mağrurlar?”, diye düşündü. Mağrur yıldızları izlerken başını biraz daha eğip, iki genç atın çektiği iki kişilik küçük tahta bir odanın üzerine atılan perdeleri iyice araladı. Gökyüzünde uçan bir sungur gözlerine ilişti. Kanatlarını açmış, özgürce uçuyordu. Sayına, sungurun en az yıldızlar kadar mağrur olduğunu düşündü. Kanatlarının altında kalan topraklara, kendisi mi hükmediyordu? Gün çoktan batmak için solgun ışıklarını saçmaya başlamıştı. Etrafında oluşan kızıl halkalar git-tikçe sararıyordu. Yer yer verimsiz topraklar, yer yer de zengin ağaçlar geliyordu. Bazen de çalılar yolun iki tarafını sarıyordu. İhtişamlı bir bahar tablosunu andıran bu kadar muazzam bir manzarayı uzun süredir görmemişti. Böylece perdeyi kapatıp, yaklaşmakta olan gecenin giz dolu karanlığına doğru salıverdi kendisini.

Kucağındaki körpeye baktı. Alnına nazik bir öpücük bıraktı. Aykız'ın bembeyaz kundağa sarılı, dışı tüylü, içi ise kalın bir deriden yapılan, elle dikilmiş yeleğin içindeki minik bedeni ne kadar da rahat görünüyordu. Küçük gözleri derin uykulara dalmıştı. Üzerindeki şarap renginde olan kaftanını düzeltti. Başına taktığı tofunu indirdi. Balıksırtı örgü saçları, tofunu altından başına örttüğü beyaz tül şalın altında kaldı. Bebeğini izleyen gözleri kısılınca, elmacık kemikleri daha çok belirginleşti ve pembe dudağının kenarında bir gülümseme belirdi... Doğum yapalı henüz üç günü bile bulmamışken, Çuvaşya'daki evlerine doğru yola çıkma kararında ne kadar ısrarcı olduğunu hatırlıyordu Sayına. Eşinin Başkurdistan'daki ailesi, loğusalıkta yola çıkmanın ne kadar tehlikeli olduğunu anlatıp dursalar da nafiye. Bunları düşünürken içini saran hazin duygu eşliğinde, Başkurdistan çoktan geride kalmıştı bile.

Gün tamamen karamaya başladığında böceklerin dahi sesleri kesilmişti. At arabası iyice ağırlaşmıştı. Belli ki atlar epeyi yorgundu. Çok geçmeden duruverdiklerinde, Sayına, yavrusunu göğsüne sıkıca bastırdı. Mevsimlerden bahardı, hava gündüzleri epeyi güzeldi, lâkin o

ağşam güzün ıssız ve soğuk akşamlarına benziyordu. Rüzgâr yoktu ama, bir şeyler Sayına'nın yüreğini titretiyordu.

Perde bir anda aralandı. Eşi Uraz'ın yorgunluktan omuzları düşmüştü. Gözleri uykulu idi. Üzerine giydiği zırh benzeri, toprak renginde bir deri yelek vardı. Kıvrık burunlu ayakkabıları, karanlıkta pek belli olmuyordu. Alnına bağladığı siyah kuşak, gözleri ile aynı renkte idi. “Katunum, ileride bir ateş gördüm. Şavkı göğşe vuruyor. Ormanın yarısını aydınlatıyor. Konaklama yeri olmalı. Atlar da çok yorgun düştü. Siz de hırpalandınız. Oraya gidip, günün aymasını bekleyelim, bu sayede de biraz dinlenelim”, dedi Uraz. Gözlerinin altındaki çizgiler gerilmişti. Elleri, atın boyunduruğunu tutamayacak kadar yıpranmıştı. Sayına, eşinin bu yerinde teklifine başını evet anlamında sallayarak cevap verdi. Perde yeniden kapandı. İçerisi karanlığa gömüldü...

Tekrar hareketlendiklerinde, artık ağır adımlarla ilerliyorlardı. Öteden görülen, ormanı şavkıyla mest eden ışıklar, araba yaklaştıkça onlardan uzaklaşıyor gibiydi. Bir, iki, üç... Defalarca aynıysa tekrarlanıyordu. Bir labirentin içinde hep yanlış yöne hareket ediyor gibi idiler. Onlar ışığa yaklaşmaya çalıştıkça, ışık onlardan uzaklaşmaya çalışıyordu. Ve hatta kaçıyorlardı.

Deminden beri ağır adımlarla ilerleyen atlar bir anda hızlanınca, bitkin hallerinden eser kalmadı. Sayına, Uraz'ın atlara bağırsını duyduğunda, evladını kucağına bastırdı hemen... Atlar kontrolden çıkmış gibi idiler. Var güçleriyle dört nala koşuyor, arabayı bir sağa bir sola hızla savuruyorlardı. Sayına'nın çığlıkları, Aykız'ın nazlıağlayışınakarışı. Uraz'ın bağırsma sesi duyuldu ve atlar çılginca kişneyerek şaha kalktılar...

Yıldızlar gözlerden kaybolmuşlardı. Kadifemsi karanlık göğün altında, etraf toz duman olmuştu. Biri bir ışık tutsa, bir yerden ateş yakılsa da gözleri etrafı bulanık da olsa biraz görebilseler... Atlar arabaya bağlı halde yan yana duruyorlardı. İki de çok uysaldı.

Sayına'nın gözleri eşini arıyordu. Uraz ise, atlardan biraz ötede duruyordu. Yanan fanusu onlara doğru tutuyordu. Sonra kendisine yaklaşıp elindeki fanusu Sayına'ya doğru uzatıp baktı. “Sayına? Sayına?”, diyerek tekrar ediyordu. Gözleri henüz hiçbir yeri net göremiyordu Sayına'nın. Beyaz tül şalı başında değildi. Ellerinin acı içinde sızladığını hissediyordu. Boynu tutulmuştu ve üzerindeki kaftanı, iki parçaya ayrılan arabanın bir kenarına ilişmişti. Kaftanın astarı ise bacaklarına dolanmıştı. Ayağa kalkmasına engel oluyordu.

“Uraz?”, diyebilirdi nihayetinde. Kucağındaki kalın tüy-

lerle kaplı yeleği açtığında, Aykız, tüylü yeleğin içinde yoktu... Yelek bomboştu.

"Uraz! Aykız yok! Aykızım yok!"Titrek sesi korku ile doldu. Gözyaşları tiz çığlıklar içinde akmaya başladı. Uraz, iki kolundan yavaşça tutmaya çalıştı onu. Eteğinin iliştğini görünce de göğsüne sakladığı çakısını çıkarıp, bir çırpıda kesti. Tam o anda, etraftaki çalılıkların hareketlendiğini gördüler. Orada birileri vardı.

"Tanrım!", diyebildiler hep bir ağızdan...

Birisi çalılıkların arasında hızla koşuyordu. Kucağındaki beyaz örtü, ay gibi parlıyordu. Bu oydu! Sayına ve Uraz'ın kızları Aykız'dı... Bebeği almış kaçırılan kişiyi bir türlü göremiyorlardı. Kısa boylu, habis bir varlığa benziyordu. Henüz onlardan uzaklaşmadan, Uraz yerdeki çakısını aldı ve hızla peşine takıldı. Çalılığa girince, Uraz da peşinden girdi. Ancak biraz ileride gözden kayboldu. Arazide, hışırtı sesleri çok boğuk duyuluyordu. Gittikçe gürleşen ve yükselen çalılar, onu saklıyor olmalıydılar. Ne yapacağını şaşırılmıştı ki bir anda çalılıkların arasında saklanma fikri aklına geldi. Pusuya yatıp, o ufak varlığın yanından geçmesini bekleyecekti. Derin bir sessizlik çöktü, Sayına'nın uzun boyu, çalılıkların arasındangörüldü. Ve o an hafif bir hışıltı sesi duyuldu. Uraz da yavaşça ayaklandı. Boyunu geçen çalılıkların arasında ağırca hareket edip, hışıltıya doğru yaklaştı. Tam o sırada, zifiri karanlıkta, bir şeyin kuyruğunu bastığını hissetti.

Çakısını hazırladı. Gördükleri karşısında dili tutulacak gibi idi. Aklına mukayyet olmak için direnip durdu. Ufak, lanet bir varlık, kucağındaki kundakta Aykız'ı kaçırmıştı. Uraz, çakısını hızla ona doğru savurduğunda kulaklarının perdesini tırmıklayan itici bir sesle ağlamaya başladı. "Beni bağışla, beni bağışla! Bebeği sana vereceğim!", diyordu. Duydukları karşısında çatık kaşları daha çok çatıldı. Alnındaki damarlar belirginleşti. Bebeği ondan hızla aldı ve çakısı ile kuyruğunu kesmeye çalıştı. Ancak o, durmadan yalvarıyordu.

"Sizi rahat bırakacağım. Size söz veriyorum. Bebeği ben istemedim. Beni bağışla, beni bağışla!..", diyerek durmadan yalvarıyordu. Uraz bir anda haline acıdı. Onu bağışlamaya karar verdi. Ve ayaklarını kuyruğunun üzerinden çekip, "eğer bir daha karşımıza çıkarsan, kuyruğunu kesmekle yetinmem, seni ikiye bölerim" diyerek bağırdı Uraz. Işık hızında, çalılıklar ortadan ikiye yarıldı ve küçük cin, gözlerden kayboldu.

Uraz arabaya döndüğünde, Sayına'nın hâlâ yerde yatıp yatıp gördü. Baygındı. Gördükleri karşısında hayrete düşmüştü. Şaşkınlık içinde Sayına'ya bakıyordu. Az önce çalılıkların arasında gizlenirken, eşinin ayakta olduğunu görebilmişti. Ancak şimdi, yerde yatıyordu ve üstelik de baygındı. Daha fazla oyalanmayıp, bebeğin kundağını çözdü. Onu beline sıkıca bağladı. Yerde diz çöküp, Sayına'yı ayıltmaya çalıştı.

"Sayına? Sayına aç gözlerini"

Sayına'nın gözleri bir anda açıldı. Gözbebeklerinde alevler yanıyordu. Gözlerini Uraz'ın gözlerine dikti. İki eli ile, kollarını sıkıca kavradı.

"Aykız'ım nerede?", dediğinde boğuk ve kaba bir ses

çıktı boğazından. Uraz'ın bedenini, uzunca kolları ile sıkıca sardı. "Bebeğimi bana ver", diyerek, Uraz'a daha çok yaklaştı. Bu, Sayına değildi.

Uraz'ın sesi, üzerine çöken karabasan gibi idi. Duyulmuyordu... Ne kadar çırpınıp dursa da ondan kurtulamıyordu... Bir an var gücüyle kollarını itip, boğazına yapıştı Uraz. Alkarısı ise, onu bir türlü zaptetmeye çalışıyordu. Kapana kısılmış olduğunun kendisi de farkında idi. Uraz çakısını aldı hemen ve bir eli Alkarısı'nın boğazını sıkarken, bir eli ile de çakısını boğazına dayadı. Kılcal damarları, kızıl kızıldı. Uraz'a karşı ne yapacağını bilemedi ve güneş doğarkenki kuşların tatlı şarkılarından daha güçlü bir ses kullandı. Aldatıcı bir dili vardı.

"Ey Uraz, ey Uraz! Beni bağışlar ve Aykız'ı bana verirsen, sana on asil at vereceğim. Henüz güneş görmemiş, boynuna boyunduruk takılmamış, sırtına binilmemiş genç atlar... Dilediğinde katunların en güzeli, dilediğinde yavru bir kısrağ olurlar..."

"...", yanıt vermedi Uraz. Alkarısı'nı öldürmek için var gücüyle boğazını ittirip sıkı.

"Ey Uraz, Ey Uraz! Dilersen sırtına eyer vurulmamış atlar, dilersen de büyü katunlar... İki dağın arasında dövülen etlerle yapılmış aşlar, doyum olmaz kımızlar... Dökülürcesine gümüş taslardan..."

Gökyüzünde kuvvetli bir şimşek sesi duyuldu... Alkarısı, gözlerini Uraz'dan ayırmadan:

"Dilersen altın hançerler, kılıçlar... Ki onlar bin atı bir anda devirir, on bin atlıyı şavkıyla öldürür... Dilersen parıldayan zırhlar, dilersen de iğne iplik değmemiş giysiler..."

Uraz'ın sabrı kalmadı. Alkarısı'nın boğazına sürdü çakıyı, çenesinin altından indirip, göğsüne dek yarmaya çalıştı. Alkarısı'nın memnuniyetle sunduğu dileklerine boyun eğmeyeceğini bildi. Bu durum, Alkarısı'nı epeyi sinirlendirdi. Ve tüm ile sirkelenip, çakının düşmesini

sağladı.

Alkarısı, Uraz'ın beline sıkıca bağladığı bebeği hızla aldı. Ve Uraz'ı metrelerce öteye itip, yerlerde sürükledi. Kayaların arasına girince, iki büklüm oldu Uraz. Biraz daha ötede, Sayina'nın kendisine doğru koştuğunu görebiliyordu. Alnından sızan bir sıcaklık, dudaklarının kenarına süzülürken, sertçe sıktığı dişlerine değip, midesini bulandırmaya yetti. öylece alnının kanadığını anladı...

Sayina hızla gelip yanında diz çöktü. Uraz'ın hâlâ ayak olduğunu gördüğünde üzerindeki zırhını aradı. Çakısı yerinde değildi. Hızla yerinden fırladı Sayina. Arabanın etrafını aradı, çalılıkların arasına bakıp kendisine elverecek bir şeyler aradı, arabanın kopuk tahtalarından bir tahta parçası aradı... Etrafta hiçbir şey bulamıyordu. Ve ayakları, yerdeki çakıya takıldı. Tökezlediğinin farkında dahi olmadan hızla yerden alıp, Aykız'ı kaçırarak Alkarısı'nın peşine düştü. Tereddüt dahi etmeden çalılıkların arasına daldı. Ardından yol tekrar boş araziye çıktı. Yeniden çalılıklara daldı ve yeniden boş arazide olduğunu gördü. Alkarısı kendisinden gittikçe uzaklaşıyordu. Sayina koştuğunda, Alkarısını koruyan ve gizleyen

çalılar, kendisini boş araziye itiyordu.

Nefes nefese kaldığında, olduğu yerde durdu. Başını kaldırıp, alkarısına baktı. Sol elini havaya kaldırdı ve gözlerinin hizasına getirdi. Sağ kolunun dirseğini göğüs kafesine dayayıp, omuzlarının hizasına çıkardı. Nişan aldı ve çakıyı geriye doğru atıp, öne doğru hızla savurdu.

Çalılar çakının önünü kesmeye başladılar. Birlik olup, çakıyı durdurmaya çalıştılar. Lâkin çakı, hepsini paramparça etti. Savruldukça hızlandı, hızlandıkça daha çabuk savruldu. Ve gittikçe uzaklaşan Alkarısı'nın beline, iki omuz kemiğinin tam ortasına isabet etti.

Etrafa yayılan tuhaf kokuyu ayırt edemedi Sayina. Hızla çalılıkların arasına daldı ve kızının yanına yetişti. Alkarısı gözlerden kaybolmuştu. Yerde, yoğun ve pis bir sıvının, ayakları altında kaldığını hissetti. Aykız'ı kucağına aldı. Gözyaşlarının kuruduğu yanakları, şefkatle gülümsediğinde titriyordu. Kollarının arasındaki kızı ile birlikte, çalılarının arasından döndü. O döndükçe, çalılar eski boylarına dönmeye, çalılar kısaldukça da gökyüzü aydınlanmaya başladı. Sönük yıldızlar, yeniden parladı...

Kıbrıs Folkloru

ATIN ÜSTÜNDE GELİN

Gülşen Şenderin
BAF, KKTC

Bol köpüklü çok nefis
 Con Kahvesi fincanda

Serin çardak altında, ahabplar bir arada
 Bal sohbetler bal demler, fal bakısı bir yanda
 Siyah telve üstüne aşk niyetler görüde
 Atın üstünde gelin, ermekteyiz murada.

İkramlar arasında ceviz macunu güzel
 Yanında su verilir, küçük çatalı özel
 Turunç, bergamot, hurma macunları yöresel
 Kültürel yaşamışlık öyküleri beride
 Gül koktukça Akdeniz, ölüm olmaz karada.

Balkabağı çiçeği, nefis dolması olur
 Yanında küp yoğurdu, tadanlar lezzet bulur
 Şeftali kebabına yiyenler hayran kalır
 Kolakas musakkası, kendine has burada
 Hele molehiyası, yaş da yenir kuru da.

Tatlı nor böreğine, çiçeksuyu yakışır
 Saçta hellimli börek, nostaljiyle çakışır
 Nohutlu çörek nefis, mayasıyla kokuşur
 Zeytinli ve pekmezli sevilir her yörede Y
 aşam kavgası varken, hatırlanır arada.

Pirohu yemeğiyle, fırında makarnası
 Sebzeli kuru bakla, pazı yaprak sarması
 Balkabağı böreği, nefis olur tatması
 Kuru zeytin yaprağı tütsüsü var sırada
 Kokusu iyi gelir ruha da nazara da.

Düğün dendi mi herse, gelin dendi mi kına
 Çalgılar eşliğinde oynayıp testi kırma
 Gelini ağlatmak var sürse dahi sabaha
 Hani eski düğünler, eski hazlar nerede
 Göçerlik ve değişim iç edilmiş karede.

Pekmezli un helvası, tatlı sucuk ve köfter
 Kırık buğdaydan porto, üzümden paluzeler
 Tavşan etli lalangı, mis mis burnumda tüter
 Pulya kuşu turşusu, güzel olur sofrada
 Kültürler yok olurken, yoz kapanmaz yarada

Adaya özgü zeytin, lâle gül ve yasemin
 Beşparmaklar direngen, sarı Mesarya sakin
 Tuzlu mavi denizi kâh dalgalı kâh dingin
 Biter mi bu kuraklık? Tahammül bu soruda
 Kıbrısım cennet Adam, aşkı koyma yarıda.

Bir Sirk Daha Geçiyor

Mehmet BÜTÜÇ
Prizren, Kosova

Karanlık bir odadayım. Sigara dumanları boğuşuyor, ciğerlerimle. İçim karanlık, karanlık dışım. Elimdeki çay rahatlatıyor öksürüğümü. Odada bir tek örümcek ağı parlıyor. Örümcek avını bekliyor. Onlar devamlı bekler. Ağ titreyişinden anlar, koşar avına. Avı bir kurbandır örümceğin. Ağına yanaşıyorum ve ciğerlerimin derinliğinden bir sigara dumanı üflüyorum ona. Kaçıyor. Bütün böcekler gibi, o daiki boyutlu görüyor. Üçüncü boyuttan gelen dumana şaşıyor.

Yıllarca içimde düğümlenen bir olay var. Çocukluğumdan gençliğime, gençliğimden bu güne kadar süren bir sirk olayı. Ben daha doğmadan, savaş sonrası bir yazbaşlar-ken, bir sirk gelmiş kasabamıza. Babam anlatıyordu onlar için kış akşamları çay içerken sıcak soba etrafında. Kasabamızın daracık sokaklarında gezmiş palyaçolar, cambazlar, hokkabazlar, gözbağcılar. Halkımız çıkmış sokaklara, karışmış onlarla beraber. Bütün kediler ve köpekler bile koşmuş onların ardından. Sokaklarımızın kireçsiz, eski kerpiç duvarları güzelleşmiş yapııştırılanrenkli sirk afişlerinden. Kasabamızda adeta bayram olmuşonların gelişile. Geziden sonra, halkımızı yardıma çağırmışlar. Ortada büyük sirk çadırının kurulması, süslenmesi, montaj sandalyeler, temizlik, yemek vardı. Bütün kasaba halkı onlara yardıma koşmuş. Kimisi tahta, testere, kimisi çekiç, ne olursa olsun, ille de yardım olsun.

Sonra sıra sıra yemekler, tepsi tepsi pideler, soğuk ayranlar, meyveler... Ve akşamleyin çadır altındaki gösteriye davet. Yardım edenlere bedava, etmeyenlere bilet. Parası olmayanlar yumurta, buğday, mısır götürüp, sirk programlarını, gösterilerini candan inanarak seyrediyormuş. Eski mezarlığın üzerinde kurulan büyük sirk çadırı (mezar-dakilere saygısızlık olmuş ama) renklere bürünmüş, ışıklandırılmış, herkesin aklını almıştı. Karılarını sirk gösterilerine götürmeyen kocalar, erkek sayılmıyormuş o zamanlarda hanımlarının önünde. Ve yıllar geçtikçe, sirk her yaz gelip, halkımızın varını yoğunu topluyormuş. Sonbaharın soğuk günlerinde çadırını kaldırarak gidiyormuş. Bir kanun gibiymiş bu mesele. Vermezsen yandın...Babama göre, sirkte en ilginç nokta, palyaçolar oluyormuş. Onların arasında, programı yürüten, baş palyaço, en çok alkış topluyormuş.

Seviz yaşındaydım o yıl. Sirkini gelişini sabırsızlıkla bekliyordum. Hayatımda hiç sirk seyretmemiştim ki. Eski bir bakkal dükkânının duvarında gormuştüm o yaşlı palyaçonun resmini. Boyalı gülüş ağzında, gözlerinde boyalı göz yaşları. Resmini görünce hayran kaldım. İçimden gülssem dedim kendi kendime ama yine de gülmedim. Kam-bur bakkal yanlış anlar diye, tokadından korktum. Mayısın o sabahında, kasabamızın sokaklarında telaş. Halkımız sokaklarda. Duvarlarda afişler. Babamla beraber geziyo-

ruz.

-Bu sirk hep geliyor. Kaç yıldan bu yana hiçbir değişiklik yok. Hep aynı afişler, aynı noktalar, programlar gösteriler. Başta hep aynı palyaçolar. Ama bak işte, yine de halkımız hep yutuyor bunları, aldanıyor - dedi babam.

Duvardaki afişleri bir bir okudum. Babamelimden sıkıca tuttu.

-Yanımdan uzaklaşma, dinle beni yoksa bu sirk gürültüsünde kaybolursun - dedi.

İki yandan insanlar, itişiyor sağa sola. Karşımda o yaşlı palyaço el sallıyor halkımıza. Sevindiriyor herkesi kendi selamıyla. Etrafındaki diğer palyaçolar da oynuyor, atlıyor, koşuyor. Onların yanlarında sirk bekçileri. Kasaba meydanına doğru yürüyorlar. Meydan önceden hazırlanmış. Orada kısa bir gösteri yapacaklardı. Az daha geride kaldığımız için, babam beni omuzlarına bindirdi, sevindirdi. Bütün meydan gözlerim önündeydi. İlk defa böyle bir gösteriyle karşı karşıyaydım. Açık ağızla izliyordum meydana-daki sirkini kısa gösterisini.

-Oğlum, bu gösterilere pek şaşma...

Babamın sözlerine aldırmadım. Küçüktüm. Gösteriden sonra, onları öğlen yemeğine götürdüler. Biz evlere dağıldık. Akşam sirk çadırına gideceğiz, program bizi bekliyordu. Bir tek şeye şaşmıştık babamla o gün. Yıllardan sonra, sirk yöneticileri artık halkımızdan hiçbir yardım istememişlerdi. Yavaş yavaş halkımızdan kopuyorlardı sanki...

Aradan yıllar geçti. Ve o yıllarda başladı yeni sorunlar, yeni ufuklar açıldı, yeni boyutlara karıştık. Ama sirk devamlı izliyordu halkımızı, halkımızın çoğu da sirk yıllardır işte bağlı kalmıştı. Çoğu alışkanlıktan izliyordu sirkini. Ve birdenbire bir haber bizi yine ister istemez bu sirk olaylarına döndürdü. O yaşlı palyaçonun hasta olduğunu duymuştuk, ama bu kadar çabuk öleceğini kimse tahmin etmemişti. Ölmüştü o sevdiğimiz iyi kalpli palyaço. Ya şimdi? Sirkimizin programlarını kim yönetecek? Etrafındaki palyaçolar onun öğrencileriydi ama acaba ondan palyaço sanatını öğrendiler mi? yoksa şimdiden sonra ne olacak? Halkımızı kim neşelendirecek? Bütün dünyada bu haber kuşku yarattı. Dünyanın en sevilen palyaçolarından biri ölmüştü. Hiç olmazsa onu televizyonda, yada bazı özel programlarda izliyorduk. Son dönemdeki gösterilerinde, programlarında, onun öğrencileri bile ona engel oluyorlarmış dediler. Hepimizi böyle olaylar üzüyordu. O zaman öyleydi durum, o vardı, onun var oluşu yeterdi... Sönmüştü işte bir hayat daha palyaço dünyasından. O gün, onun mezarında, dünyanın en tanınmış palyaçoları

gelmişti. Hepsinin gözlerinde yaşlar vardı. Bundan sonra bu sirkle ne olacak, diye düşünüyorlardı.

Bu örümceğe baktıkça, o olay aklıma geliyor. Bizim yaşlı palyaçonun ölümünden sonra, bütün olaylar sanki başka bir koşuta geçmişti. Bizim bilmediğimiz, çözemediğimiz şeyler olageldi o sirkte.

O eski sirk, yeni programlarıyla, palyaçolarıyla davul zurnasıyla geldi. Adını değiştirmiş, daha süslü püslü çadırla, filler, maymunlar, yılanlar, aslanlar, eşekler... Sirk çadırının etrafı bir hayvanat bahçesi olmuştu. Sirk bekçileri bile üniforma giymiş, daha düzenli, sıralı görünmek istiyorlardı. O akşam, sirk çadırının etrafında çok kalabalık vardı. Yıllardan sonra yine bir sirk kasabamıza geldi. Çocuklar sirk çadırı etrafında koşuyor, halkımızın çoğu, sirkle beraber gelen hayvanları seyrediyordu. Müzik her yanda, adeta orası bir düğüne benziyordu. Çadırın içi kalabalık. Seyirciler yerlerinde oturmuş, gösterinin başlamasını sabırsızlıkla bekliyordu. Gözbağcılar sahneye çıktılar, büyük alkış topladılar. Ama herkes palyaçoları bekliyordu. En nihayet o palyaço da çıktı. Ölen yaşlı palyaçonun yerine onu seçmişlerdi. Sahnede hemen bütün ışıklar söndü. Davul ötüşü ve eski palyaçolara hiç benzemeyen bir palyaço karşımıza çıktı. İster giysileri, isterse görünüşü bambaşkaydı. Ne boyalı gülüş ağzında, ne de gözlerinde boyalı gözyaşları... Sahneye çıkınca, gözlerinden sanki şimşekler çakıyordu. Yüzünü kırmızıya boyamış, elinde kırbaç. Sahnede o ve maymunlar. Maymunların üs-

tünde çok büyük bir yük. Taşınılmaz kadar büyük. Nedir bu nokta böyle? Hiç görülmemiş... Zavallı maymunların bu yükü taşıyacağını hiç sanmıyordum. Palyaçonun elindeki kırbaç, ılık çalıyor havada. Maymunlar yürümeye başladılar. Seyircilerde sessizlik. Hepsi şaşkın şaşkın, sahnede olayları izliyordu. İki-üç adım bile atamadılar. Birer birer yüklerle beraber, yıkılıverdiler sahnede. Palyaço öfkelenildi. Kırbağıyla maymunlara saldırdı. Kalkmak isteyen maymunlar, onun kırbaç vuruşlarıyla karşı karşıyadılar. Palyaçonun yüzünde kin, kaşları keman telleri gibi gergindi. Ağzında köpük. Kırbağı acımasız, maymunların sırtlarında yılan gibi geziyordu. Seyircilerse bu noktanın bu kadar iğrenç olacağını beklememişti. "Yuu yuu" diye bağırılmaya başladılar. En nihayet maymunların en irisi yükünü sırtından attı ve palyaçoya doğru yürümeye başladı. Palyaço kırbağını ona saldı. O durmadı. Seyircilerin sesleri karıştı sahneye. O maymun palyaçoya doğru yürürken,

diğer maymunlar da kendi yüklerini attılar. İri maymun palyaçodan bir an için uzaklaştı. Diğerleri de durdular. Birden sahnedeki olaylara şaşakaldık. Meğerse onlar maymun değil de, maymun kıyafetine giren insanlarmış. Eşek insanlar. Seyirciler önüne, palyaçonun emriyle, maymun kıyafetine girmeyi kabul eden eşek insanlar. Birer birer kıyafetlerini çıkardılar ve palyaçoya saldırdılar. Palyaço ise o dakikalarda sanki delirmişti. Bir sirk kazığı daha, diye düşündüm o an kendi kendime gülümserken. Sirk tanımadan, bilmeden, sirke girmek enayiliğin ta doruğuydu. Gösteriden bir şey kalmadı. Palyaçonun beklediği olmadı. İnsanları maymun şekline sokmak ve onlardan bu kadar çok yükün, bu kadar büyük bir yükün taşımalarını beklemek... Mesele yani. Sahnede kavga. Perde arkasından gözbağcılar, hokkabazlar çıktı. Karıştı kavga. Onları bir yana, palyaçoyu diğer yana saldırdılar. Onların ardından filler çıktı. Filler üstündeki güzel kızlar bile kurtaramadı o geceki programı. Seyirciler hala "yuuu yuuu" diye bağırıyorlardı. Gösteri artık kimseyi ilgilendirmiyordu. Bütün bu olayları başlatan o çirkin palyaço sahneden kaçtı. Seyirciler de sahneye atıldılar. Kavgaya karıştılar. Çok kötü bir resim karşımdaydı. Bir an çadırdan çıkmayı düşündüm. Hani çocukluğumdan kalan güler yüzlü palyaçolar? Başındaki çiçekten fışkıran su, bol pantolonlu, büyük ayakkağılı palyaçolar nerde? Nerde o palyaçoların etrafındaki güler yüzlü çocukların resmi? Hani o palyaçoların ağlayışına gülen çocuklar? Bu palyaço kendi kırbağıyla mı çocuklarımızın yüzüne gülüşü takacaktı? Seyircilerin arasındaki çocuklar hayret ve korku içindeydi. Bizim onlara anlattığımız o palyaçolar, masallarda kalmıştı galiba... Çıkayım mı bu sirkten? Kaçayım mı buradan? Bu iğrenç olaylardan uzak kalayım mı? Unutayım mı olup bitenleri? Unutabilir miyim acaba? Unutulur mu hiç böyle olaylar? Çıkamadım sirkten. Çıksaydım belki daha iyi olurdu, belki böyle olaydan kaçmak olurdu ama ben yerimde olduğum gibi kaldım, çıkamadım. Sahneye seyirciler girince, karıştı her şey. Ve birden o çirkin palyaço yine sahneye girdi. Onun ardından sirk bekçileri, ellerinde coplarla girdiler. Halkımıza saldırdılar. Onlarsa boş elle ne yapabildiler ki... Sirk seyircileriydi onlar... Hepsini dayakla çadır dışı ettiler. Diğer seyirciler de birer birer dışarı çıktılar. Dövülen seyirciler dışarıdan sirk çadırına taş salmaya başladılar. Dışarı çıktım. Artık o kırbağı palyaçonun güler yüzüne bakamıyordum. Kendi seyircilerine böyle güçle karşı gelen, kendi seyircilerini böyle dövdüren bir palyaçoya mı saygı sayacağız ki...

Dışarıda gazeteciler bile gelmiş, olup bitenler için soruşturuyordu. Karşıkı eczanede parası olmayan köylü, satıcı kadınla tartışıyordu. Hangi ilacı alsın, hangisini almasın? Çocuğu hasta, yeterli parası yok bütün ilaçlar için, alamayacak. Az ötede yaşlı bir amca, elinde yarım ekmek. Ne tuzu, ne peyniri, ne soğanı... Ümitsiz, tahta rahlede oturmuş ekmeğini yiyordu...ve..

Örümcek hala parlıyor odada. Etraf hala karanlık. Uçan böcekler örümcek ağına tutuluyor. Uçmayanlar belki şu anda kurtuluyor. Ufuktan gelen o ışık hala yetmiyor. Hala bu karanlığı yırtmıyor. Örümcek ise zehirli, dönüp dolanıyor ağında kurban beklerken...

“SAKLI YÜZLER BOSNA” FİLMİ KOSOVA SEYİRCİSİYLE TANIŞTI

28 Nisan 2023 tarihinde, Kosova'nın ikinci büyük ve Kosova Türklerinin en kalabalık olduğu şehir Prizren'de, Çiçek Yapım ürünü olan ve yönetmenliğini Haktan Özkan ile Gökhan Tunalıgil'in üstlendiği "Saklı Yüzler -Bosna"filminin Kosova galası gecesinde sinemaseverlerin izlenimine sunuldu.

Büyük ilgi gören filmin galasına Türkiye Cumhuriyeti Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, Türk Temsil Heyeti Başkanı Albay Recai Yılmaz, Kosova Yunus Emre Enstitüsü Koordinatörü Ramazan Yılmaz da teşrif etmiş oldular.

Art Theatre tarafından örgütlenen gecede söz konusu örgütün müdürü Sonay Buş, Gökhan Tunalıgil'in "Saklı Yüzler -Bosna" romanını okuduktan sonra, söz konusu filmin Kosova zengin kültür şehri olan Prizren'de gösterilmesine hiç tereddüt etmeden karar verdiklerini söyledi.

Mamuşa Belediyesi'nin maddi ve manevi katkılarıyla gerçekleştirilen galada, filmin çok zor koşullar altında ve filmin baş rol oyuncusu Gökhan Tunalıgil ve kardeşi Ayhan Tunalıgil'in kendi maddi katkılarıyla gerçekleştirdiklerini, filmde rol alan oyuncuların da hiç bir maddi destek almadan özkatkılarını sunduklarını tüm oyuncuları Prizren'de arkadaşlarıyla birlikte konuk etmenin mutluluğunu yaşadıklarını dile getirdi.

Yönetmen Gökhan Tunalıgil, "Saklı Yüzler Bosna" filminin tarihe not düşmüş bir film olduğunu ve göz ardı edilen gerçekleri yansıttığını belirtti. Bu filmde arkasında kimler var? diye sık sık soruların sorulduğunu söyleyen baş rol oyuncusu ve "Saklı Yüzler -Bosna" adlı romanın yazarı Tunalıgil, filmin arkasında " iyi olun,adaletli olun" diye öğreten öğretmenlerin ve özellikle babamın öğütleri, gerçeklerden ve haksızlığa uğrayanların yanında,dürüst ve adil olmanın öğütlerinin kendisine rehber olduğunu söyleyerek kendilerine her zaman müteşekkir olduklarını söyledi.

Kendisinin Kosova'nın tek Türk Belediyesi olan Mamuşa'da dünyaya geldiğini, ilkökul ve lise eğitimini Prizren'de gördüğünü, babasının görevi nedeniyle çocukluğunun bir bölümünü Priştine'de geçirdiğini anlatan Tunalıgil,Kosova Savaşı'nı bizzat yaşayıp birçok

olaya şahit olduğunu, bu olayların neticesinde Bosna ve Kosova'da yaşanan gerçeklerin iç yüzünü aydınlatmak için önce "Saklı Yüzler -Bosna"filmni çektiklerini,

ardından da "Saklı Yüzler -Kosova " filminin de çalışmalarına başladıklarını ,bu filmin bir bölümünün gala gecesinde de tanıtıldığını açıkladı.

2003 yılında ailesiyle birlikte Kosova'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldıklarını söyleyen Tunalıgil, başrollerini paylaştığı kardeşi Ayhan Tunalıgil'in de "Saklı Yüzler -Kosova" adlı filmin bazı bölümlerinin Kosova'da çekileceğini ve bu konuda Kosova yetkilileriyle görüşmelere başladığını ifade etti.

Yapılan konuşmalardan sonra salonu tıklım tıklım dolduran Prizren seyircisiyle ilk defa karşılaşma fırsatı bulan "Saklı Yüzler-Bosna" filmi büyük bir heyecanla izlendi. Hatta filmde gözyaşlarını tutamayanlar da oldu. Film 29 Nisan akşamı tekrar sinema severlere sunuldu.

Kosova'da Prizren'de iki akşam üst üste filmin sunumunda katkısı geçenlere karşılıklı hediyelerin takdiminden sonra, seyircilere "Saklı Yüzler -Bosna" romanı, yazarı tarafından imzalanıp kitap severlere cüzi bir fiyatla satışı yapıldı.

"Saklı Yüzler Bosna" filminin oyuncularını gala sonrasında izleyicileri birlikte selamladılar

Bu filmde hem rol alan ve hem de bu metnin yazarı olarak, bir sonraki film "Saklı Yüzler -Kosova" galasında da buluşmak dilekleriyle filmin tanıtımında, Kosova'da bulunduğumuz süre içerisinde gösterilen ilgi ve saygıdan dolayı herkese sonsuz teşekkürlerimizi iletmeyi de bir borç biliyoruz.

Mamuşa "Anadolu" İlkokulu /V. 3 sınıfı öğrencisi Elif Mazrek'ten şiirler:

ELİF MAZREK

Ben Elif Mazrek, Kosova'da yaşıyorum. 2012 yılında doğdum, 11 yaşındayım. Ben şiir yazmayı çok seviyorum. Birinci sınıftan beri notlarım hep pekiyi. Sınıf öğretmenim sevgili, Bahar Kırle'dir. Halen 5. Sınıfta okuyorum. En sevdiğim ders Türkçe dersidir. Türkçe'yle ilgili her şeyi öğrenmek istiyorum. Hem şiir hem de hikaye yazmayı çok seviyorum. Şiir ve hikaye yazmaktan zevk alıyorum. Şiir, hikaye okumayı, macera konulu romanlar okumayı çok seviyorum.

BÖYLE BİR DÜNYA İSTERİM

Bir dünya isterim
Neşeye boğulsun
Kötülük olmasın iyilik olsun
Kalpler hep neşeye dolsun.

Bir dünya isterim
Sevinçle dolsun
İnsanlar hep mutlu olsun
Çocuklar ağlamaz olsun.

Bir dünya isterim
Mutluluk dolsun
İnsanlar mutlu olsun.
İşte böyle bir dünya olsun.

ARKADAŞIM

İyi günde, kötü günde
Hep yanımda oldun
Ben üzüldüğümde sen de üzgündün
Mutlu olduğumda sen de mutluydun.

Gel iyi, güzel günlere doğru gidelim
Kötü günleri dışlayıp geçelim
Yaralarımıza merhem olalım
Gel mutlu yarınlarımıza birlikte koşalım.

CANIM ÖĞRETMENİM

Küşüklümüzden beri bakıp kolladın bizi
Annemiz oldun, babamız oldun
Ders yılı bittiğinde hep utsuz oldum
Bizilerin her şeyiydin canım öğretmenim.

Sen bizlerin derdine derman oldun
Yaralarımıza yara bandı oldun
Sen bizlerin her şeyi oldun
Seni çok seviyoruz canım öğretmenim.

DÜNYAYI DOLAŞSAM

Çıksam bir uzun geziye
Ülkeleri teker teker gezsem
Bir gemiye binip
Önce Kuzey Denizi'ne açılsam
Çok güzel olmaz mıydı:

Buzlardan yapılmış kuübeleri görsem
Yanımdan geçsem buz dağlarının
Uçağa biniğ dünyayı dörsem
Herşeyi sevdiğilerimle paylaşabilsem
Çok güzel olmaz mıydı?
Dünyayı gezip dolaşırken.

DERGİMİZ

Dergimiz baş tacıdır
Cahilliğin ilacıdır
Yazanlara ne mutlu,
Okuyanlar duacıdır.

Sayfaları bilgi dolu
Öğreniriz sağı solu
Göstririsin hepimize
Hakk'a giden doğru yolu.

Bırakmayız seni elden
Düşürmeyiz seni dilden
Seviyoruz ta gönülden
Ne güzelsin dergimiz.

Ümit Morina

Mamuşa "Anadolu" İlkokulu IV. 3 sınıfı öğrencisi İsra Bütüç'ten şiirler:

İSRA BÜTÜÇ

Ben İsra Bütüç, Kosova'da yaşıyorum. 29 Mart 2012 tarihinde Mamuşa'da doğdum. 11 Yaşındayım. Şiir okumayı ve yazmayı çok severim. İlkokulun birinci sınıfından beri bir şeyler yazmaya çalışıyorum. En sevdiğim ders resim dersidir. Sınıf öğretmenimiz Bahar Kırle'dir. Şu an okuduğum beşinci sınıftan bu öğretim yılı sonunda 6. sınıfa geçeceğim. Büyüyünce öğrenimime devam ederek hakim olmak istiyorum. Ailemi, arkadaşlarımı, okulumu, öğretmenlerimi, bir de kitap okumayı çok severim. Tatilde bol bol kitap okuyacağım. Sizlere de tavsiye ederim arkadaşlar.

YAŞASIN TATİL

Yaz geldi tatil elini verdi
Denizler dalgalandı
Havuzlar doldu
Çocuklar mutlu oldu.

Haydi çocuklar yüzelim
Doya doya gülelim
Çayır çimen gezelim
Yaşasın tatil.

Güneşimiz doğdu
Deniz, kumsal doldu
Çocuklar da coştı
Yaşasın tatil.

MEMLEKET

Bir memleket düşünüyorum
Kötülüklerden, mutluluğun var olduğu
İyi insanlar, sevimli hayvanlar dolu
Güneşli bir memleket istiyorum.

Çocukların kırlarda koşup oynayacağı
Annelerin leziz yemekler yaptığı
Hayvanların geip dolaştığı
Mir memleket istiyorum.

ARKADAŞ

Benim arkadaşım çok iyidir
Işıl ışıl, cana yakın birisidir
Sen de bir görsen onu
Bayılacaktır ona.

Bana yardım eden güzel biri
Hep yanımda olan biri
Senin de bir arkadaşın varsa
Haydi anlat bize, nasıl biri?

OKULUM

Benim okulum ço güzeldir
Cıvıl cıvıl bir yerdir
Sen de gel oku bu okulda
Öğrenirsin her şeyi burada.

Okulumuz çok güzeldir
Her yeri pırl pırl
Oyun oynar gülerken
Biz her şeyi öğreniriz.

PAPATYA

Çiçekleri çok severim
Hep içlerinde olmak isterim
Doğayla iç içe olmak
Bambaşkadır papatya.

Sarı beyaz renkleri
Beni hep hoşnut eder
Kokusuyla tadıyla
Bir başkadır papatya.

*Elif Morina, Anadolu İlkokulu
V. 3 sınıf öğrencisi*

“Mamuş Center” Süpermarket Sahibi Çamil Sadiku:

“İĞNEDEN İPLİĞE HER ŞEYİ BULUNDURUYORUZ”

Değerli okurlar, bu sayımızda sizler için beldemizin merkezinde faaliyet gösteren “Mamuş Center” Süpermarket sahibi Çamil Sadiku ile yaptığımız söyleşiyi aktarıyoruz.

-Sayın Çamil Sadiku okurlarımıza kısa özgeçmişinizden bahseder misiniz?

-Memnuniyetle... 18.08.1980 tarihinde Mamuşa'da tarımcılıkla uğraşan bir ailede doğdum. İlkokulu Mamuşa'da okudum. İlkokuldan mezun olduktan sonra ailemin geçimini sağlamak amacıyla önce baba mesleği olan tarımcılık alanında, ardından da farklı sektörlerde çalıştım.

-Mamuşa'da marketçilik alanında önde gelen bir şirketin patronu olarak bu işe ne zaman ve nasıl başladığınızı anlatır mısınız?

Çamil Sadiku iş başında

-Baba mesleği olan tarım işi bana zor geliyordu. Daha küçük yaşlarımdayken hep kendi işyerimi kurmayı hayal ediyordum. Ne gibi bir işyeri açacağımı düşünürken aklıma marketçilik, yani perakende gıda ticaretiyle uğraşmak gelince 2013 yılında “Mamuş Center” adındaki bu aile şirketini kurarak çalışmaya başladım. 10 yıldan bu yana ailece bu işle uğraşıyoruz. Bu arada giderek büyüyen işimizi idare etmek için birkaç işçi de çalıştırıyorum.

-Marketinizde müşterileriniz için genelde hangi ürünleri sergilemeye özen gösteriyorsunuz?

-Marketimizin raflarında her çeşit gıda ürününü buldurmaya çalışıyorum. Bu arada gıda dışında günlük yaşamda her aileye gerekli olan temizlik malzemesi, kap kacak, plastik, kırtasiye malzemeleri gibi diğer ürünleri de marketimizde buldurmaya özen gösteriyorum. Tek sözle müşterilerimiz marketimizde iğneden ipliğe kadar her şeyi bulabilirler.

-Bu uğraşınızdan elde ettiğiniz kazançtan memnun musunuz?

-Evet, memnun olduğumu söyleyebilirim. Gerçi yorucu bir iş, gece gündüz marketi açık tutmak, ara vermeden çalışmak lazım. Ama, bu sayede, bunun karşılığında ailemize iyi bir yaşam standardı için gerekli miktarda bir kazanç sağladığımızı da söyleyebilirim. Bu arada işyerimizde birkaç genç hemşerimizde de iş imkanı sağlıyoruz. Bu da işin memnun edici diğer bir tarafı.

-Bildiğimiz gibi ülkemizin farklı bölgelerinde yaşayan gençlerin çoğu Avrupa ülkelerine gitmeye çalışıyor. Vaktiyle sizin de aklınızdan acaba böyle bir şey yapmak geçti mi?

-2000 yılında ben de diğer gençlere özenerek daha iyi bir yaşam için Avrupa'nın yolunu tutmuştum. Ancak ailemden, memleketimden uzaklarda çalışıp yaşamak bana çok zor geldiği için fazla uzatmadan geriye döndüm..

-İş kurmak isteyen gençlere bu alanda tecrübe kazandıran bir iş insanı olarak ne gibi bir tavsiyede bulunurdunuz?

-Avrupa ülkelerine gitmeyi isteyen gençlere kesinlikle tavsiye etmem. Çalışmak isteyenlere buralarda da iş kurup kazanç elde etme imkanı var. Önemli olan dürüst, kararlı olmak ve çok çalışmak. İş kurmak isteyen gençlere tavsiyem budur.

-Biraz da, Mamuşa'da doğup büyümüş bir Arnavut olarak buranın yerli halkı sayılan Türklerle ilişkilerinizden bahseder misiniz?

-Tabii, memnuniyetle. Mamuşalı Türklerle Arnavutların birbirleriyle örnek bir saygı ve hoşgörü ilişkileri içerisinde yaşadıklarını söyleyebilirim. Zaten aramızda akrabalık ilişkileri de mevcut. Böyle olunca da kardeş ilişkileri içerisinde yaşayıp gidiyoruz.

-Söyleşi için teşekkür eder, çalışmalarınızda daha büyük başarılarla ulaşmanızı dileriz.

-Sağ olun. Ben de bana verdiğiniz bu fırsat için size ve Mamuşa Dergisi'ne teşekkür ederim.

Nazmi Morina

Mamuşalı tarımcı Bülent Krüezi ile söyleşi:

TOHUM, MAZOT, İLAÇ DESTEĞİ BEKLİYORUZ

Değerli okurlar bu sayımızda sizler için Mamuşa'nın örnek tarımcılarından biri sayılan Bülent Krüezi ile çalışmalarını konusunda yaptığımız söyleşiyi aktarıyoruz.

-Sayın Bülent Krüezi, okurlarımıza kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

-1985 yılında Mamuşa'da çiftçilikle uğraşan bir ailede dünyaya geldim. İlkokul mezunuyum. Evli ve bir kız çocuğu babasıyım. Genç yaşlarda çalışmak için gittiğim Avrupa'da 10 yıl kaldıktan sonra Kosova'ya geri dönerek çiftçiliğe başladım. 15 yıldan beri de doğum yerim Mamuşa'da çiftçilik yapmaktayım.

-Daha çok hangi ürünleri yetiştirdiğinizi öğrenebilir miyiz?

-Yetiştirdiğimiz başlıca ürünler arasında domates, biber, lahana, salatalık, ıspanak, soğanı sayabilirim. Kısacası sebzelerin çoğunu üretmekteyiz. Bu arada miktarı çok olmamakla birlikte kendi ihtiyacımız için buğday, mısır üretimi de yapmaktayız.

Bülent Krüezi domates bahçesinde görülüyor

-Ürünlerinizi daha çok nereye götürüp satıyorsunuz?

-Başta başkent Priştine olmak üzere, Gilan, Prizren, Yakova gibi Kosova'nın önemli şehirlerinde kurulan pazar yerlerine götürüp satmaktayız. Ürünlerimizi yurtdışından gelen müşterilere sattığımız da oluyor. Ürettiğimiz sebzeler kalite bakımından beğenildiği için bu yıl da yaz mevsimi boyunca ürünlerimizi satın almak amacıyla komşu ülkelerden müşterilerin geleceğine inanıyorum. Önümüzdeki yıllarda yurtdışına yönelik üretimimizi artırmak için mevcut kapasitemizi büyütme niyetindeyim.

-Bu işle uğraşmaktan memnun musunuz? Bu konuda neler söyleyebilirsiniz?

-Öncelikle işimi severek yaptığımı belirtmek isterim. Her işin bir zorluğu var, ancak; gereken çabayı, azmi gösterirseniz sonunda mükâfatını alıyorsunuz. Tarımcılık yaparak elde ettiğimiz kazanç sayesinde tarım araç gereci, traktör, binek araba sahibi oldum. Bu arada evde yaptık. Seralarımızı genişleterek işimi büyütme çalışıyorum. Tarımcılık yaparak ailemi rahatlıkla geçindirdiğim için bu meslekle uğraşmaktan memnun olduğumu söyleyebilirim.

-Devlet veya belediye tarımcılara destek oluyorlar mı?

-Baba mesleği olan tarımcılığı ilk başlarda sırf kendi imkânlarımızla yapıyorduk. Daha sonraları Kosova Tarım Bakanlığı sera, TİKA araç-gereç, Belediye traktör desteği gibi farklı yardımlarda bulundular. Bir tarımcı olarak bize vermiş oldukları desteklerden dolayı yetkililere teşekkür etmeyi borç biliyorum. Ancak devletin fiyatları çok yüksek olan tohum, suni gübre, ilaç, mazot konularında da tarımcıya destekte bulunması gerektiğini düşünüyorum.

-Mamuşalı örnek bir tarımcı olarak bu işle uğraşmak isteyen gençlere ne söylemek istersiniz?

-İşlerini severek yapmalarını, çok çalışıp, azimli, sabırlı olmalarını, ailelerinin yanında kalmalarını tavsiye ederim. Avrupa ülkelerinde çok ağır şartlarda çalışıldığını ve orada çalıştığımız kadar burada da çalışmamız halinde oradakin-den daha fazla kazanacağımızı belirtmek isterim.

-Verdiğiniz bu faydalı bilgiler için teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

-Sağ olun. Ben de size ve Mamuşa Dergisi'ne bana verdiğiniz bu fırsat için teşekkürlerimi sunarım.

Gülhan Krüezi

Mamuşalı Ok Sporcusu Gülhan Krüezi Uluslararası Okçuluk Yarışmalarında göğsümüzü kabartıyor

11. Fetih Kupası'nda Bir Kosovalı: Gülhan Krüezi

25-28 Mayıs 2023 tarihleri arasında Türkiye Geleneksel Okçular Vakfı organizasyonunda, Türkiye Okçuluk Federasyonu ve World Archery işbirliğinde, Yunus Emre Enstitüsü'nün katkılarıyla düzenlenen, dünyanın en iyi ok-

Podgoriça'da düzenlenen 3. Balkan Okçuluk Şampiyonasında Gülhan Krüezi Üçüncülüğü kazandı

çuları arasından, 32 ülkeden 400'e yakın sporcunun katıldığı 11. Uluslararası Fetih Kupası Yarışması'nda Kosova'dan Gülhan Krüezi adlı başarılı okçumuz da yer aldı.

Podgoriça'daki yarışmada üçüncülüğü kazanan Gülhan Krüezi ödülünü alırken görülüyor

Gülhan Krüezi (soldan ikincisi) İstanbul'da yapılan 11. Fetih Kupası'nda ki yarışma esnasında

11. Fetih Kupası Yarışması'na katılım sağlamak için 05-08 Mayıs 2023 tarihleri arasında Karadağ'ın başkenti Podgorica'da düzenlenen 3. Uluslararası Balkan Kupası'nda çok iyi bir derece elde eden Gülhan

Krüezi Kosova ve Balkanları temsil etme hakkı kazandı. Fetih Kupası Yarışması'na ilk kez katılan Gülhan Krüezi yarışmadaki performansı ile ilgili bilgi verirken sıralamalarda orta derecede yer alarak, kişisel açıdan iyi bir yarış çıkardığını söyledi.